

NATIONALMUSEETS FORSKNING

2000

**Nationalmuseet
Maj 2001**

Forord

Forskningsberetning 2000 er en afrapportering af forskningsindsatsen på Nationalmuseets ti nuværende forskningsområder, forskningssekretariatets og Bibliotekstjenestens funktioner.

I udformningen af beretningen er der taget hensyn til den rådgivning som Nationalmuseets Eksterne Forskningsudvalg (NEF) har fremført ved behandlingen af "Nationalmuseets Forskning" (Forskningsberetning 1999 og Forskningsplan 2000-2003). Dette afspejler sig i en række ændringer i struktur og indhold i Forskningsberetning 2000.

Hovedændringen i forhold til den tidligere beretning er, at museets ti forskningsområder udgør hovedinddelingen. Dermed bliver det enkelte forskningsområdes aktiviteter beskrevet samlet og ikke som tidligere under to forskellige principper, forskningsområde og organisatoriske tilhørsforhold. Det er desuden tilstræbt at medtage beskrivelser af de enkelte forskningsområders basisaktiviteter eller aktiviteter som ikke er medtaget i projektkataloget. Som noget nyt er der tilføjet et afsnit som indeholder en række mindre artikler med interessante og nye problemstillinger inden for en række af forskningsområderne.

Beretningen indeholder tre afsnit: I. Nationalmuseets forskning, generelt, II. Glimt fra forskningsområderne og III. Forskningsområdernes aktiviteter. Desuden som bilag et samlet Projektkatalog.

Forskningssekretariatet

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD

I NATIONALMUSEETS FORSKNING..... p.1

1.1. Målsætning	p.1
1.2. Ressourcer og finansiering	p.1
1.3. Organisering af forskningen	p.4
1.4. Forskerstillinger og professorater.....	p.6
1.5. Forskeruddannelse og intern opkvalificering	p.7
1.6. Publikationer 2000	p.8
1.7. Forskningsprojekter 2000.....	p.9
1.8. Forskningskoordinering og rådgivning	p.10
1.9. Nationalmuseets Bibliotekstjeneste.....	p.11

II GLIMT FRA FORSKNINGSOMRÅDERNE p.13

Forhistorisk arkæologi:

<i>De første danskere og deres naturmiljø – udgravningerne ved Slotseng .....</i>	<i>p.14</i>
---	-------------

Kulturhistorisk relateret naturvidenskab:

<i>Nyborg Slot – nye bygningshistoriske tolkninger ved proviensbestemmelse af mursten .....</i>	<i>p.16</i>
---	-------------

<i>Marinarkæologi: Købstadens havn – om transport som organiserende faktor i middelalderens byudvikling .....</i>	<i>p.18</i>
---	-------------

Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur:

<i>Falskmønteri på øen Hjelm .....</i>	<i>p.20</i>
--	-------------

<i>Nyere tids kulturhistorie og etnologi: Fjellerup – Den lille Herregård på Frilandsmuseet, dens haver og anlæg .....</i>	<i>p.22</i>
--	-------------

<i>Nyere tids kulturhistorie og etnologi: Staten stærk og folket frit. Dansk Samling mellem fascisme og modstandskamp 1936-47.....</i>	<i>p.24</i>
--	-------------

<i>Klassisk og nærorientalsk arkæologi: Cypern i fokus – nye resultater om kulturelle forskelle baseret på keramikanalyser .....</i>	<i>p.26</i>
--	-------------

<i>Bevaring: Vægmaleriaftryk i Danmark .....</i>	<i>p.28</i>
--	-------------

<i>Bevaring: Polyvinylklorid (PVC) og nedbrydningen af museumsgenstande .....</i>	<i>p.30</i>
---	-------------

III FORSKNINGSSOMRÅDER	p.32
Forhistorisk arkæologi	p.33
Forskningsaktiviteter (Danmarks Oldtid og Rigsantikvaren)	p.33
Projekter	p.35
Publikationer	p.36
Forskningsaktiviteter ('Sila')	p.40
Projekter	p.40
Publikationer	p.41
Kulturhistorisk relateret naturvidenskab	p.42
Forskningsaktiviteter	p.42
Projekter	p.43
Publikationer	p.43
Marinarkæologi	p.46
Forskningsaktiviteter	p.46
Projekter	p.46
Publikationer	p.47
Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur	p.53
Forskningsaktiviteter	p.53
Projekter	p.55
Publikationer	p.55
Nyere tids kulturhistorie og etnologi	p.60
Forskningsaktiviteter (Nyere tid)	p.60
Projekter	p.62
Publikationer	p.62
Forskningsaktiviteter (Frilandsmuseet)	p.63
Projekter	p.64
Publikationer	p.64
Forskningsaktiviteter (Frihedsmuseet og Frøslevlejren)	p.66
Projekter	p.66
Publikationer	p.66
Klassisk og nærorientalsk arkæologi	p.68
Forskningsaktiviteter	p.68
Projekter	p.70
Publikationer	p.70
Numismatik	p.73
Forskningsaktiviteter	p.73
Projekter	p.73
Publikationer	p.73
Etnografi	p.78
Forskningsaktiviteter	p.78
Projekter	p.80
Publikationer	p.81
Bevaring	p.85
Forskningsaktiviteter	p.85
Projekter	p.87
Publikationer	p.88

Museal formidling	p.90
Forskningsaktiviteter (Formidlingsafdelingen).....	p.90
Projekter.....	p.90
Forskningsaktiviteter (Det kulturhistoriske Centralregister).....	p.90
Projekter.....	p.91
Publikationer.....	p.91

Bilag: Samlet projektkatalog for 2000

I. Nationalmuseets Forskning

1.1. Målsætning

Forskningen på Nationalmuseet kan samles under betegnelsen kulturforskning, hvis formål det er at give en dybere indsigt i kulturarven og dennes tilblivelse.

Det er museets mål at være en af de førende forskningsinstitutioner inden for kulturarvsforskningen, både nationalt og internationalt. Museets forskning tager udgangspunkt i samlingerne, i andre materielle levn og i det antikvariske arbejde og skal nyttiggøre og synliggøre sammenhænge i den samlede kulturarv for forskere såvel som for en bredere offentlighed.

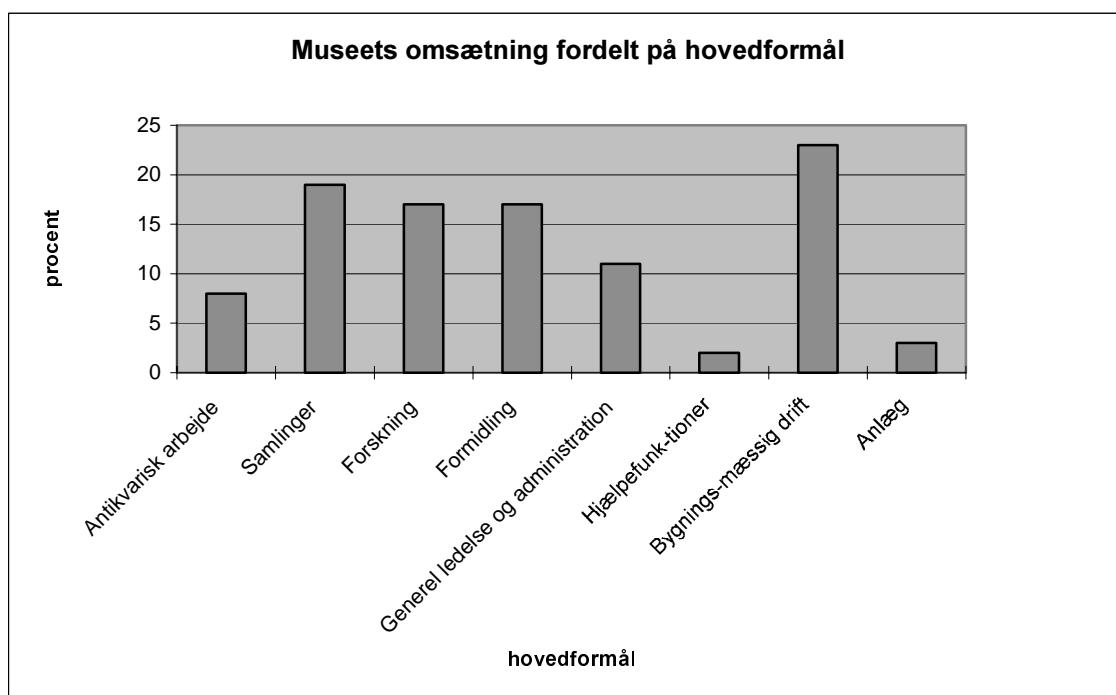
Museet skal bidrage til at udbrede kendskabet til arbejdsmetoder og forskningsresultater inden for sit område.

Perspektivet for forskningen er at den skal bidrage til udviklingen af det danske samfunds kritiske bevidsthed om sig selv og give den enkelte borger forståelse for samfundets identitetsskabende kulturelle værdier.

1.2. Ressourcer

Museets omsætning fordelt på hovedformål

Museet havde i år 2000 en samlet omsætning på 245 mio. kr., hvoraf udgifterne til forskning udgjorde 43 mio. kr. dvs 17% af den samlede omsætning, mens indtægterne beløb sig til 28 mio. kr. (se nedenstående tabel).

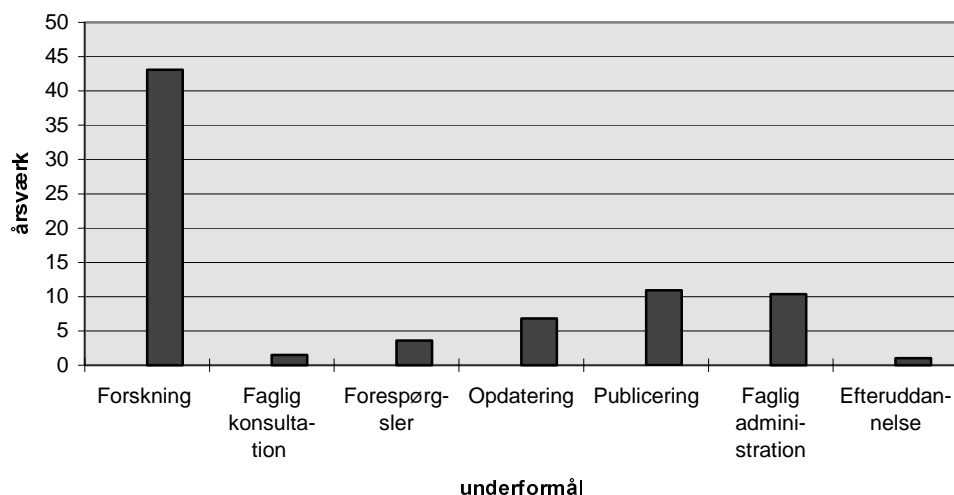

Forskningen fordelt på underformål (tidsforbrug)

Forskningen udgør 15% af museets arbejdstidsressourcer. Den koncentrerede forskning er defineret ved undersøgelse/indsamling og registrering/indføring/analyse i forbindelse med et forskningsprojekt

og udgør over 43 årsværk, svarende til over 55% af forskningsindsatsen. Andre vægtige tidskategorier er publicering og forskningsfaglig administration og ledelse. Der er i år 2000 anvendt 77 årsværk på forskningen ifølge tidsregistreringen. Fordelingen af forskningstiden på underformål ses af nedenstående tabel.

Forskning fordelt på underformål

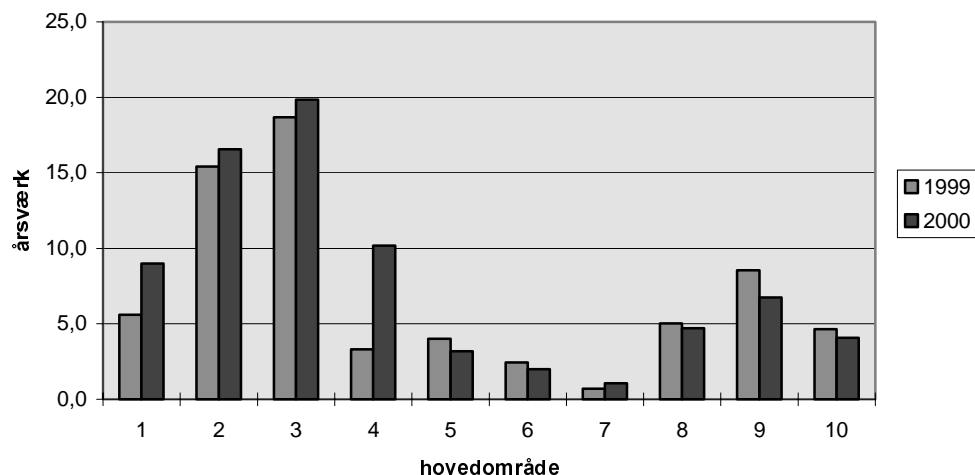

Forskningsindsats fordelt på de 10 hovedområder

Museet har valgt at basere sin forskning inden for 10 hovedområder som bliver beskrevet nærmere under punkt 1.3.

I tabellen nedenfor vises udviklingen i forskningstidsindsatsen på de 10 områder fra 1999 til 2000. En markant ændring ses under forskningsområde 4 ”Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur”. Årsagen er at arbejdet i redaktionen af ”Danmarks kirker” fra 2000 er registreret som forskning.

Forskning fordelt på hovedområder 1999-2000

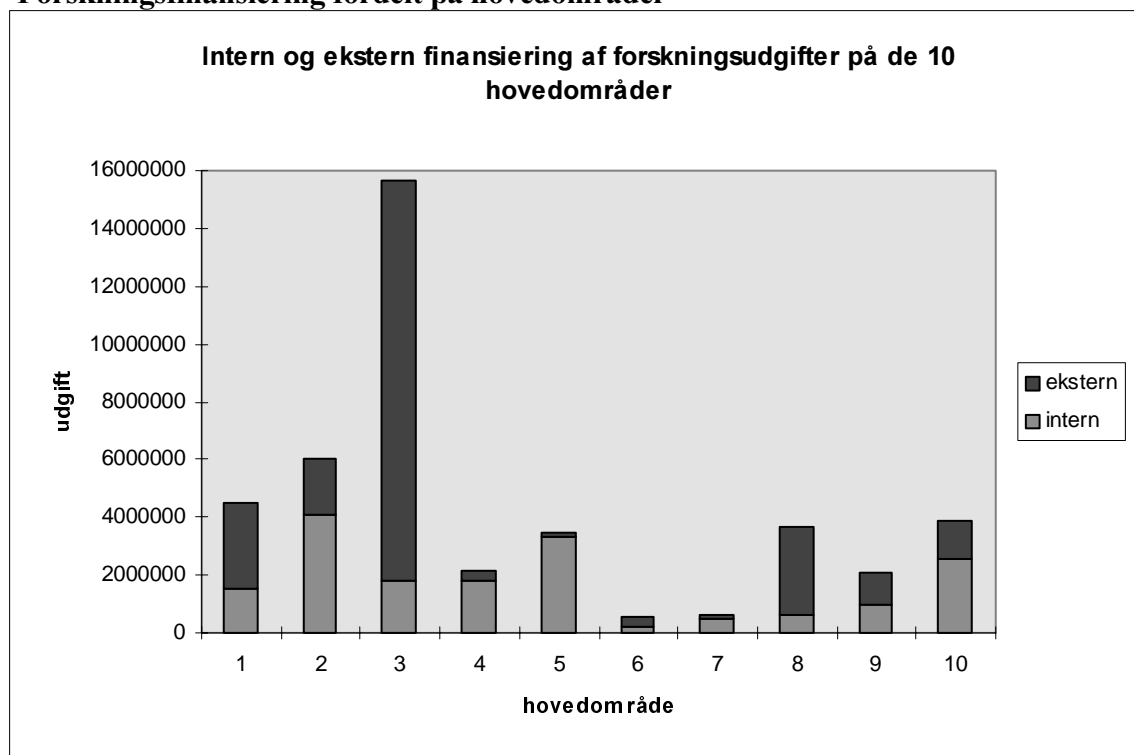

¹ Forskningsområde 1: Forhistorisk arkæologi, 2: Kulturhistorisk relateret naturvidenskab, 3: Marinarkæologi, 4: Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur, 5: Nyere tids kulturhistorie og etnologi, 6: Klassisk og nærorientalsk arkæologi, 7: Numismatik, 8: Etnografi, 9: Bevaring, 10: Museal formidling/dokumentation.

Fordeling af intern og ekstern finansiering på de 10 forskningshovedområder

En række af museets forskningsprojekter gennemføres med tilskud fra private og offentlige og internationale forskningsprogrammer. Indtægterne i 2000 stammer væsentligst fra Danmarks Grundforskningsfond, Forskningsministeriet, Statens Humanistiske Forskningsråd og Kulturministeriets Forskningspulje. Således kan tilskuddet fra Danmarks Grundforskningsfond til Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter direkte aflæses (søjle 3), mens tilskuddet til Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning "Sila" ikke kan aflæses direkte, da grønlandsforskningen ikke er defineret som et selvstændigt hovedområde. Det kan i øvrigt konstateres, at fordelingen mellem intern og ekstern finansiering varierer betydeligt fra det ene hovedområde til det andet.

Forskningsfinansiering fordelt på hovedområder

¹ Forskningsområde 1: Forhistorisk arkæologi, 2: Kulturhistorisk relateret naturvidenskab, 3: Marinarkæologi, 4: Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur, 5: Nyere tids kulturhistorie og etnologi, 6: Klassisk og nærorientalsk arkæologi, 7: Numismatik, 8: Etnografi, 9: Bevaring, 10: Museal formidling/dokumentation.

1.3. Organisering af forskningen

Nationalmuseet har for øjeblikket etableret 10 faglige forskningsområder for museets forskning som rent organisatorisk fordeler sig på 10 enheder og 2 tidsbegrænsede centre "Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter" og "Nationalmuseets Grønlandscenter "Sila". Ved de to centre har både forskere fra Nationalmuseet og forskere udefra mulighed for at arbejde sammen i et koncentreret forskningsforløb omkring centrenes indhold der er defineret tematisk.

Oversigt over de 10 hovedforskningsområder og deres organisatoriske tilhørsforhold:

1. Forhistorisk arkæologi som organisatorisk omfatter den forskning, der finder sted hos Rigsantikvaren, i Danmarks Oldtid (Danske Afdeling) og en del af forskningen i Grønlandscenteret "Sila" (Forskningsafdelingen).

2. Kulturhistorisk relateret naturvidenskab som organisatorisk omfatter, den forskning der finder sted i Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser (Forskningsafdelingen).

3. Marinarkæologi som organisatorisk omfatter den forskning der finder sted i Nationalmuseets Marinarkæologiske Undersøgelser og Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter, (Forskningsafdelingen).

4. Middelalderen og renæssancens arkæologi, historie og kultur omfatter den forskning der finder sted i Danmarks Middelalder og Renæssance og redaktionen af Danmarks Kirker (Danske Afdeling) og en del af forskningen i Grønlandscenteret "Sila" (Forskningsafdelingen).

5. Nyere tids kulturhistorie og etnologi omfatter den forskning, der finder sted i Nyere Tids Samling, Frilandsmuseet, Museet for Danmarks Frihedskamp og Frøslevlejrens Museum (Danske Afdeling).

6. Klassisk og nærorientalsk arkæologi omfatter den forskning, der finder sted i Antiksamlingen (Udenlandske Afdeling).

7. Numismatik der omfatter den forskning, der finder sted i Den Kgl. Mønt- og Medaljesamling (Danske Afdeling).

8. Etnografi der omfatter forskningen i Etnografisk Samling (Udenlandske Afdeling) og en del af forskningen i Grønlandscenteret "Sila" (Forskningsafdelingen).

9. Bevaring som omfatter den forskning, der finder sted i Bevaringsafdelingen.

10. Museal Formidling der omfatter den forskning, der finder sted i Formidlingsafdelingen og Danmarks Kulturhistoriske Centralregister.

Status for forskningsområderne

I disse 10 forskningsområder foregår den faglige forskningsindsats sammen med den forskningsindsats der går på tværs af af forskningsområderne ved etablering af fællesprojekter, ofte samtidig med, at der er etableret netværk med eksterne, faglige samarbejdspartnere, herunder også internationale samarbejdspartnere. Eksempelvis kan nævnes det tværfaglige initiativ "Det danske

kulturlandskab fra oldtid til samtid". Samarbejdsrelationerne findes i Pojektkataloget under de enkelte forskningsprojekter (se bilag).

I år 2000 har der været etableret 68 større samarbejdsprojekter med eksterne deltagere deriblandt 27 med internationale samarbejdspartnere (se tabel nedenfor).

Forskningsprojekter med eksterne samarbejdspartnere i år 2000¹

	R 1999	R 2000
Samarbejdsprojekter med eksterne deltagere²	101	68
(Samarbejdsprojekter med internationale samarbejdspartnere)³	(47)	(27)

¹Tallene er ikke direkte sammenlignelige idet 1999 er baseret på projekter med forskningstidsindsats på mindst 2 uger, mens tallene for 2000 er baseret på en forskningsindsats på mindst 4 uger for det enkelte projekt.

²Det samlede antal samarbejdsprojekter med eksterne deltagere.

³Heraf udgør tallene i parentes projekter med internationale samarbejdspartnere.

Det skal i øvrigt bemærkes at forskningen, der finder sted i Grønlandscenteret "Sila" og som omfatter Arktisk- og Nordatlantisk arkæologi, er placeret i forskningsområderne "Forhistorisk arkæologi", "Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur" og "Etnografi".

Perspektivering for forskningsområderne

Museets direktion vil tage initiativ til en drøftelse af museets strukturering af de 10 hovedområder idet den nuværende inddeling ikke er statisk, men kan ændres.

Status for forskningscentre

Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter og Nationalmuseets Grønlandscenter "Sila" er formaliserede, tidsbegrænsede centre med hver deres selvstændige bevillinger fra henholdsvis Danmarks Grundforskningsfond og Forskningsministeriet. Bevillingen til NMF udløber 31. august 2003 ved afslutningen af den anden 5-årige bevillingsperiode. Grønlandscentrets bevillingsperiode er 4-årig med udløb 31. oktober 2003.

I år 2000 udarbejdede det såkaldte Roskildeudvalg en rapport (oktober 2000) med en plan for indlejringsprocessen for NMF, herunder etablering af et Vådbundscenter i Nationalmuseets bygninger i Brede.

Planer for centrene 2001

I overensstemmelse med målene i Nationalmuseets Resultatkontrakt 2000-2003 påbegyndes indlejringsprocessen af Marinarkæologisk Forskningscenter samtidig med at planlægningen af Vådbundscentret intensiveres i et samarbejde mellem Forskningsafdelingen, Danske afdeling og Bevaringsafdelingen.

Ligeledes for Grønlandscentret ”Sila” forberedes indlejringsprocessen ved at der inden 31. december 2002 udarbejdes en plan der sikrer den samlede Grønlandsforsknings fremtidige organisering og forankring ved Nationalmuseet.

I resultatkontrakten er der i overensstemmelse med vægningen på organisering af tværgående centre og tværgående forskningsmiljøer udarbejdet en plan for etablering af detailprojektet ”*Magt og Tro*” under ”Center for kulturlandskab”. I år 2000 er der søgt om et større eksternt fondsbeløb til gennemførelse af etableringen til supplerende af de midler, som museet selv vil allokere projektet.

1.4. Forskerstillinger og -professorater

Forskningen på Nationalmuseet udøves af seniorforskere, forskere, seniorrådgivere, projektforskere samt redaktører, enhedsledere, konservatorer og visse videnskabeligt ansatte uden for den nye stillingsstruktur. Tabellen nedenfor viser de forskellige forskerkategorier inden for den *videnskabelige stillingsstruktur* fordelt på museets 10 forskningsområder.

Fordeling af forskerkategorier på museets 10 forskningsområder*

FORSKNINGSOMRÅDE	Seniorforskere	Seniorrådgivere	Forskere	Projekt forskere/-seniorforskere	Forskningsassistenter	Ph.d.-stud./Kandidatstipendiater	I alt
1. Forhistorisk arkæologi	3	1	0	2	0	1	7
2. Kulturhistorisk relateret naturvidenskab	4	1	0	4	1	0	10
3. Marinarkæologi	0	0	1	4	0	4	9
4. Middelalderens & renessancens arkæologi, historie og kultur	3	2	2	1	0	1	9
5. Nyere tids kulturhistorie og etnologi	3	1	2	3	2	0	11
6. Klassisk & nærorientalsk arkæologi	1	0	0	0	0	0	1
7. Numismatik	0	0	2	0	0	0	2
8. Etnografi	3	0	1	1	0	0	5
9. Bevaring	2	0	1	2	0	2	5
10. Museal formidling	2	1	0	0	4	1	8
I alt	21	6	9	17	7	9	69

*Tabellen er opgjort som *antal ansatte personer* i de forskellige stillingskategorier inden for den *videnskabelige stillingsstruktur* pr. 31. december 2000.

Forskningsprofessorater

Nationalmuseet har i den udarbejdede dimensioneringsplan til Kulturministeret (1999) ønsket at etablere tidsbegrænsede forskningsprofessorater i fremtiden. Det første forskningsprofessorat, som er en del af museets resultatkontrakt (2000-2003), er blevet beskrevet og godkendt af Kulturministeriet. Det 5-årige professorat oprettes i Grønlands kultur og levevis og tilknyttes Forskningsafdelingen, nærmere bestemt Grønlandscentret "Sila".

Status for forskningsprofessorat

I 2000 har Kulturministeriet godkendt stillingsopslag til professorat i Grønlands kultur og levevis. Stillingen har været annonceret i danske og internationale medier med ansøgningsfrist pr. 1. august 2000. Herefter er der blevet nedsat et bedømmelsesudvalg bestående af professorerne Robert Petersen, Kirsten Hastrup og Jørgen Rischel, som afgav indstilling i begyndelsen af 2001. Professoratet vil blive besat af seniorforsker, dr.phil. Hans Christian Gulløv pr. 1. august 2001.

1.5. Forskeruddannelse og intern opkvalificering

En af Nationalmuseets opgaver er at fungere som forskningsinstitution med mulighed for forskningsbaseret uddannelse inden for museets hovedområder. Museets forskere er desuden forpligtede til at opdatere deres kendskab til museets samlinger og den sammenhæng hvori disse er blevet til. Museets forskningsmiljø skal fremstå som et attraktivt studiemiljø som beforder faglig fordybelse og kreativitet.

Status for 2000

Inden for de enkelte forskningsområder har forskerne afholdt en lang række større og mindre foredrag for kolleger hvor de nyeste forskningsresultater er blevet præsenteret og diskuteret.

Som et af Nationalmuseets resultatmål har Nationalmuseet forpligtet sig til at have minimum 9 ph.d.-studerende.

Museet har i løbet af år 2000 haft 9 ph.d.-studerende hvoraf 1 afsluttede stipendiatet med en ph.d.-grad (se nedenstående tabel) og et nyt ph.d.-studium etableredes. En del af de 9 ph.d.-stipendier er eksternt finansierede.

Oversigt over antal af ph.d.-studerende i år 2000

	2000
Antal ph.d.-studerende	9
Afsluttede ph.d.-projekter	1
Nye ph.d.-projekter	1

De forskerstuderende er indskrevet ved forskellige universiteter med en hovedvejleder og har desuden en eller flere interne vejledere inden for de relaterede forskningsområder. Fordelingen af de forskerstuderende på forskningsområder ses nedenfor.

Oversigt over ph.d.-studerende fordelt på forskningsområde i år 2000

Forskningsområde	Antal ph.d.-studerende
Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur	1
Marinarkæologi	4
Klassisk- og nærorientalsk arkæologi	1
Bevaring	2
Museal formidling	1

Planer for 2001 vedrørende forskeruddannelse og forskerskoler

Forskningssekretariatet vil afholde mindst et ph.d.-seminar for de ph.d.-studerende og deres interne vejledere på museet samt en workshop for samme grupper i "Academic writing" med særlig henblik på de arbejdsprocesser der fører til kvalitet i ph.d.-afhandlingen.

Forskningssekretariatet vil arrangere en række forskerforedrag for og med museets forskere inden for museets faglige hovedområder.

Forskningssekretariatet vil i 2001 udforme en strategiplan for indgåelse af samarbejde om netværksdannelse omkring nye forskerskoler med en række universiteter m.fl.

1.6. Publikationer 2000

I år 2000 er publikationerne i modsætning til i 1999 opgjort i sammenhæng med de 10 forskningsområder og ikke som i 1999 i forbindelse med forskernes organisatoriske tilhørsforhold. Dermed bliver der overensstemmelse mellem afrapportering af projekter og publikationer idet begge således har forskningsområdet som hovedinddeling.

Publikationerne er inddelt i følgende 3 hovedkategorier:

Videnskabelige publikationer som defineres ved publikationer af et eller flere videnskabelige resultater primært henvendt til forskningskolleger eller videnskabelige fora i Danmark eller i udlandet.

Konferencebidrag som omfatter bidrag til konferencer, symposier og seminarer i form af publicerede forelæsninger samt enkelte bidrag publiceret elektronisk af de enkelte forskere.

Generel formidling, herunder populærvidenskab som defineres som publikation af faglig og videnskabelig viden til bredere kredse uden for faglige miljøer.

Ændring

I 1999 havde publikationslisten endnu en kategori som ikke er blevet opregnet i publikationslisten, *Bedømmelsesvirkesomhed*, defineret som deltagelse i bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed. Denne kategori er stadig med, men bliver i 2000 opregnet under forskningsrådets basisaktivitet (se denne) og er desuden blevet udvidet med den enkelte forskers deltagelse i eventuelt *redaktørarbejde*.

Det samlede antal publikationer for år 2000, fordelt på de 3 hovedkategorier, ses af nedenstående tabel.

Publikationerne vil kunne findes som en del af forskningsområdets aktivitet.

Oversigt over antal af publikationer år 2000 sammenlignet med 1999

	R 1999	R 2000
Videnskabelige publikationer	227	186
Konferencebidrag	44	52
Generel formidling, herunder populærvidenskab	146	140
Publikationer i alt	417	378

1.7. Forskningsprojekter 2000

Nationalmuseets forskning foregår dels gennem den forskning som er en del af basisaktiviteterne på forskningsområdet og dels gennem etablerede forskningsprojekter som kan være enkeltmandsprojekter og projekter med interne eller eksterne samarbejdspartnere, de sidstnævnte også med internationale samarbejdspartnere.

I år 2000 er der i de afrapporterede projektaktiviteter kun medtaget de projekter hvor forskningsindsatsen har været på 4 uger eller derover, hvilket naturligt har reduceret antal projekter i forhold til 1999, hvor den nedre grænse for forskningstidsindsatsen på det pågældende projekt var sat til 2 uger.

I år 2000 er der i modsætning til 1999 desuden medtaget forskningsprojekter som er knyttet til Redaktionen af Danmarks Kirker under samme betingelser som ovenfor.

Foruden de igangværende forskningsprojekter er antallet af afsluttede og nye projekter medtaget i nedenstående tabel, hvor nye projekter er indregnet i igangværende forskningsprojekter, dog uden grænsen på 4 uger. Grænsen på de 4 uger er delvist arbitrært sat. Hovedsigtet har været at reducere de mange små projekter, som der kun arbejdes meget sporadisk og kortvarigt på i løbet af et år. Derfor har de en tendens til at optræde år efter år uden nogen særlig progression eller afslutning, hvilket ses af at de oftest betegnes som løbende. Sådanne mindre projekter eller aktiviteter, samlet under basisaktiviteter, er i nærværende Forskningsberetning for 2000.

Forskningstidsindsatsen er baseret på den tidsregistrering som den enkelte ansatte har foretaget på det pågældende projekt i årets løb. F0-nummeret foran projekterne er af administrativ art og er blevet brugt til tidsregistreringen. De afspejler desuden også tilhørsforholdet til den enkelte forskningsenhed.

Som grundlag for beregning af forskningsindsatsen i projekterne er det pågældende projektnummer samkørt med den enkelte forskers tidsregistrering på det pågældende projekt.

En mindre del af projekterne står uden dette nummer og her er forskerne selv blevet bedt om at estimere deres tidsforbrug. Fra 2001 ændres systemet med F0-numre.

Forskningsprojekter i 2000 sammenlignet med 1999

	R 1999	R 2000
Afsluttede forskningsprojekter	35	19
Igangværende forskningsprojekter	98	95
(Nye forskningsprojekter)	(28)	(23)
Forskningsprojekter i alt	133	114

De enkelte projekter vil blive nævnt med titel under de respektive 10 forskningsområder. En udførlig beskrivelse vil kunne ses i projektkataloget for 2000 (se bilag til denne beretning).

1.8. Forskningskoordinering og -rådgivning

En tværgående funktion som koordinator til udvikling af Nationalmuseets forskningsmålsætning ligger i forskningsafdelingens sekretariat og hos forskningschefen, der også har en initierende og rådgivende funktion for forskning inden for museet, fx initiativ til at oprette nye forskningscentre, udarbejdelse af handlingsplaner m.m. Forskningschefen er desuden forbindelsesled til den overordnede nationale og internationale forskningspolitiske omverden.

Rådgivningsfunktionen har desuden som mål at rådgive direktionen, den enkelte forsker og forskergrupper. I forskningssekretariatet er der i år 2000 oprettet en tilskuds- og rådgivningsfunktion som har til formål at servicere museets forskere om eksterne forskningsmidler. Funktionen skal udvikles yderligere.

Nationalmuseets Eksterne Forskningsudvalg

I tilknytning til rådgivning om museets *overordnede forskning* er der på basis af *Lov om forskning ved arkiver, biblioteker, museer m.v.* fra 1996 etableret et Eksternt Forskningsudvalg (NEF).

Udvalget er sammensat af 3 eksterne og 2 interne forskere med forskningschefen som tilforordnet.

I 2000 er der afholdt 3 møder i NEF, hvoraf det ene var et møde med museets direktion.

Sammensætningen af udvalget har i 2000 været følgende:

- Museumsdirektør, dr.phil. Erland Porsmose (formand for udvalget)
- Docent, dr.phil. Ulla Lund Hansen, Institut for Arkæologi og Etnologi, Københavns Univ.
- Lektor, lic.scient. Jan Heinemeier, Institut for Fysik og Astronomi, Aarhus Universitet
- Seniorforsker, mag.art. Lars Jørgensen, Danske Afdeling, Nationalmuseet
- Seniorforsker, mag.art. Joan Hornby, Udenlandske Afdeling, Nationalmuseet

- Forskningschef Birgitte Possing, Forskningsafdelingen (indtil 1. maj) og fung. forskningschef Peter Pentz, Udenlandske Afdeling (fra 1. maj), Nationalmuseet (begge tilforordnede uden stemmeret).
- Udvalgets sekretær, mag.art. et BA Birgit Rønne, Forskningsafdelingen, Nationalmuseet

NEF har i 2000 afgivet udtalelse til Kulturministeriet om museets Forskningsberetning 1999.

Nationalmuseets Interne Forskningudvalg

Til at rådgive direktionen og forskningschefen i *faglige, videnskabelige spørgsmål* og inden for *forskningsplanlægning*, er nedsat Nationalmuseets Interne Forskningsudvalg (NIF). Udvalget er sammensat med forskere på en sådan måde at alle 10 forskningsområder er repræsenteret. Forskningschefen er formand for udvalget.

I år 2000 har der været afholdt 5 møder. Udvalgets repræsentanter har været følgende:

- Seniorforsker, mag.art. Lars Jørgensen (Forhistorisk arkæologi)
- Enhedsleder, cand.scient., adj.professor Bent Aaby (Kulturhistorisk relateret naturvidenskab)
- Centerleder, mag.art. Søren H. Andersen (Marinarkæologi)
- Enhedsleder, mag.art. Per Kristian Madsen (Middelalderens og renæssancens hist. og kultur)
- Seniorforsker, mag.art. Eske Wohlfahrt (Nyere Tids kulturhistorie og Etnologi)
- Enhedsleder, mag.art. Bodil Bundgaard Rasmussen (Klassisk og nærorientalsk arkæologi)
- Enhedsleder, cand.mag. Jørgen Steen Jensen (Numismatik)
- Seniorforsker, dr.phil. Hans Christian Gulløv (Etnografi)
- Laboratorieleder, cand.scient. Mads Chr. Christensen (Bevaring)
- Ph.d.-studerende, Camilla Mordhorst (Museal formidling)
- Forskningschef Birgitte Possing (indtil 1. maj) og fung. forskningschef Peter Pentz (fra 1. maj) formand for udvalget.
- Udvalgets sekretær, mag.art. et BA Birgit Rønne

1.9. Nationalmuseets Bibliotekstjeneste

Nationalmuseets Bibliotekstjeneste, som organisatorisk hører under Forskningsafdelingen, koordinerer de overordnede aktiviteter inden for museets hånd- og forskningsbiblioteker.

Status 2000

Nationalmuseets Biblioteksområde gennemgik ved årsskiftet 1999/2000 en omstrukturering. Som led i denne omstrukturering ansattes pr. 1. februar 2000 en biblioteksleder til Nationalmuseets bibliotekstjeneste (NBT), som er en tværgående enhed under Forskningsafdelingen. Bibliotekstjenesten er ansvarlig for at museets biblioteker arbejder efter en organisatorisk fællesplanlægning og i et virtuelt fællesskab under biblioteksdatabase NatKat.

I år 2000 er omfanget og karakteren af NBT's arbejdsopgaver blevet opgjort og forskellige arbejdsrutiner er blevet ændret. Der blev konstateret pukler i adskillige arbejdsled.

Arbejdsopgaverne har først bestået i at analysere arbejdsforholdene, prioritere arbejdsopgaver samt udstikke retningslinier for Bibliotekstjenestens arbejde.

Vigtigste arbejdsopgaver der er påbegyndt eller fuldført i år 2000

Pukkelafvikling af bogbestillinger: Afviklet pukkel af ikke effektuerede bestillinger af nye bøger.

Kvalitetsløft for bogbestillinger: Hævet kvaliteten af NBTs arbejde for brugerne ved at forkorte gennemløbstiden fra en bog bestilles til den modtages af brugeren. Bogbestillinger venter nu max. 1 uge før bestillingen er afsendt. Når indkøbte bøger ankommer til Bibliotekstjenesten sendes de efter katalogisering videre til den rekvirerende afdeling inden for 1 uge.

Pukkelafvikling af bøger via bytteforbindelser: Der er blevet nedkæmpet og katalogiseret en stor pukkel (10 meter) af uudpakkede bøger, som er indkommet via museets publikationsbytte med andre beslægtede institutioner.

En opgradering af bibliotekssystemet, Mikromarc, har forbedret søgefaciliteterne i biblioteksdatabase NatKat.

Decentralisering af udlånsfunktionen: Ønsker om udlån af bøger fra museets biblioteker indgår centralt i Bibliotekstjenesten. Efter verifikation sendes låneanmodningerne til det relevante afdelings- enhedsbibliotek, som står for den videre effektivering af lånet.

Decentralisering af regnskabsfunktionen: Afdelingerne er selv ansvarlige for bogbudgetterne.

Deltagelse i møder i NIF (Nationalmuseets Interne Forskningsudvalg) med henblik på gensidig orientering og især med henblik på at kunne efterkomme forskernes ønsker til, hvordan NBT kan servicere dem bedst muligt.

Påbegyndt planlægning af et retrokonverteringsprojekt finansieret af Statens Bibliotekstjeneste gående ud på at konvertere Fælleskatalogen, som er en bibliotekskatalog der rummer katalogkort på bøger katalogiseret i perioden 1967-1988.

Planer for 2001

I samarbejde med Forskningssekretariatet udarbejdes en handlingsplan for biblioteksområdet.

II. GLIMT FRA FORSKNINGSSOMRÅDERNE

Specialartikler fra 7 af museets 10 forskningsområder:

1. Forhistorisk arkæologi: *De første danskere og deres naturmiljø – udgravningerne ved Slotseng*
2. Kulturhistorisk relateret naturvidenskab: *Nyborg Slot – nye bygningshistoriske tolkninger ved proviensbestemmelse af mursten*
3. Marinarkæologi: *Købstadens havn – om transport som organiserende faktor i middelalderens byudvikling*
4. Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur: *Falskemønteri på øen Hjelm*
5. Nyere tids kulturhistorie og etnologi: *Fjellerup – Den lille Herregård på Frilandsmuseet, dens haver og anlæg*
6. Nyere tids kulturhistorie og etnologi: *Staten stærk og folket frit. Dansk Samling mellem fascisme og modstandskamp 1936-47*
7. Klassisk og nærorientalsk arkæologi: *Cypern i fokus – nye resultater om kulturelle forskelle baseret på keramikanalyser*
8. Bevaring: *Vægmaleriaftræk i Danmark*
9. Bevaring: *Polyvinylklorid (PVC) og nedbrydningen af museumsgenstande*

FORHISTORISK ARKÆOLOGI

De første danskere og deres naturmiljø – udgravningerne ved Slotseng

Formålet med projektet er at belyse menneskets indvandring, bosættelse og udnyttelse af de naturlige ressourcer i den tidlige del af seneglacialtiden. Ved Slotseng blev der 1989-93 undersøgt bopladser fra Hamburg- og Federmesser-kulturen i Bøllingtid og Ældre Dryas, ca. 12.500-11.800 f.Kr. Fundene fra de to kulturer adskiller sig fra hinanden hvad angår fremstillingsteknik af flintredskaber og sammensætning af våben- og redskabstyper. De må antages at repræsentere to forskellige jægersamfund, der har færdes i området, og som muligvis har anlagt forskellige strategier m.h.t. jagt og indsamling af råmaterialer. Alligevel optræder fund fra Hamburg- og Federmesser-kulturerne på de samme lokaliteter og så nær hinanden, at den tidsmæssige afstand imellem ikke kan have været stor.

Det seneglaciale landskab

Placeringen af både Hamburg- og Federmesserpladserne på samme punkt i landskabet, hævet over de datidige vandløb og søer og med udsigt over terrænet, må være udtryk for, at stedet havde en særlig gunstig beliggenhed, sandsynligvis som observations-post i forhold til jagtvildtets bevægelser. Neden for bakken mod vest løber et vandløb, og fra begge sider af vandløbet nærmer bakkerne sig hinanden. Stedet kan således have været overgangssted, en tvangspassage, for vandrende flokke af rener. Ca. 70 m mod NV ligger et lille dødshul, og ca. 20 m NV for dette findes en sænkning, der har været et åbent søbassin i seneglacialtiden.

Lagene i dødshullet og i den seneglaciale sø er kortlagt geologisk, og begge steder findes en lagsekvens, der rækker tilbage til tidligste seneglacialtid.

Tilstedeværelsen af søsedimenter, som er samtidige med den seneglaciale bosættelse, giver grundlag for at fortsætte eftersøgningen af kulturspor i området. Ingen anden seneglacial bopladforekomst på dansk jord frembyder for øjeblikket tilsvarende muligheder for at finde aktivitetsspor i samtidige, dækkede søbundsaflejringer.

Dødshullet – den seneglaciale lagsekvens

Der blev i 1991 udført 3 borer i dødshullet. Ældste seneglaciale sedimentation findes i indtil 6 m's dybde. Den består af kalkholdig gytje, overlejret af kalkfattig gytje, dannet i Bølling og med bl.a. rensdyrtakker og bearbejdet flint. Ovenpå denne horizont findes sand aflejret i Ældre Dryas, ovenpå dette igen Allerød-lag, først med kalkfattig gytje, derpå med sumptørv og tørv. I Yngre Dryas aflejres igen sand. Den øvre del af lagsekvensen består af postglaciale moseaflejringer. En prøvegravning i dødshullet i 1991 viste bevarede rensdyrtakker i Bølling-lag, og en AMS-datering af ben- og takstumper gav 12.750 f.Kr., svarende til tidlig Bølling.

En udgravning i den sydlige del af dødshullet blev gennemført i forår og forsommer 2000 i samarbejde med Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser og Zoologisk Museum. Der blev opmålt et profil af den sydvendte væg i hullet, fra top til bund af Charlie Christensen, og prøver blev udtaget til pollenanalyse og plantemakrofossil bestemmelse. Det øst-vest gående profil der fremkom gennem udgravningerne i maj og juni er helt unikt. For første gang i Danmark ses i åbent profil en lagserie indeholdende alle de seneglaciale perioder samt den første del af de postglaciale, og tilmed med isiddende knogler fra Hamburgkultur. Profilet blev indgående beskrevet og mange prøveserier udtaget. Bevaringsforholdene for knogler, planterester, insekter o.a. er

fremragende, og der vil blive indledt et samarbejde med specialister indenfor disse og andre fagområder.

Ved udgravningen i de ældste gytjelag blev der fundet 35 rentakstykker (repræsenterende ca. 14 rentakker), heriblandt et meget fint bevaret stykke tak, hvoraf der var udskåret en 40 cm lang spån. Der fandtes desuden 6 knogler (kraniefragmenter og hals/ryghvirvler), 3 helt friske flintflækker og en amboltsten med prikhugget, skålformet fordybning.

Jørgen Holm

Charlie Christensen

Poul Otto Nielsen

foto: Jørgen Holm

Rensdyrknogle. Knoglen ligger in situ i olivengrøn gytje fra Bølling-tid, den første varmeperiode efter at den store iskappe er smeltet bort. Dateringen ligger mellem 15.-14.000 før i dag (en C14-datering, foretaget i 1991 på grundlag af en rentak, har givet resultatet 12.750 BC (kalibreret)).

Der er tale om en brystvirvel. Pilespidser, der sidder i den s.k. torntap, er splintret ved mødet med knoglen, kun en ca. 1 cm lang stump sidder tilbage - men tilstrækkeligt til at sige, at der sandsynligvis er tale om en skaftungepil af Havelte-type. Ca. 100 af den slags pilespidser er fundet på de to bopladser fra Hamburgkulturen, som 1990-93 er udgravet på bakketoppen oven for dødishullet.

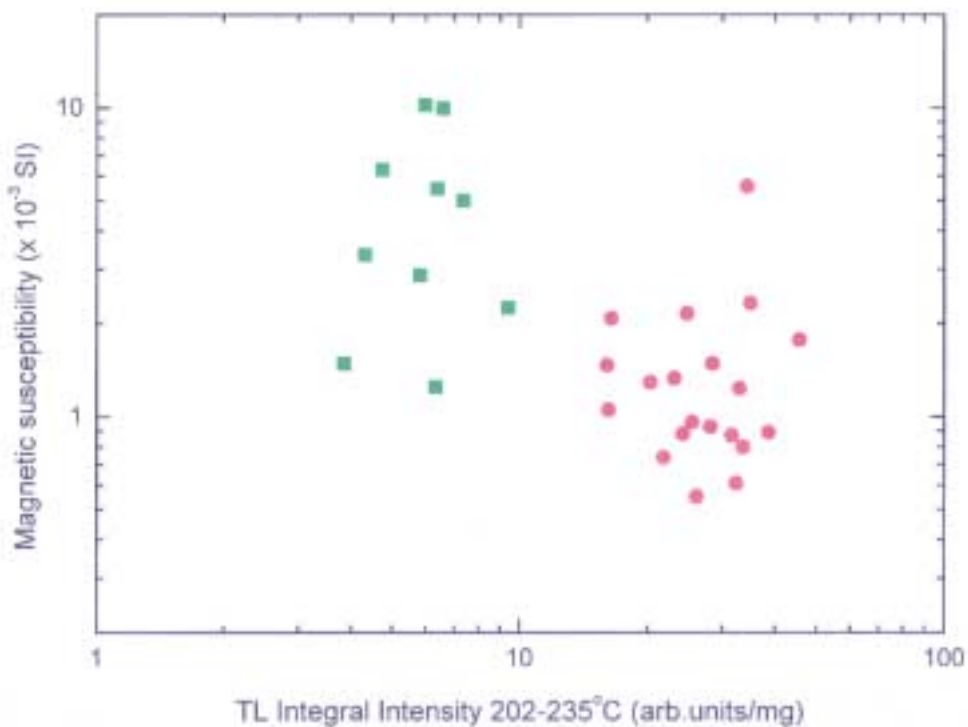
Knoglen måler 20.6 cm. Bestemmelse er foretaget af Kim Aaris-Sørensen, Zoologisk Museum.

KULTURHISTORISK RELATERET NATURVIDENSKAB

Nyborg Slot – nye bygningshistoriske tolkninger ved proveniensbestemmelse af mursten

Igennem et projekt, støttet af Kulturministeriet, er det lykkedes at nå frem til nye resultater for den bygningshistoriske tolkning af Nyborg Slot. Ved hjælp af proveniensbestemmelse af det ler som indgår i mursten er det lykkedes at kortlægge de enkelte byggefaser i slottet. Herved har det vist sig, at hovedbygningen i Nyborg Slot er bygget af mindst 3 slags tegl: en slags i de ældste, nedre dele mod vest, en anden i den ældste del af facaden mod øst (det såkaldte Pallatium), og endelig en tredje, der udgør den sydlige del af østfacaden.

Samtidig er der foretaget både dendrokronologiske dateringer af trækonstruktionerne og termoluminiscensdateringer af murstenene og analyserne giver samstemmende det interessante resultat, at det nuværende Nyborg Slots hovedbygning er opført fra midten af 1300-årene til slutningen af 1500-årene.

Proviensens af ler i murstenene i Nyborg Slot afsløres ved at måle den magnetiske susceptibilitet og termoluminiscensfølsomhed. Disse to materialeparametre er afsat ud af akserne på diagrammet. Stenene fra Pallatiets østfacade – den ældste del af hovedbygningen – er vist som cirkler, stenene fra den sydlige del af østfacaden er vist som firkanter. Man kan tydeligt se forskel på de to typer sten der er fremstillet fra hver sin lergrav.

Første del af Nyborg Slot er muligvis Krudttårnet, det massive tårn, der ligger øst for hovedbygningen. I hvert fald falder den tidligste termoluminiscensdatering her i 1295. En dendrokronologisk datering er der desværre ikke mulighed for, da der ikke findes tømmer i Krudttårnet.

Men Krudttårnet er imidlertid problematisk på flere måder, idet proveniensen af facadestenene i vestfacaden og nordfacaden er af blandet oprindelse. Det vil sige at facadestenene stammer fra mange forskellige lergrave, hvorfra den ældste sten, som vi har undersøgt, er fra 1295. I forsøgene på at løse dette problem er vi gået ned i nederste kælderrum i Krudttårnet og har taget prøver af murens inderside med det formål at foretage termoluminiscensdateringer på det materiale, som vi mener må være den ældste og mest oprindelige del af tårnet. På nuværende tidspunkt ved vi endnu ikke hvordan dateringerne vil falde ud.

Kaare Lund Rasmussen

MARINARKÆOLOGI

Købstadens havn – om transport som organiserende faktor i middelalderens byudvikling

Urbaniseringen var en af de mest markante processer, der forandrede det danske samfund i middelalderen. Et af dens resultater, købstæderne, står endnu i dag som det fysiske udtryk for en ny samfundsorden, hvor handelen og handelsmændene spillede en stadig mere fremtrædende rolle. I den tidlige middelalder fandtes ganske få, centralt beliggende urbane centre, men med tiden udviklede bylandskabet sig til at dække hele det middelalderlige Danmark med et finmasket netværk. Ved middelalderens slutning fandtes knap hundrede kongeligt anerkendte købstæder, der stod for den overvejende del af opkøb og videresalg af landbrugets overskudsproduktion. Byernes borgere udgjorde en betydelig magtfaktor, hvilket blandet andet viste sig i reformationsårenes opgør med den katolske kirke.

På trods af urbaniseringsprocessens uomtvistelige historiske betydning er den alligevel et forholdsvis sporadisk udforsket emne her i landet. Mens litteraturen omkring de enkelte købstæders historie er omfattende og hastigt voksende, findes der kun ganske få arbejder, der forsøger at betragte dem i et samlet perspektiv, hvilket egentlig er en indlysende nødvendighed, hvis vi vil søge en forståelse af den bagvedliggende dynamik i middelalderens samfund. Projektet *Købstadens havn*, der gennemføres af Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter for midler stillet til rådighed af Danmarks Grundforskningsfond, er et forsøg på at imødekomme dette behov ved at tage udgangspunkt i købstædernes fælles rolle som formidler mellem producent og marked i det middelalderlige Danmark.

Fordi handelen med landbrugets overskudsproduktion forudsætter et stort transportarbejde - korn, kvæg, smør og andre agrare produkter må flyttes derhen, hvor der er brug for dem for at kunne sælges – beskæftiger *Købstadens havn* sig med byerne i et transportarkæologisk perspektiv. Langt den største del af Danmarks middelalderlige købstæder ligger ved eller nær kysterne, på skellet mellem landjordens og søfartens transportsystemer. I hvor høj grad reflekterer denne placering, at de praktiske vilkår for varetransport spillede en rolle for købstædernes opståen? Og hvad kom den til at betyde for deres senere udvikling? Projektet belyser disse spørgsmål på to niveauer: Dels ved at undersøge købstædernes placering i produktions- og transportlandskabet, d.v.s. i forhold til landbebyggelsens intensitet og produktivitet og i forhold til landskabets fremkommelighed til lands og til vands. Og dels ved at sammenligne byernes interne udvikling og organisation med henblik på bl.a. gadenet, havneanlæg og lagerfaciliteter.

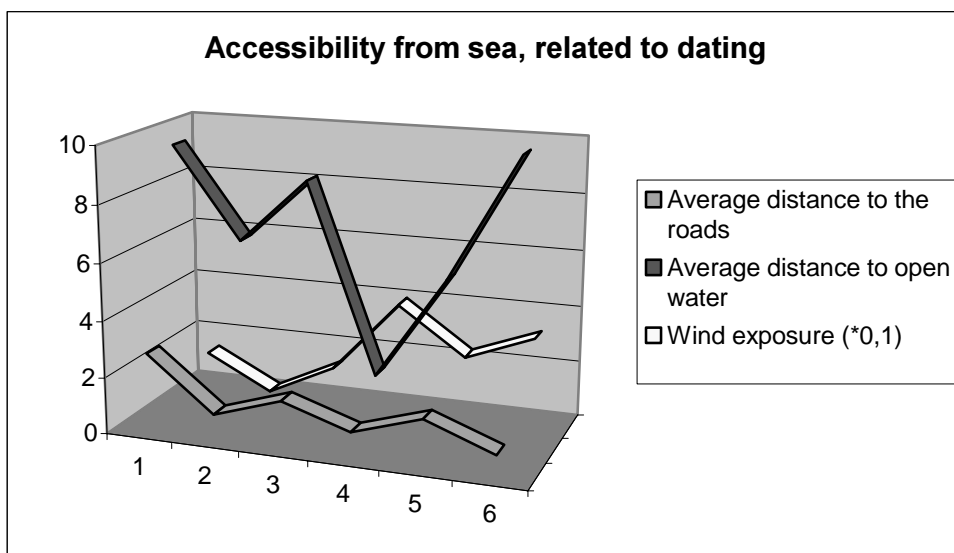
Historiske kort, digitaliseret og analyseret i MapInfo, indgår som en vigtig del af analysen af købstædernes placering i det omgivende landskab. Som kortmateriale er valgt de ældste, trigonometrisk opmålte kort, som tilsammen dækker hele det middelalderdanske område: Videnskabernes Selskabs kort (opmålt 1757-1825), Skånska Rekognosceringskartan (opmålt 1812-1821) og den første generation af det svenske Generalstabskartan (1839-1896 for Skåne, Halland og Blekinge). I løbet af 2000 er kystlinier, landsbyer og indvande på Videnskabernes Selskabs Kort samt Skånska Rekognosceringskartan blevet digitaliseret i samarbejde med bl.a. Det Kulturhistoriske Centralregister og Riksantikvarämbetet i Lund, mens Halland, Nordskåne og Blekinge stadig er under digitalisering.

Også i analysen af købstædernes indre udvikling benyttes GIS. Målet er her at kunne relatere stedfæstede arkæologiske og historiske oplysninger om købstædernes transportrelaterede

infrastruktur til højdekurver og jordbundsdata for samtlige middelalderdanske købstæder. Denne del af projektet gennemføres i nært samarbejde med lokalmuseerne, samt, for Skåne, Halland og Blekinges vedkommende, i samarbejde med Riks- og Länsantikvarämbeterne samt länsmuseumene. Endvidere er der etableret et samarbejde med Arkeologiska Institutionen ved Lunds Universitet omkring det tidligmiddelalderlige Lomma, som blandt andet indebærer boringer og detektorafsøgninger i byens mulige havneområder.

Købstadens havn har undersøgelsen af den middelalderlige urbaniseringsproces som sit primære mål. Men projektet rummer elementer der rækker langt ud over denne problemstilling. GIS og MapInfo vinder i disse år kraftigt frem som redskaber for arkæologien, ikke kun til forskningsbrug, men også til administrative og antikvariske formål. Lokalmuseerne vil kunne bygge videre på projektets GIS-modeller for de enkelte købstæder, og bruge dem i forsknings- og formidlingssammenhænge. De samme modeller kan eventuelt bruges af de antikvariske myndigheder som en del af den kommende, digitale information til borgerne om de arkæologiske interesser i købstædernes undergrund. Samtidig forsøger NMF, i samarbejde med andre institutioner, at tilvejebringe midler til digitalisering af yderligere temaer på de tre historiske kortværk. Således er der indledt et samarbejde med bl.a. de arkæologiske institutter ved Lunds og Københavns universiteter, der forhåbentlig vil tilvejebringe midler til yderligere digitalisering af Øresundsregionens kort. Et langsigtet mål, som *Købstadens havn* kan være en løftestang for, er at sikre en fuld digitalisering af hele det middelalderdanske område. Derved kan de digitale, historiske kort danne grundlag for landsdækkende, kulturgeografiske og arkæologiske analyser af emner som arealanvendelse, bebyggelse og transport i forhistorisk og historisk tid, i fortsættelse af de mange regionale studier, der er blevet påbegyndt eller gennemført i de seneste år.

Jan Bill

En foreløbig analyse af købstædernes besejlingsforhold i forhold til deres grundlæggelsestidspunkt. Grafen viser, at i dateringsperiode 4, d.v.s. o. 1270-1350, etableres nye byer langt tættere på det åbne vand end i de foregående og efterfølgende perioder. Bevidst valg eller følge af at urbaniseringen har nået mere marginale områder? Dateringer efter Anders Andrén (1985): Den urbana scenen.

MIDDELALDERENS OG RENÆSSANCENS ARKÆOLOGI, HISTORIE OG KULTUR

Falskmøntneri på øen Hjelm

I 1286 blev den danske konge Erik Klipping myrdet i Finnerup Lade. En gruppe stormænd fra nogle af de førende slægter i landet blev dømt fredløse for delagtighed i mordet. De flygtede ud af landet og indgik en alliance med den norske konge, som på det tidspunkt førte krig mod Danmark. I årene 1289-95 hærgede de fredløse og den norske konge med store flåder de danske kyster, også øen Hjelm, midt i det danske rige.

I 1290 blev Hjelm befæstet af de fredløse og den norske konge. Den indgik hermed som en del af magtspillet mellem de to lande. Fra øen udgik ikke blot egentlige angreb og plyndringstogter, man drev også - med hjælp af tilfangetagne kongelige møntmestre - falskmønteri på øen, fortæller de skriftlige kilder. I en folkevise fra 1500-årene beskrives, hvordan Hjelm "har fået horn":

"Den bonde han ganger på marken ud
og så han der sit korn.
Hjælp os Gud Fader i himmerig,
og haver nu Hjelm fået horn".

Det er uden tvivl øens voldsteder, der hentydes til. Vi har i dag kendskab til 3. De ligger alle højt på øens centrale del, en 35 ha (350.000 m²) stor morænebakke, der hæver sig ca. 40 m op over havet. Fyrbakken midt på øen, Skaadebakken ved østsiden og Kastelsbakken ved vestsiden. Arkæologiske udgravninger udført i 1999 og 2000 i et samarbejde med Ebeltoft Museum, Moesgård Museum og Nationalmuseet har vist, at alle tre borganlæg er fra samme tid og del af en helhed.

Fyrbakken har været øens centrale voldsted. En bred voldgrav og stejle skrænter omgiver et 30 x 50 m stort areal. De arkæologiske undersøgelser bekræfter, at borgen er bygget 1290, som det første anlæg på stedet. Et kraftigt brandlag afslutter aktiviteterne på stedet og dermed er det sandt, som der står i et brev fra 1306, at den danske konge Erik Menved i 1306 erobrede øen og brændte forsvarsværkerne ned.

På borgbanken har stået et kompleks af forholdsvis simple huse opført i træ og bindingsværk. Af bygningsdetaljer kan fremhæves: en bageovn opført af munkesten og en genanvendt skibsside indbygget som del af en væg. Der blev ikke fundet spor af tårn eller stenbyggede huse, og anlægget fremstår i sin helhed uden prestigepræg.

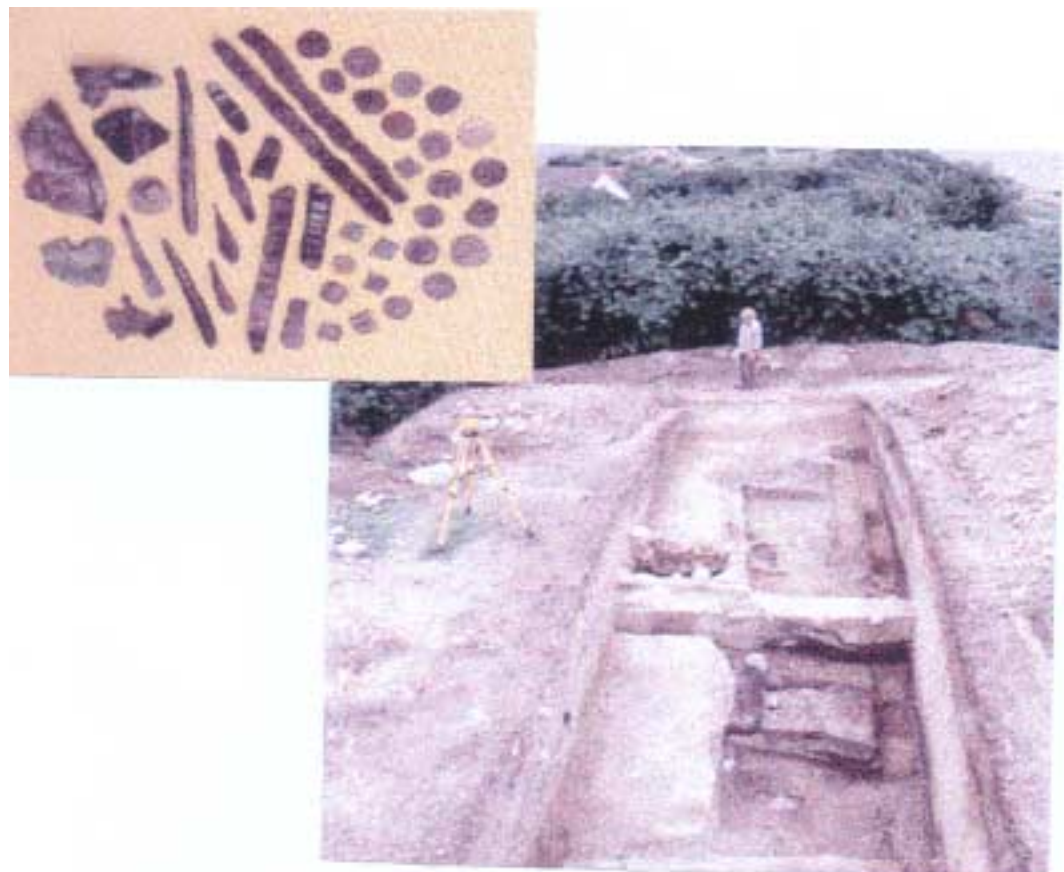
På det vestlige voldsted, Kastelsbakken, har kraftige stolper været sat ned i op til 3 meter dybe huller, 4 i hver side, som det bærende element i et tårn med grundplan på 6 x 6 meter. En 40 meter høj skrænt har ydet effektivt forsvar ud mod vest, og en stolpebygget palisade har sammen med en ca. 4 meter bred voldgrav udgjort forsvaret ind mod øens indre. Fra tårnet på borgen har der været frit udsyn til fastlandet og skibe, der passerede vest om øen. Øens østlige side blev på tilsvarende vis bevogtet fra borganlægget Skaadebakken, også med et trætårn.

Felterne i det åbne land mellem voldstederne havde alle fund, som kan sættes i forbindelse med fremstillingen af de falske mønter, som omtales i et forlig mellem den danske og norske konge i 1295. I et 30 m² stort felt blev afdækket de første anlægsspor fra en middelalderlig dansk

møntsmedie. De gav sig til kende i form af en væggrøft, stolpehuller, et ildsted, gruber med kobberslagger og kobbersmelt, diverse kobberstykker fra de forskellige stadier af møntproduktionen og tre karakteristiske nedgravninger til tøndes. Anlægget har klare lighedspunkter med de møntsmedier, som er blevet udgravet i Ærkebispegårdens møntmesterværksted i Trondheim. Der er nu ved Hjelmudgravningerne i 1999 og 2000 spredt over et stort område mellem voldstederne fundet sammenlagt mere end 4000 kobberstykker lige fra råemner over barrer og blanketter til de færdige mønter. Fundet af den noget primitive møntsmedie gør det sandsynligt, at der ved produktionen af de falske mønter - de ægte var i forvejen underlødige borgerkrigsmønter - har været tale om millioner af mønter, og at det hele er foregået over korte, hektiske sæsoner i mange mønt-hytter/boder placeret i terrænet mellem voldstederne.

I 1290 går de fredløse i land på den ubeboede ø Hjelm ud for Djurslands kyst. De befæster øens centrale punkt, og desuden - som de arkæologiske udgravninger har vist - bygger de også to borganlæg på øens øst- og vestside. De tre borge er således del af en fælles befæstning af øen. De to borganlæg ud mod kysten må have været nødvendige for at kunne overskue farvandene omkring øen. Men hvorfor befæste en ø midt i fjendeland og oven i købet henlægge produktionen af falske mønter hertil? En forklaring er, at begge dele har været en stor og ydmygende provokation fra de fredløses side mod den danske konge. I 1295 blev der indgået forlig og falskmønteriet forsvandt, men først i 1306 var den danske konge blevet stærk nok til også at erobre øen.

Nils Engberg

NYERE TIDS KULTURHISTORIE OG ETNOLOGI

Fjellerup - Den lille Herregård på Frilandsmuseet, dens haver og anlæg

I forbindelse med erhvervelsen og genopførelsen af stuehuset til udlængerne til Frilandsmuseets hovedgård fra Fjellerup på Djursland, har projektet arbejdet i flere faser. I dag er bygningerne genrejst på Frilandsmuseet. Anlægget er præsenteret i Nationalmuseets Arbejdsmark 1996.

I løbet af 2000 har fokus været på tilvejebringelsen af data til og overordnet beskrivelse af det omkringliggende anlæg. Arkitekt Niels Erik Jensen, museumsinspektør Mikkel Venborg Pedersen og landskabsarkitekt Jesper Christiansen har samarbejdet om at skabe et sammenhængende anlæg, som fra 2001 vil materialisere sig i landskabet på Frilandsmuseet. Forskningsindsatsen finder således her et udtryk i 1:1 fremfor, som oftest, i skrift.

Frilandsmuseets hovedidé er at vise landskaber, bygninger og interiører, der i indretning og omgivelser fremstår som fungerende helheder. Frilandsmuseet udgør på den måde en stor fortælling om livet på landet i 1700- og 1800-tallet. Anderledes end på så mange andre frilandsmuseer spiller de landskabelige omgivelser en stor rolle på Frilandsmuseet. I fortællingen har godset som type og område dog været mangelfuld, hvad der med hovedgården fra Fjellerup rådes bod på. Ledetråden i projektet er således i denne fase omkring hovedgården fra Fjellerup at etablere et anlæg, som indeholder en meget høj grad af autenticitet og lighed med hjemstedet, men som dog også udtrykker typiske træk i godslandskaber: alléer, diger, prydhave, frugthave, køkkenhave, lystskov, lysthuse, åbent land, store marker. Bestemt af bygningshistorien tager genskabelsen af anlægget på hovedgården fra Fjellerup sigte på perioden 1890-1915.

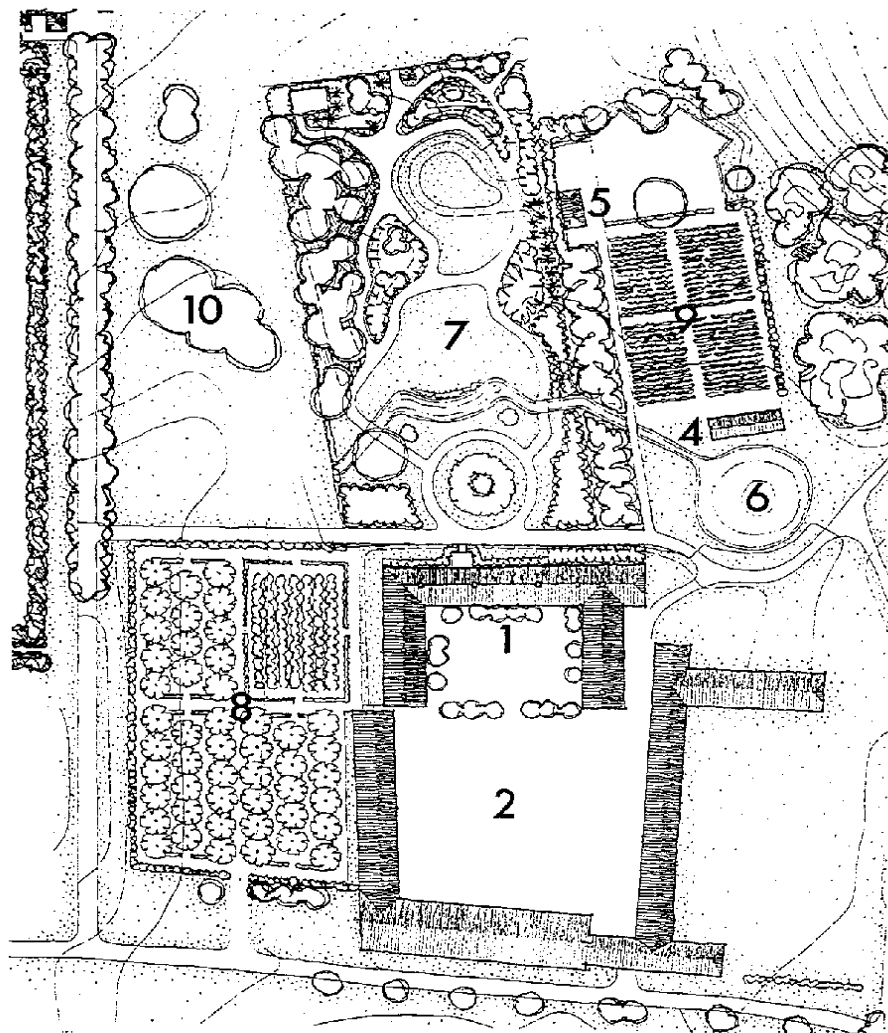
Der hører flere haver til hovedgården fra Fjellerup. En prydhave nord for hovedbygningen, en frugthave vest for hovedbygningen og en køkkenhave øst for køkkenhaven. Kildesituationen har gjort, at haveanlæggene har kunnet følges og genskabes med meget høj grad af lighed til hjemstedet. Havernes proportioner er blevet genskabt på grundlag af et matrikelkort fra 1816 og en opmåling fra 1994 og tilpasset arealet på Frilandsmuseet. Prydhavens størrelse og placering svarer præcist til situationen i 1816, mens køkkenhaven og frugthaven har nogenlunde de samme arealer som i 1816. I hovedbygningens forhold til haveanlægget er det interessant, at der ved en ombygning i 1889-90, som bestemmer anlæggets indretning i tid på Frilandsmuseet, forskudt for bygningens midterakse bliver indrettet en havestue med foranliggende terrasse. Haveanlægget, med senere ændringer, bliver rettet ind med terrassen som aksepunkt og anlægges som et senromantisk anlæg med righoldigt plantevalg. Det sene 1800-tal er den rigeste periode for frugtavl og i frugthaven vil, på baggrund af undersøgelser bl.a. foretaget sammen med pomemester Claus Larsen fra KVL, et stort udvalg af gamle frugtsorter finde sin plads.

Eksempelvis er genskabelsen af prydhaven baseret på kombination af opmålingerne fra 1816 og 1994. Havearealets grundrektangel og indretningen af den sydlige halvdel bygger hovedsagelig på kortet fra 1816, mens indretningen af havens nordlige del bygger på opmålingen fra 1994. Omfanget af græsplæner og tilplantningen af bede og busketter bygger på fotografier af haven fra tiden og nogle meget gode erindringer af havens tilstand omkring 1930. Det endelige plantevalg foretages på grundlag af plantelister og planteskolekataloger fra ca. 1910 sammenholdt med de resterende kilder.

Kildekrydsningens kunst er således i højsædet i dette projekt, der forener specialer fra de

forskelligste fagdiscipliner. Et andet væsentligt træk er den umiddelbare forbindelse mellem forskningen og formidlingens udtryk.

Mikkel Venborg Pedersen

Den færdige oversigtsplan for anlægget ved hovedgården fra Fjellerup på Frilandsmuseet.

Østergård
Oversigtsplan, mål 1:1000

1. Hovedbygning	6. Hønsesø
2. Avlsgård	7. Prydhave
3. Hundehus	8. Frugthave
4. Hønsesus	9. Køkkenhave
5. Pavillon	10. Overdrev

NYERE TIDS KULTURHISTORIE OG ETNOLOGI

Staten stærk og folket frit. Dansk Samling mellem fascisme og modstandskamp 1936-47

Den 5. september 2000 fik museumsinspektør ved Frihedsmuseet, Henrik Lundbak, sin afhandling "Staten stærk og folket frit. Dansk Samling mellem fascisme og modstandskamp 1936-47" antaget til forsvar for den filosofiske doktorgrad ved Københavns Universitet. Undersøgelsen er gennemført med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd og Bodil Pedersen Fonden.

I 1930'erne var demokratierne i Europa under pres fra autoritære bevægelser. Nogle af disse var reaktionære og støttede sig på hær, borgerskab og kirke. Andre som fascismen i Italien og nazismen i Tyskland virkede moderne med deres orientering mod et nationalt fællesskab bygget på opslutning fra masserne og især ungdommen. For nogle virkede det både som en positiv udvikling i forhold til et demokrati, der var degenereret til partiernes indbyrdes kamp for snævre særinteresser, og som et effektivt modtræk imod truslen en kommunisme, der drog næring af, at arbejderne følte sig sat uden for fællesskabet.

I 1936 stiftedes partiet Dansk Samling på basis af forfatteren Arne Sørensens tanker om et epokeskift, fremsat i bogen Det moderne Menneske. Dansk Samling ville ikke kopiere udenlandske bevægelser og tog f.eks. afstand fra nazismens racisme. Partiet byggede i stedet på en national og kristen ideologi med inspiration fra grundtvigianismen. Trods samarbejde med andre højregrupper i en 'National Liga' i 1938 og sammenslutning med den konservative udbrydergruppe Nationalt Samvirke i 1939 forblev Dansk Samling et politisk randfænomen, og i vinteren 1939/40 var partiet i opløsning. Ikke desto mindre kan Dansk Samling give en ide om, hvilke forudsætninger en dansk 'fascisme' kunne have bygget på, og partiets manglende succes rejser spørgsmålet om, hvorfor det danske demokrati i mellemkrigstiden stod stærkere end demokratiet i andre europæiske lande.

Da Danmark blev besat d. 9. april 1940, så Dansk Samling det som en bekræftelse på partistyrets fallit og støttede forsøgene fra den storborgerlige Højgaardkreds på at få kongen til at udnævne en national, ikke-nazistisk regering uden om partierne. Men da man måtte erkende, at et pres på den siddende samlingsregering snarere ville blive til gavn for de danske nazister, slog Dansk Samling om og erklærede regeringen sin loyalitet.

Partiet slog i stedet ind på en linie, der krævede, at regeringen kompromisløst skulle stå fast på de garantier om at opretholde Danmark som et selvstændigt og ikke-krigsførende land, som tyskerne havde givet ved besættelsens start. Det førte i 1941-42 til en lang række provokationer, bl.a. i samarbejde med historikeren Vilh. la Cour. Denne linie kulminerede, da Dansk Samling stillede op som protestparti ved valget i 1943 og vandt 3 mandater.

Dansk Samlings protestlinje gjorde partiet synligt for den engelske organisation SOE, der sendte agenter til de tyskbesatte lande for at støtte opbygningen af modstandsbevægelser. I 1942 indledtes et samarbejde mellem SOE og Dansk Samling. Sideløbende blev mange aktivister ad mere private kanaler inddraget i modstandsarbejde, og da Danmarks Frihedsråd blev dannet i efteråret 1943, blev Dansk Samling en af de 4 bærende organisationer.

I efterkrigstiden sammenlignede Dansk Samling sig selv med de kristeligt-demokratiske partier i andre lande, specielt det franske MRP. Partiet søgte at markere sig med en social ansvarlighed

baseret på moderne nationaløkonomer som Keynes og Beveridge, men blev mest kendt for at ønske Sydslesvig hjem til Danmark. Heller ikke som modstandsbevægelsesparti vandt Dansk Samling politisk fodfæste, og ved valget i 1947 gled partiet ud af Folketinget.

Undersøgelsen analyserer Dansk Samlings udvikling som en afspejling af generelle europæiske trends og forklarer partiets succeser og fiaskoer ved at sammenligne forholdene i Danmark med forudsætningerne i andre europæiske lande som Italien, Tyskland, Norge, Holland og Frankrig.

Henrik Lundbak

Unge fra Dansk Samlings arbejdslejr ved Skæring Strand 1938. Kammeratskabet fra arbejdslejrene kunne tages med over i modstandsbevægelsen under besættelsen.

KLASSISK OG NÆRORIENTALSK ARKÆOLOGI

Cypern i fokus – nye resultater om kulturelle forskelle baseret på keramikanalyser

Hvis man ønsker at sætte fænomener som kulturmøder og etnisk mangfoldighed i historisk perspektiv, er det svært at finde et bedre studieobjekt end Cypern. Øen, hvis areal er omtrent en fjerdedel af Danmarks, var i oldtiden hjemsted for et broget galleri af skiftende etniske grupper, for eksempel indvandrere fra det mykenske Grækenland, der slog sig ned på Cyperns vestkyst, og fönikere fra nutidens Libanon, der i 800-tallet f.Kr grundlagde byen Kition på den sydøstlige del af øen. I jernalderen var Cypern opsplittet i rivaliserende kongedømmer, men de bukkede under for Alexander den Store, og først efter hans død i 323 f.Kr. blev øen en politisk enhed - omend underlagt fremmede overherrer.

Cypern har traditionelt budt udenlandske arkæologer velkommen, og også Danmark har haft glæde af denne imødekommenhed. En ekspedition fra Aarhus Universitet gennemførte mellem 1988 og 1992 en landskabsundersøgelse af øens vestligste del, Akamashalvøen, og fra 1991 til 1999 gravede Københavns Universitet i Aradippou i nærheden af Kition på Østcypern. Antiksamlingen er involveret i bearbejdningen af keramikken fra begge projekter - en enestående chance for at sammenligne fundbillederne fra to forskellige steder på øen.

Keramikanalysens mest overraskende nye resultat er, at de kulturelle forskelle mellem Cyperns geografiske modpoler var langt større end hidtil antaget. Der har i forskningen altid været en tendens til at opfatte øen som en enhed. Men det er ikke korrekt. På Vestcypern ses ligheder til fundbilledet i landskabet Kilikien i det sydlige Tyrkiet og den ægyptiske Middelhavskyst, hvorimod materialet fra Cyperns østlige del er tæt knyttet til nutidens Syrien, Libanon og Israel. Dette kan aflæses i udbredelsen af såvel hverdagens brugskeramik som de såkaldte transportamforer - den antikke verdens standardemballage for flydende landbrugsvarer som olivenolie og vin.

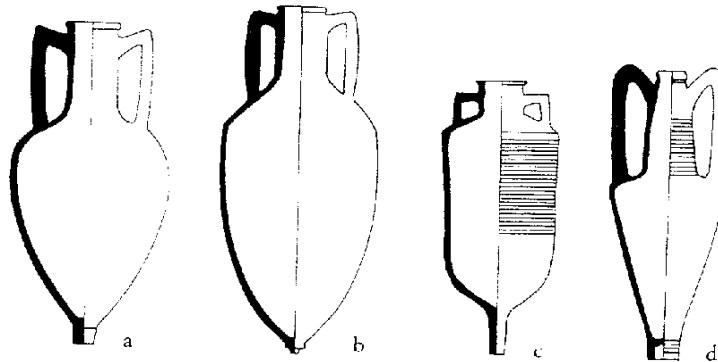
De regionale forskelle var næppe udslag af indbyggernes etnicitet. De afspejler snarere øens geografi og placering på landkortet. I vore dage kan man på mindre end 4 timer køre fra Kition til Paphos, men i oldtiden var det hurtigere at sejle fra Kition til den syriske kyst end til Paphos. Tilsvarende må Vestcyperns tilknytning til Kilikien og Ægypten ses i lyset af, at Paphos var en station på en gammel handelsrute fra Grækenland via Tyrkiets sydkyst til Ægypten, hvis betydning voksede, da Cypern efter 323 f. Kr. blev del af det ptolemæiske kongerige, der udgik fra Alexandria. Men hverken denne begivenhed eller Cyperns senere indlemmelse i Romerriget satte sig spor i form af kulturel eller handelsmæssig ensretning.

I en større sammenhæng sætter denne erkendelse et spørgsmålstejn ved mange af de gængse opfattelser inden for klassisk arkæologi. Kan man overhovedet sige noget generaliserende om for eksempel "romerne" uden at tage højde for de store forskelle provinserne imellem – ja, selv indenfor et så forholdsvis lille område som Cypern? - Der er i forskningen en tendens til at tillægge nogle steder, for eksempel Athen, en særlig betydning, hvorimod andre opfattes som mindre relevante. Men er det berettiget? Disse spørgsmål kan ikke løses af de danske projekter på Cypern, men de har tilvejebragt nogle brikker, der engang vil finde deres pladser i arkæologiens store puslespil.

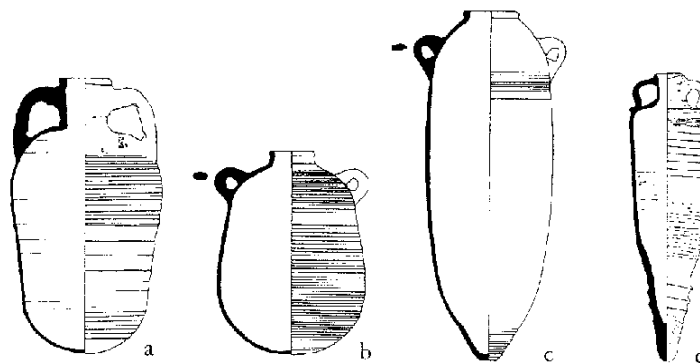
Men tilbage til fremtiden. I 2002 åbner Antiksamlingens nye permanente opstilling af Nationalmuseets cypriske genstande, hvoraf et større udvalg indgår i et gennemillustrerede katalog "Ancient

Cypriote Art in Copenhagen”, der udkom i 2001. Såvel katalog som udstilling er realiseret takket være finansiel støtte af “The A.G. Leventis Foundation” med den tidligere cypriske rigsantikvar Dr. Vassos Karageorghis som primus motor. Et skoleeksempel på arkæologisk samarbejde over landegrænser - og på sammenhæng i Nationalmuseets forskning og formidling.

John Lund

Da skårmaterialet fra Akamas-surveyen er meget fragmentarisk, vises eksempler på hele amforer af de omtalte typer fra andre fundsteder: a) rhodisk amfora, b) amfora fra Kos, c) amforatypen med sammenknebne hanke og d) amfora fra Efesos-området.

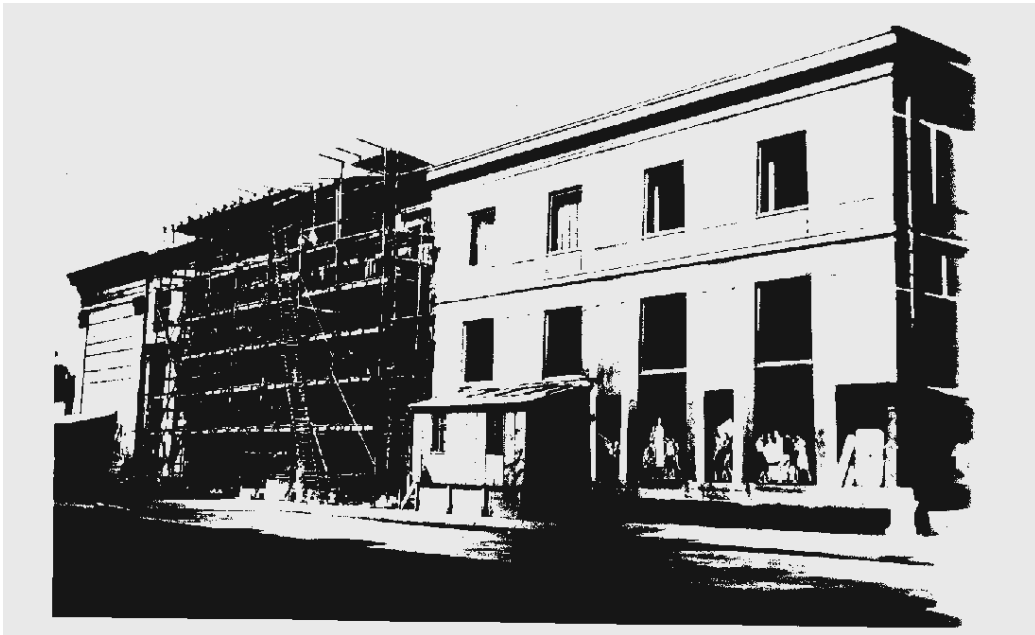
Hele bevarede eksempler på de almindeligste senantikke amforatyper, der er repræsenteret i Akasmaterialet: a) ”Late Roman 1” amfora, b) den palæstinensiske amforatype, c) amfora fra Gazaområdet og d) den ægyptiske amfora af typen ”Egloff 177”.

BEVARING

Vægmaleriaftræk i Danmark

Gennem knap halvandet hundrede år har man praktiseret aftrækningsteknikker på vægmalerier i de danske kirker og profane bygninger. Når man overhovedet har foretaget så drastiske indgreb, som at fjerne vægmalerier fra deres oprindelige pladser på murværket, skyldes det hensynet til maleriernes bevaring. Der findes 169 aftrukne vægmalerier i Danmark, og undersøgelsen har vist at størstedelen af disse aftræk (især fra tidligere perioder) i dag er i en meget dårlig stand. Kortlægningen af sammenhængen mellem de anvendte aftræksmetoder/-materialer og de opståede skader er af stor betydning for Nationalmuseets Bevaringsafdeling (Kalkmalerisektionen), hvor aftrækningen stadigvæk udgør en væsentlig del af arbejdsopgaverne. Undersøgelsen har bidraget med væsentlige informationer til at etablere retningslinier for aftrækning af vægmalerier fremover med henblik på at minimere risikoen ved denne behandlingsmetode, samt forbedre aftrækkenes langtidsholdbarhed. Da aftrækningen i mange tilfælde er en forudsætning for maleriets overlevelse, er dette af overordentlig stor betydning.

Mellem 1951-58 blev alle scener fra Sonnes Frise trukket af på grund af dekorationens dårlige tilstand. Arbejdet foregik i det lille skur som blev flyttet fra scene til scene. Et stillads blev opstillet foran de tomme felter og dekorationen blev rekonstrueret efter de oprindelige tegninger (Foto: Nationalmuseets arkiv)

Resultatet af forskningsprojektet er udkommet i bogform: *The Art of Wall Painting Transfer – A Survey Rooted in Danish Experience*. Der indledes med den teoretiske baggrund for aftrækningen, efterfulgt af en gennemgang af de internationalt anvendte metoder og deres historiske udvikling.

Dernæst beskrives teknikens indførelse i Danmark fra Italien og den senere udvikling her i landet. Der gives også en del eksempler fra udenlandske arbejder som sammenlignes med arbejder foretaget her i landet. Der omtales de særlige omstændigheder som førte til at de tidlige aftræk i Danmark har givet anledning til en del konserveringsproblemer i vor tid. En gennemgang af materialet har vist at de fleste skader skyldes anvendelsen af forkerte metoder og materialer. Til sidst peger konklusionerne på områder hvor der forsat mangler forskning, og der bidrages med konkrete eksempler på hvordan gamle aftræk kan genbehandles. Bogens tilgang er meget konkret med den hensigt også at kunne bruges som en praktisk vejledning for arbejdende konservatorer.

En vigtig del af bogen er en katalog over alle de aftrukne vægmalerier i Danmark (169 objekter). For hver enkelt katalogpost gives der såvel de grundlæggende data om arbejdets sted, tid, den ansvarlige konservators navn, etc., som den tekniske analyse af aftrækkets tilstand, den anvendte metode, samt eventuelle problemer. Disse ting diskuteres med henblik på at drage praktiske konklusioner for kommende aftrækningsprojekter. Katalogen foreligger på CD-ROM med illustrationer og tekst systematisk sat op i skemaer, hvortil der henvises i bogen. Bogen er på engelsk, består af 193 sider og er rigt illustreret med figurer, tegninger og fotografier.

Isabelle Brajer

BEVARING

Polyvinylklorid (PVC) og nedbrydningen af museumsgenstande

Polyvinylklorid, bedre kendt som PVC eller vinyl, blev fremstillet første gang i 1926. På grund af mangel på naturgummi under 2. Verdenskrig, blev PVC brugt som erstatning til kabelisolering. Efter krigen blev PVC brugt som tekstil, fleksibelt legetøj, dukker, grammofonplader, emballage og bygningsmaterialer. Da disse ting samtidig repræsenterer en udvikling i økonomi, kultur og teknologi i det 20 århundrede, blev de indsamlet af Nationalmuseet og andre museer. Nyere Tids samlinger indeholder således mange små PVC genstande f.eks. PVC rullegardiner, bånd, duge og dukker. For museer er det vigtigt at bevare genstande for de kommende generationer, men plastmateriale er ikke lavet med henblik på at holde længere end ca. ti år.

Formålet med forskningsprojektet, som begyndte i september 1998, er for det første at finde årsagerne til at PVC nedbrydes og for det andet, at udvikle metoder til at bremse nedbrydning af genstande og at konservere disse. Når først nedbrydningsprocessen er begyndt, kan den ikke stoppes, kun bremses.

Inden for de sidste 20 år er mange museumsgenstande som indeholder PVC blevet misfarvede og klæbrige at berøre. Nogle genstande er blevet stive og er krympet. Når PVC nedbrydes afgiver det hydrogenklorid (saltsyre) som får metaller til at korrodere. Ligesom mange af de tidligste plastmaterialer er PVC i sig selv et meget stift materiale. For at kunne bruge det til noget praktisk er det nødvendigt at tilsætte blødgørere. Typisk udgør blødgøreren fra 15 til 50 procent af plastikgenstandens samlede vægt. DEHP, en forkortelse for di(2-ethylhexyl)phthalat, er brugt siden 1950, og det er stadig den mest almindelige blødgørere. Til brug i projektet er der blevet fremstillet en række PVC prøver med samme egenskaber som genstande i Nationalmuseets samlinger. Disse prøver er blevet udsat for accelereret ældning med henblik på at reproducere den nedbrydning man finder i rigtige genstande

Forandringer i den kemiske sammensætning og strukturen af PVC-overfladen er undersøgt med Fourier Transform Infrarød spektroskopi og fysiske og kemiske forandringer er blevet undersøgt ved hjælp af scanning electron mikroskopi. Begge metoder demonstrerer at DEHP langsomt sveder ud af platen og at der dannes et lag af blødgørere på overfladen.

DEHP har lav flygtighed ved stuetemperatur og fordampes derfor ikke, men forbliver på overfladen og nedbrydes/omdannes videre til fx krystallinsk phthalsyre. Projektet har endvidere demonstreret, at når DEHP udsvedes så nedbrydes også selve PVCen hurtigt. Nedbrydningsprocessen i PVC resulterer i farveforandringer fra farveløs (hvis der ikke er tilsat farve til PVC-materialet fra start) til lyserød, gul og endelig brun.

På baggrund af disse forskningsresultater er indsatsen i projektet nu koncentreret om at finde måder, hvorpå udsvedningen af DEHP fra PVC kan stoppes. Effektiviteten af forskellige metoder sammenlignes f.eks. frysning, opbevaring i lukkede beholdere, opbevaring i oxygenfri atmosfære ved henholdsvis høj og lav luftfugtighed. Brugen af adsorbenter som kan opsuge og neutralisere nedbrydningsprodukter afprøves også som et middel til at bremse nedbrydningen. Projektet, der er et ph.d.-projekt, afsluttes i september 2001.

Yvonne Shashoua

Plastic mannequinhoveder brugt til udstilling af gasmasker siden 1950'erne. De brune misfarvninger skyldes at additiver i gasmaskernes gummiremme har påvirket plastmaterialet. Hovederne er også blevet deformeret af det tryk gummiremmene har udøvet på den nedbrudte, svækkede plastic.

III. FORSKNINGSAKTIVITETER

I dette afsnit er alle aktiviteterne under de respektive forskningsområder beskrevet. Det drejer sig om basisaktiviteter, projektaktiviteter som der er ønsket at uddybe nærmere, bedømmelses- og censorvirksomhed og redaktørvirksomhed. Dernæst er titlerne på de projekter, der er beskrevet i bilaget til nærværende beretning, opregnet. Den fulde beskrivelse med de enkelte projekters formalia findes i bilaget. Projekterne er opgjort inden for hvert af de 10 forsknings-områder som *afsluttede*, *igangværende* og *igangsatte* i år 2000. Det skal dog bemærkes at for afsluttede og igangsatte projekter er 4-ugers grænsen ikke opretholdt.

Projekter

Som tidligere nævnt afsnit under I p. 9 er kun de projekter der er registreret med et tidsforbrug på 4 uger eller derover medtaget, hvilket naturligt har reduceret antal projekter generelt i forhold til 1999 hvor den nedre grænse var sat til 2 uger. Nedenfor følger en tabel med projekterne inden for de tre kategorier og efter forskningsområder:

Antal projekter fordelt på forskningsområde¹ år 2000:

Forsknnings-område	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	I alt
Afsluttede	1	3	3	4	4	2	0	0	2	0	19
Igangværende	13	6	18	4	5	5	3	5	10	3	72
Igangsatte	6	1	3	3	0	1	0	5	4	2	23
I alt	20	10	22	11	9	8	3	10	16	5	114

Publikationer

Herefter følger forskningsområdets *publikationsliste*, opdelt i tre kategorier: *Videnskabelige publikationer*, *konferencebidrag* og *generel formidling*, herunder *populærvidenskab*. Antallet af publikationer er praktisk taget det samme som for 1999, hvis man tager i betragtning at kategorien ”Bedømmelsesvirksomhed m.v.” ikke er medtalt i 2000 under publikationer. Nedenfor følger en tabel med publikationer inden for de tre kategorier og efter forskningsområde:

Antal publikationer fordelt på forskningsområde¹ år 2000:

Forsknnings-område	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	I alt
Videnskabelige	11	17	53	23	14	17	31	16	2	2	186
Konferencebidrag	5	4	9	9	2	3	8	3	9	0	52
Populærevid.skab	29	5	13	28	15	3	12	23	4	8	140
I alt	45	26	75	60	31	23	51	42	15	10	378

¹1: Forhistorisk arkæologi, 2: Kulturhistorisk relateret naturvidenskab, 3: Marinarkæologi, 4: Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur, 5: Nyere tids kulturhistorie og etnologi, 6: Klassisk og nærorientalsk arkæologi, 7: Numismatik, 8: Etnografi, 9: Bevaring, 10: Museal formidling/dokumentation.

Forhistorisk arkæologi

Forskningsområdet Forhistorisk Arkæologi varetages primært af enheden Danmarks Oldtid samt Rigsantikvaren og en del af forskningsaktiviteterne i Grønlandscenteret ”Sila”.

Forskningsaktiviteter i Danmarks Oldtid og Rigsantikvaren

Senpalæolitikum. Inspirationen til ny arkæologisk forskning udspringer af trangen til at udforske det umådelige tidsrum, der går forud for de historiske kilder. I et land som Danmark, der har en relativ kort forhistorie, der begyndte med isens tilbagetog ved slutningen af sidste istid, har det altid været en udfordring at prøve at nå længst muligt tilbage, til menneskets første indvandring.

Udforskningen af senglaciertiden bevæger sig i udkanten af vort synsfelt. Klimaforskningen har i de senere år fået et nyt udgangspunkt med studiet af iskerner trukket op fra den grønlandske indlandsis. Kernernes isotopsammensætning afslører, at de mange klimaændringer, der indtraf under sidste istid, har haft et meget abrupt forløb. Kolde perioder har pludseligt været afbrudt af varme, mens overgangen fra varme til kulde er forløbet mere gradvist. Kort før 12.700 f.Kr., ved Bøllingtidens begyndelse, ændrede klimaet sig pludseligt til det varmere. Isen begyndte sin tilbagetrækning, og det bare land blev beklædt med et plantedække. Insekter, fugle og planteædende dyrearter som vildhest og rensdyr indvandrede. I deres kølvand indfandt mennesket sig: Hamburgkulturens rensdyrjægere.

I 2000 blev der ved *Slotseng* i Sønderjylland åbnet et nyt kapitel i udforskningen af senglaciertiden, i fortsættelse af tidligere udgravninger af bopladser tilhørende Hamburg- og Federmesser-kulturen ved Jørgen Holm. Åbningen af et dødishul tæt ved bopladserne i foråret afslørede her en serie af aflejninger fra hele senglaciertiden og et langt stykke op i postglaciertiden. Bevaringsforholdene viste sig yderst gunstige, idet lagene indeholdt pollen, frø, plantedele og bevarede aftryk af blade, rensdyrtakker og redskaber fremstillet af Hamburg-kulturens jægere.

Senere end Bøllingtiden er Allerødtiden, da landet første gang blev beklædt med skov. Fra denne tid er der talrige fund af Brommekulturens jægere. Deres spor kendes nu også fra vestbredden af *Tissø*, hvor der under udgravning af bopladser fra sen jernalder og vikingetid er fremkommet skaftungepile af Bromme-type.

Efter Allerød vendte kulden langsomt tilbage, skoven måtte i Yngre Dryas vige for den øde tundra. Fra slutningen af perioden får vi et glimt af Ahrensburgkulturens rensdyrjægere. En boplads fra den tid blev som den foreløbigt eneste herhjemme udgravet af Peter Vang Petersen 1990-91 på Sølbjerg på Lolland. I 2000 fandt han ved rekognosceringer ved *Ellehjerg* på Lolland endnu en boplads fra Ahrensburgkulturen, hvor fundmængden er betydelig, bedømt ud fra overfladefundene.

Mesolitikum. Direktionen finansierede i 2000 et projekt til publicering af den klassiske lokalitet *Kongemosen*, navngivende for Kongemosekulturen i Nordeuropa. Bopladsen har været kendt siden udgraveren, Svend Jørgensen, publicerede fundet kort i 1956. Peter Vang Petersen behandler fundet

fra Kongemosen i sammenhæng med andre af Kongemosekulturens bopladser, tillige med tidens ornamentale og figurative kunst, med henblik på udgivelse af en monografi. Geologiske og zoologiske aspekter behandles af h.h.v. Charlie Christensen og Nanna Noe-Nyegaard.

Neolitikum. Kongemosen er en af de store bopladser i den vestsjællandske Åmose. Der har i de senere år været indledt samarbejde mellem Danmarks Oldtid og NNU m.fl. om at tage fat på bearbejdelse og publicering af det store arkæologiske og naturvidenskabelige materiale, der er indsamlet af J. Troels-Smith og hans medarbejdere. Flere vigtige pladser har afgivet fund fra begyndelsen af neolitikum, deriblandt *Storelyng VI*, som Eva Koch har taget under bearbejdning m.h.p. publikation. Projektet vil fortsætte i 2001 med støtte fra SHF.

Som resultat af de foregående års arbejde med restaurering af megalitgrave, 'Megalitkampagnen' i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen, udkom først på året bind 2 af kampagnens publikationer: *Klekkendehøj og Jordehøj*, med bidrag af Flemming Kaul. De første tre måneder af året var Lars Holten beskæftiget med publicering af yderligere fundmateriale fra kampagnen, jættestuen *Nissehøj*, som indgik i hans projekt 'Megalitgrave – magi og mennesker', støttet af SHF.

Et nyt bopladskompleks fra mellemneolitikum, MN AIII og V, blev fundet under Lars Jørgensens udgravninger af vikingetidsbebyggelsen ved *Kalmargården* på vestsiden af Tissø. Samme sted fremkom et sjældent gravfund i form af resterne af en stenkiste med et fint udstyr af oldsager fra enkeltgravskulturen, udgravet af Lone Gebauer Thomsen.

Bronzealder. Arbejdet med udgivelsen af corpusværket *Die Funde der älteren Bronzezeit* har været fortsat med udarbejdelse af illustrationer til bindet om Viborg Amt. Flemming Kaul har med støtte fra Kulturministeriets forskningspulje kunnet hellige sig studiet af bronzealderens religion, hvilket sidst på året førte frem til afslutning af manuskriptet til en større afhandling.

I 2000 påbegyndte Flemming Kaul et nyt projekt vedr. bronzealderens ikonografi, *Bronzealderens skibe på sten*, i samarbejde med Marinarkæologisk Forskningscenter. Det er planen med dette projekt bl.a. at udvikle moderne dokumentationsteknik, så arbejdet kan resultere i den bedst mulige registrering af bronzealderens skibsbilleder, begyndende med helleristningerne på Bornholm. Projektet fortsætter i 2001.

Jernalder. Publiceringen af undersøgelserne i *Gudme* har i 2000 været fortsat af Palle Ø. Sørensen, hvis udgravninger i januar-februar på lokaliteten Gudme III frembragte nyt materiale til komplettering af billedet af de jernaldergårde, der tidligere blev udgravet samme sted. Gudme III er nu, ligesom Gudme IV, en nær totalundersøgt bopladslokalitet i den omfattende centerbebyggelse ved Gudme. Også Lars Jørgensen har i 2000 beskæftiget sig med Gudme-fundene som forberedelse til udgivelse af en afhandling om metalfundene.

Med støtte fra Kulturministeriets forskningspulje kunne Morten Axboe i 2000 videreføre sine studier af guldbrakteaterne og udarbejde bidrag om kronologi og fremstillingsteknik til det tyske værk *Die Goldbrakteaten der Völkerwanderungszeit*.

Krigen, forsvaret og aristokratiet er et forskningsprogram, støttet af SHF, der beskæftiger sig med samfundets udvikling og etableringen af magtstrukturer i fortiden. For Danmarks Oldtid har programmet især haft betydning for studiet af centerdannelse og udlandsforbindelser. Birger Storgaard har i 2000 videreført sine studier af forholdet mellem romerne og barbarerne 0-500 e.Kr.

Jørgen Seit Jespersen har beskæftiget sig med krigskunstens logistik i jernalderen, og Lars Jørgensen har stået for koordineringen af delprojekterne, der også omfatter hans egne undersøgelser af jernalderens og vikingetidens storgårdsbebyggelse ved Tissø. Udgravningerne ved Tissø blev således fortsat forår og efterår og har omfattet det sydlige område ved Kalmergården, hvor der under bopladsudgravningerne bl.a. fremkom en fornem sølvskat fra vikingetiden.

På tværs af perioderne har Jørgen Jensen i 2000 fortsat sit arbejde med manuskriptet til det nye oversigtsværk om Danmarks oldtid i 4 bind. Heraf blev stenalderbindet skrevet færdigt i 2000 og bindet om bronzealderen påbegyndt.

Vigtigere møder og seminarer: I januar 2000 deltog P.O. Nielsen og Lars Holten som forelæsere i Rigsantikvarens efteruddannelsesseminar 24.-25. januar om neolitikum.

I løbet af foråret blev der i Forskningsafdelingens regi udarbejdet oplæg til et nyt forskningscenter om 'Magt og tro i kulturlandskabet', hvortil Lars Holten, P.O. Nielsen og Lars Jørgensen bidrog. Jørgen Jensen og Lars Jørgensen holdt indlæg på konferencen 'Status og fremtid for dansk arkæologi' 22.-23. marts.

Flemming Kaul deltog i planlægningen og afviklingen af *Det 8. Nordiske Bronzealdersymposium* på Nationalmuseet d. 13.-16. april i samarbejde med Carsten U. Larsen.

I alt har de videnskabelige medarbejdere deltaget i 17 konferencer og symposier i 2000 og holdt 16 indlæg.

Bedømmelsesarbejde, censorvirksomhed m.m.

Jørgen Jensen

Medlem af bedømmelsesudvalget vedr. besættelse af ph.d. stilling inden for forskningsområdet 'Udnyttelsen af kystzonen i bronzealderen' ved Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter.

Lars Jørgensen

Medlem af bedømmelsesudvalget vedr. besættelse af kandidatstipendium inden for forskningsområdet 'Kultur møder og kommunikation i det østlige Arktis i arkæologisk perspektiv' ved Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning.

Medredaktør af *Journal of Danish Archaeology* og *Publications of the National Museum, Studies in Archaeology & History*.

Poul Otto Nielsen

Medlem af bedømmelsesudvalget vedr. besættelse af kandidatstipendium inden for forskningsområdet 'Kultur møder og kommunikation i det østlige Arktis i arkæologisk perspektiv' ved Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning.

Projekter der er afsluttet i år 2000

F0126 Bronzealderens religion (sagsnr. 3735)

Projekter der stadig løber i år 2000

- F0102 Megalitprojektet (sagsnr. 3027, 3725 og 3729)
F0109 Krigen, forsvaret og aristokratiet – faktorer bag udviklingen af de europæiske samfund i forhistorisk og historisk tid 1500 f.Kr. – 1500 e.Kr. (sagsnr. 3726)
F0110 Tissøkomplekset. En bebyggelse fra yngre jernalder til tidlig middelalder (sagsnr. 3720)
F0112 Vestervig og jernalderens byhøje i Thy (sagsnr. 3034)
F0114 Centrale bopladser i mellemneolitikum (sagsnr. 3013)
F0115 Stenalderhuse ved Limensgård, Bornholm (sagsnr. 4006)
F0116 Die Funde der älteren Bronzezeit (sagsnr. 4003)
F0117 Gudme/Lundeborg-projektet. Undersøgelse af en tidlig centerdannelse og dens udvikling 200-1100 e.Kr. (sagsnr. 3728, 3733)
F0118 Danmarks Oldtid – oversigtsværk over Danmarks oldtidshistorie fra Istiden til Vikingetiden (sagsnr. 3727)
F0122 De første danskere og deres kulturmiljø (sagsnr. 3112)
F0123 Vorbasse 800-1800
F0125 Kongemosen (sagsnr. 3111-90)
F0127 Engedal og Lånnum. To nordjyske gravpladser fra yngre stenalder (sagsnr. 3724)

Projekter igangsat i år 2000

- F0128 Guldrakteaterne fra folkevandringstid (sagsnr. 3739)

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Axboe, Morten 2000: Der Name Ribe: Ein Erklärungsvorschlag. *Studien zur Sachsenforschung* 13, 1-4.

Axboe, Morten, Jan Peder Lamm & Hubert Hydman 2000: "Århundredes brakteat" – kring fyndet av en unik tionde brakteat från Söderby i Danmarks socken, Uppland. *Fornvännen* 94, s. 225-243.

Axboe, Morten 2000: The year 536 and the Scandinavian gold hoards. *Medieval Archaeology* XLIII, 1999, 186-188.

Axboe, Morten 2000: Anmeldelse af Märith Gaimster: Vendel Period bracteates on Gotland. *Germania* 78,2, 2000, 542-544.

Jensen, Jørgen 2000: Museerne og folket. In: Søren Bitch Christensen (ed.): Grundlovens Danmark. Samfund og kultur før og efter 1849. Nationalmuseet, Landbohøjskole og Historisk Institut, Aarhus Universitet, 77-87. Viborg.

Jensen, Jørgen 2000: Much went to the grave with Christian VIII. In: Christian VIII and The National Museum. Antiquities, Coins, Medals. The National Museum, Copenhagen, 151-166 (eng. udg. af 'Christian VIII og Nationalmuseet'. Nationalmuseet 1999).

Kaul, Flemming, Torben Dehn & Svend I. Hansen 2000: Klekkendehøj og Jordehøj. Restaureringer og undersøgelser 1985-90. Stenaldergrave i Danmark bind 2, Nationalmuseet & Skov- og Naturstyrelsen.

Kaul, Flemming 2000: Keltischer Import, Norden. Reallexikon der Germanischen Altertumskunde Bd. 15, 358-364.

Nielsen, Poul Otto 2000: Neolitikum. Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999. Det Arkæologiske Nævn, 46-51.

Nielsen, Poul Otto 2000: Anmeldelse af Niels H. Andersen: Saruppladsen, Tekst & Katalog. Sarup vol. 2-3, Moesgård Museum/Jysk Arkæologisk Selskab 1999. Kuml 2000, 313-316.

Petersen, Peter Vang 2000: Danefæ 1999. Oldtid. Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999. Det Arkæologiske Nævn, 235-250.

Konferencebidrag

Jørgensen, Lars 2000: Storgården ved Tissø. Tolkning af aktivitetsområder og anlæg på grundlag af detektorfundene fra pløjelaget. In: Mogens Bo Henriksen (ed.): Detektorfund – hvad skal vi med dem? Dokumentation og registrering af bopladser med detektorfund fra jernalder og middelalder. Rapport fra et bebyggelseshistorisk seminar på Hollufgård d. 26. oktober 1998. Skrifter fra Odense Bys Museer vol. 5, 61-67. Odense.

Petersen, Peter Vang 2000: Hvad er Danefæ i dag? In: M.B. Henriksen (ed.): Detektorfund – hvad skal vi med dem? Dokumentation og registrering af bopladser med detektorfund fra jernalder og middelalder. Rapport fra et bebyggelseshistorisk seminar på Hollufgård d. 26. oktober 1998. Skrifter fra Odense Bys Museer vol. 5, 109-112. Odense.

Sørensen, Palle Ø. 2000: Detektorfundene fra Gudme og den digitale arkæologi. In: M.B. Henriksen (ed.): Detektorfund – hvad skal vi med dem? Dokumentation og registrering af bopladser med detektorfund fra jernalder og middelalder. Rapport fra et bebyggelseshistorisk seminar på Hollufgård d. 26. oktober 1998. Skrifter fra Odense Bys Museer vol. 5, s. 69-78.

Generel formidling, herunder populærvidenskab

Holm, Jørgen 2000: De første – ved et sønderjysk dødishul. In: Steen Hvass og Det Arkæologiske Nævn (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, 14-15. København.

Hvass, S. & Wohlert, C. 2000: De kongelige monumenter i Jelling - deres historie, forvaltning og formidling. 1-91.

Jensen, Jørgen 2000: Nordens Guld. Gyldendal, København (revideret udg. af 'Nordens Guld' fra 1982).

Jørgensen, Lars 2000: En gravplads med udsigt. In: Steen Hvass og Det Arkæologiske Nævn (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, 124-125. København.

Jørgensen, Lars 2000: Stormand og gode ved Tissø. In: Steen Hvass og Det Arkæologiske Nævn (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, 134-135. København.

Jørgensen, Lars 2000: Political organization and social life. In: W.W. Fitzhugh & E.I. Ward (eds.): Vikings – The North Atlantic Saga. Smithsonian Institution/National Museum of Natural History, 72-85. Washington.

Jørgensen, Lars 2000: Landskabets erindring under pres – omfattende nedslidning af fortidens bebyggelser. Rigsantikvaren nr. 9, 2-3.

Jørgensen, Lars & Jensen, Jørgen Steen 2000: A new nordic coin with a ship depiction. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde no. 15, 6-7. Roskilde.

Jørgensen, Lars 2000: Artikler om skattefund (forhist.) og Sutton Hoo samt én usigneret artikel til Den Store Danske Encyklopædi bd. 16-18.

Kaul, Flemming 2000: Saharas klipper afslører 10.000 års historie: Verdens længste tegneserie. Illustreret Videnskab nr.1, 2000, 50-59.

Kaul, Flemming 2000: Skjulte heste og skibe. In: Steen Hvass og Det Arkæologiske Nævn (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, 82-83. København.

Kaul, Flemming 2000: Ships on stone. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde no.15, 8-10.

Kaul, Flemming 2000: Solsymbolet. Skalk nr. 6, 28-31.

Kaul, Flemming 2000: Artikler om Rumænien (forhist.), Schweiz (forhist.), Skotland (forhist.), Slovakiet (forhist.), Solen, symbolik, Solvognen, spiralornamentik, Stonehenge og Storbritannien (forhist.) samt 7 usigtede artikler til Den Store Danske Encyklopædi bd. 16-18.

Koch, Eva 2000. Oldtidens udnyttelse af bier. Tidsskrift for Biavl nr. 2, 44-47.

Koch, Eva 2000: Bronzestøbning med bivoks i Danmarks Bronzealder. Tidsskrift for Biavl, nr.3, 71-73.

Koch, Eva 2000: Honning og mjød i Europas Bronzealder. Tidsskrift for Biavl, nr. 4, 112-115.

Koch, Eva 2000: Vingede husdyr. Kronik i Skalk nr.3, 20-29.

Nielsen, Poul Otto 2000: Yngre stenalder. In: Steen Hvass og Det Arkæologiske Nævn (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, 40. København.

Nielsen, Poul Otto 2000: Artikler om Rusland (forhist.), Sarup, Sibirien (forhist.), Slovenien (forhist.), smykker (forhist.), snorekeramisk kultur og stendyngegrav samt 8 usignede artikler til Den Store Danske Encyklopædi bd. 16-18.

Pentz, P. 2000: Könige der Nordsee, 250 bis 850 n. Chr (Kings of the North Sea 250-800), Udstillingskatalog Könige der Nordsee, 250-850 n. Chr., Leuwarden, Newcastle, Stavanger, Husum, Esbjerg. Indledningsartikel, pp. 11-32. 2000.

Petersen, Peter Vang 2000: Rensdyrjægerne ved Sølbjerg. In: Steen Hvass og Det Arkæologiske Nævn (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, 16-17. København.

Petersen, Peter Vang 2000: Danefæløven og den museale virkelighed – en arkæologisk solstrålehistorie fra det 20. århundrede. Danske Museer nr. 5, 30-31.

Storgaard, Birger & Kirsten Meldgaard Jørgensen 2000: Baggrundsmusik – i arenaen. Sfinks 2000:4, 158-159.

Sørensen, Palle Ø. 2000: De fyrstelige haller i Gudme. In: Steen Hvass og Det Arkæologiske Nævn (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, 100-101. København.

Forskningsaktiviteter ved Nationalmuseets Grønlandscenter ”Sila”

Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning er etableret ved hjælp af en bevilling fra Forskningsministeriet på 20 mill kr. i perioden 2000-2003. Centrets formål er, med udgangspunkt i de museale samlinger i Danmark og Grønland, at gennemføre forskning af højeste kvalitet og at styrke forskningsmiljøet inden for arktisk og nordatlantisk arkæologi i bredeste forstand. År 2000 har været en etableringsperiode hvor en række forskningsaktiviteter er igangsat: forskningsprojekter, publikationsprojekter, forelæsninger og gæsteforelæsninger, gæsteforskerbesøg og deltagelse i konferencer samt en række formidlingsaktiviteter.

De 10 forskningsområder som Nationalmuseet hidtil har inddelt sin forskning i har betydet at Grønlandscentrets forskningsaktiviteter findes fordelt primært under forhistorisk arkæologi, men også under Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kultur og forskningsområdet Etnografi.

Centrets medarbejdere har i år 2000 deltaget i en række konferencer med indlæg

Den Grønlandske Museumskonference, Ilulissat oktober 2000.

Indlæg: *SILA – Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning: en præsentation for de grønlandske lokalmuseer* ved Bjarne Grønnow.

The Full Circle Symposium, St. Johns, Newfoundland, september 2000

Indlæg: *Norse Greenland Archaeology: The Dialogue between the Written and the Archaeological Record* ved Jette Arneborg.

Annual Meeting 2000, Society of American Archaeologists, Philadelphia, april 2000.

Early Paleo-Eskimo Hunting Strategies in West Greenland ved Bjarne Grønnow.

Symposium: The North Atlantic Saga – National Museum of Natural History, Smithsonian, Washington, april 2000.

Greenland's Ties to Europe. Trade, religion, and fashion ved Jette Arneborg.

Viking Symposium – University of Maryland, maj 2000

The Greenland Colony ved Jette Arneborg

En generel orientering og løbende opdatering om Centrets aktiviteter kan ses på centrets hjemmeside: <http://www.sila.dk>

Projekter igangsat i år 2000

U. nr. Den sene Dorsetkulturs kommunikation og kulturmøder

U. nr. Kyst-, fjord- og indlandsboere: bosættelse i det centrale Vestgrønland

U. nr. Inuit- og Nordboer i Sydgrønland

U. nr. Deering – publikation af Helge Larsens manuskript

U. nr. Saqqaqbopladsen Nipisat, Sisimiut Kommune – arkæologiske og kvartærzoologiske undersøgelser

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Appelt, Martin & Hans Christian Gulløv 1999-2000: (ed.). Late Dorset in High Arctic Greenland - Final Report on the Gateway to Greenland project. Publications of the Danish Polar Center, No. 7. Danish Polar Center.

Konferencebidrag

Appelt, Martin, Joel Berglund & Hans Christian Gulløv 2000: (eds.). Identities and Cultural Contacts in the Arctic. Danish Polar Center publications, No. 8. Danish Polar Center & Danish National Museum.

Grønnow, Bjarne 2000: SILA – The Greenland Research Centre at the National Museum of Denmark. In Appelt, M., Berglund, J. & Gulløv, H. C. (eds.). Identities and Cultural Contacts in the Arctic. Danish Polar Center Publication No. 8. The Danish National Museum and Danish Polar Center.

Generel formidling, herunder polulærvidenskab

Appelt, Martin, Arneborg, Jette & Grønnow, Bjarne 2000: SILA – Hjemmeside: www.sila.dk

Appelt, Martin 2000: Gateway to Greenland – Spirit of a Journey. Danish National Museum.

Grønnow, Bjarne 2000: Palæo-eskimoerne. In: Jakobsen, Bjarne H., J. Böcher, N. Nielsen, R. Guttesen, O. Humlum & E. Jensen (eds.) Topografisk Atlas Grønland. Atlas over Danmark, Serie II (bind 6). Det Kongelige Geografiske Selskab og Kort og Matrikelstyrelsen. C. A. Reitzels Forlag - København.

Grønnow, Bjarne 2000: Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning. In: Damsgaard, Helle (ed.) Nyt - Utimut/retur/return, nr. 89 (december - februar 2000-2001). Nationalmuseet

Kulturhistorisk relateret naturvidenskab

Forskningsaktiviteterne på området kulturhistorisk relateret naturvidenskab varetages af Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser. Forskningsaktiviteten har i 2000 koncentreret sig om datering, materialebestemmelse og arkæo- og geobotaniske undersøgelser. Dateringsaktiviteten omfatter dels *dendrokronologisk datering* og dels *kulstof-14 datering*. I år 2000 er der skrevet 20 NNU-rapporter (20 forskellige lokaliteter) om dendrokronologiske dateringer og der er foretaget 127 kulstof-14 dateringer (incl. måling af standarder). Antallet af dateringer er i 2000 mindre end hidtil p.g.a. reduktion i laboratoriets personale fra 1. januar 2000 som skal ses i lyset af at laboratoriet er nedlagt med udgangen af 2001.

Inden for området *materialebestemmelse* er der påbegyndt et udviklingsarbejde med nye og perspektivrige undersøgelser på materiale af ler v.h.a. *termoluminiscensmetoden og magnetisk susceptibilitet*.

Inden for materialeanalyse er der desuden foretaget *vedbestemmelse* af en række prøver bl.a. prøver til kulstof-14 datering. Der er desuden igangsat en opbygning af en database over vedanatomiske bestemmelser fra Danmark og Sydsverige. I alt er der skrevet 5 NNU-rapporter om foretagne vedbestemmelser.

Der er foretaget en række *arkæo- og geobotaniske undersøgelser* som er beskrevet i 9 NNU-rapporter. Der er desuden givet bistand til geologiske undersøgelser rundt omkring i Danmark.

Naturvidenskabelige Undersøgelser har centralmuseumsfunktion i relation til Danmarks øvrige kulturhistoriske museer.

Bedømmelsesarbejde, censorvirksomhed m.v.

Kaare Lund Rasmussen

Fungerer som censor i fysik ved Københavns Universitet og Roskilde Universitetscenter

Bent Aaby

Fungerer som censor i biologi ved Århus Universitet, Den Kongelige Veterinær og Landbohøjskole, og Københavns Universitet.

Deltager i udvalg der foretager en international evaluering af Niedersächsisches Institut für historische Küstenforschung, Wilhelmshaven, Tyskland.

Projekter afsluttet i 2000

- F0116 Die Funde – bestemmelse af træ fra bronzealderen (Sagsnr. 4225)
F0220 Bestemmelse af proxydata for atmosfærens indhold af kuldioxid siden istidens afslutning.
(Sagsnr. 4123)
F0242 Langtidsudviklinger i vegetationen i forhold til ændringer i agrare systemer i den sydlige del af Holland (Sagsnr. 4161)

Projekter der stadig løber i år 2000

- F0203 Nydam mose - geobotaniske undersøgelser
F0227 Fortid og Flora - et Forskningsrådsprojekt. (Sagsnr. 4131)
F0232 Kongemosebopladsen - geobotaniske undersøgelser
F0238 Peatland Protection and Management in Central and Eastern Europe - PEP.
(Sagsnr. 4171)
F0243 Arkæobotaniske undersøgelser af materiale fra Sønderjylland fra perioden Neolitikum til middelalder. (Sagsnr. 4162)
F1015 Agrar 2000 - et forskningsrådsprojekt. (Sagsnr. 4136)

Projekt igangsat i år 2000

- F0122 Slotseng. Geobotanisk undersøgelse af lagserie i dødishul.

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Bauer, I., Karg, S. & Steinhauser, R. 2000: Voyage culinaire dans le passé. Un livre de recettes de cuisine de la préhistoire au moyen age. Centre Jurassien du Patrimoine. D`après Schriften des Kantonalen Museums für Urgeschichte Zug 44, 1995.

Bonde, N. & Daly, A. 2000: Dendrokronologiske undersøgelser 1999. Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999, 326-339. København.

Christensen, J. og Rasmussen, K.L. 2000: Skårup Kirkelade. Årbog for Svendborg og Omegns Museum 1999, 33-41.

Haack, H., Pedersen, T.P., and Rasmussen, K.L. 2000: Portales Valley - thermal history of a unique meteorite. (Abstract). Meteoritics, vol **35**, A67-A68.

Henriksen, P.S. & Boas, N.-A. 2000: Arkæobotaniske undersøgelser på Djursland. Danske Museer Maj 2000, 25-28.

Karg, S. 2000: Pflanzliche Abdrücke in Hüttenlehm aus der hallstattzeitlichen Heuneburg-Außensiedlung. *Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg* 72, 305-310.

Karg, S. & Pfrommer, J. 2000: Eine Kulturlandschaft soweit das Auge reicht! Die spätmittelalterliche Stadt Laufen (CH) im Fokus der Disziplinen Archäologie und Botanik. *Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit* 11, 31-32.

Khan, A., Mosegaard, K., and Rasmussen, K.L. 2000: A new seismic velocity model for the Moon from a Monte Carlo Inversion of the Apollo lunar seismic data. *Geophysical Research Letters*, vol 27, 1591-1594.

Malmros, C. 2000: Geologisk undersøgelse af et vandløb fra vikingetid og middelalder ved Sankt Ibsvej i Roskilde. In: Christensen, C & Andersen M. (eds.) *Civitas Roskald – fra byens begyndelse*. Roskilde Museums Forlag, p. 199-210.

Malmros, C. 2000: Skovens udnyttelse på Bornholm i bronze- og jernalder belyst ved trækulsanalyser. In: Nielsen, V. *Oldtidsagre i Danmark, Bornholm*, p. 209-220 og 379-380. Århus. English summary.

Malmros, C. 2000: Vedbestemmelser 1999. *Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999*, p. 340-352. Also with English text.

Mikkelsen, P.H. 2000: Da vinterrugen kom til Sønderjylland. *Sønderjyske Museer 1999 (I)*, 35-41

Rasmussen, K.L. 2000: ¹⁴C-dateringer, København 1999. *Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999*, Det Arkæologiske Nævn, København. 314-325.

Robinson, D.E. 2000: Det slesvigske agerbrug i yngre stenalder og bronzealder. *Arkæobotanikkens udsagn*. In: Ethelberg, P., Jørgensen, E. Meier, D. & Robinson, D.E. *Det Sønderjyske Landbrugs Historie. Sten- og Bronzealder*, 281-298. Haderslev.

Robinson, D.E. 2000: Archaeobotanical investigations at Danish urban sites: Planning and priorities. *Hikuin* 25, 45-54.

Robinson, D.E. & Moltsen, A.S.A. 2000: Archaeobotanical analyses 1999. In: *Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999*. Det Arkæologiske Nævn, 353-362. Copenhagen.

Rodmann, T. & Karg, S. 2000: Botanische Untersuchung einer späthallstattzeitlichen Bodenoberfläche der Heuneburg-Außensiedlung unter Hügel 1 (Gießübel). *Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg* 72, 311-312.

Konferencebidrag

Aaby, B. 2000: Is modern biodiversity a reflection of former farmland practice? Results from an interdisciplinary research project. In: *European Agriculture on its way from the Past to the Modern Time*. European Research Conference, Höör, Sweden (Extended abstract).

Aaris-Sørensen, K., Kinze, C., Rasmussen, K.L., and Petersen, K.S. 2000: "Danish" late Pleistocene and Holocene whale records - a interdisciplinary project. (Abstract). 24. Nordiske Geologiske Vintermøde, Trondheim 6.-9. januar 2000. p. 183.

Karg, S. 2000: Examples of archaeobotanical analysis from two medieval sites and one modern latrine on Zealand (Denmark). Abstract for the NAG meeting in Umeå, Sweden.

Karg, S. 2000: The history of crop cultivation in Central Europe- assessments and perspectives. In: European Agriculture on its way from the Past to the Modern Time. European Research Conference, Höör, Sweden (Extended abstract).

Khan, A., Mosegaard, K., and Rasmussen, K.L. 2000: A reassessment of the lunar interior from an inversion of the Apollo lunar seismic P- and S-waves (Extended abstract). Lunar and Planetary Science Conference 31, Abstract, Lunar and Planetary Institute, Houston (CD-ROM).

Generel formidling, herunder populærvitenskaber

Aaby, B. 2000: Otte artikler til Den Store Danske Encyklopædi.

Aaby, B. 2000: La Flore. In Christiansen, A.M. & Østergaard, L.R. (eds). Le Danemark. Udenrigsministeriet og Danmarks Nationalleksikon, p. 412-416.

Rasmussen, K.L. 2000: Historien skrives med radioaktive stoffer. Aktuel Astronomi, Nr. 3/00, 46-49.

Rasmussen, K.L. 2000: Ni artikler til Den Store Danske Encyklopædi.

Robinson, D.E. 2000: Lokumskasser og affaldslag – hvad siger arkæobotanikken om middelalderens Roskilde. In: Christensen, T. & Andersen, M. (eds.). Civitas Roskald – fra byens begyndelse, 111-120. Roskilde.

Marinarkæologi

Forskningsaktiviteterne i marinarkæologi varetages af Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter og Nationalmuseets Marinarkæologiske Undersøgelser. Det Marinarkæologiske Forskningscenter er et midlertidigt center, finansieret af Gundforskningsfonden siden 1993, og afsluttes med udgangen af august 2003

Forskningsaktiviteterne koncentrerer sig om følgende hovedområder: 1) Mennesket og havet i sten- og bronzealder, 2) Søfart og samfund i jernalder, vikingetid og middelalder, 3) Skib og båd fra forhistorisk tid til renæssancen og 4) Marinarkæologisk metode og hjælpevidenskaber samt udbygning af Det marine register.

Bedømmelsesudvalg, censorvirksomhed m.m.

Søren H. Andersen

Medlem af bedømmelsesudvalg for arkæologisk disputats indleveret på Leiden Universitet (Holland)

Ole Crumlin-Pedersen

Bedømmelse af Damian Goodburn's ph.d.-afhandling om skibsfund fra London.

Projekter afsluttet i år 2000

F0305 + F0319 Vendisk søfart (sagsnr. 7232)

F0306 Skibstekniske beregninger af fortidens skibe (sagsnr. 7274)

F0310 MARES (Museological and Archaeological Revitalisation of Early Shipfinds)
(sagsnr. 7255)

Projekter der løber i år 2000

F0301 Mennesket og havet i stenalderen (sagsnr. 7211)

F0303 Skuldelev-skibene (sagsnr. 7242)

F0304 Large Cargo Vessels in Danish Waters, AD 1000-1250 (sagsnr. 7249)

F0307 + F0323 Søforsvar og militær organisation i Danmark 200-1300 e.Kr. (sagsnr. 7224)

F0308 Nydam mosefund (sagsnr. 4362 og 7244)

F0309 Ladby-fundet (sagsnr. 7245)

F0311 + F0339 Middelalderbyens havn (sagsnr. 7223 + 7233)

F0312 NAVIS I + II (Database på Internettet omhandlende europæiske skibsfund og skibsaftoldninger før 1200) (sagsnr. 7276)

F0322 In situ preservation studies (sagsnr. 7275)

F0326 Fiskeri i den vestlige Østersø i vikingetid og middelalder (sagsnr. 7234)

F0328 Scandinavian Cog Finds (Sagsnr. 7250)
F0329 Arkitekturen i 1500- og 1600-tallets skibsbyggeri (sagsnr. 7251).
F0331 Hjortspring (sagsnr. 7256)
F0332 3-D- opmåling (sagsnr. 7271)
F0333 Rekognoscering og seismik (sagsnr. 7273)
F0335 AUV (Development of an Autonomous Underwater Vehicle) (sagsnr. 7278)
F0336 Roskildeskibene (sagsnr. 4306 og 4367)
F0334 + F0337 Handbook of Archaeological Ship Documentation and Analysis (HASDA)
(sagsnr. 7277)

Projekter igangsat i år 2000

U. nr. Skotske bådgrave

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Andersen, S. H. 2000: The Stone Age underwater - a historical overview of the Nordic region. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13. Jan. pp. 7 – 8 (også i dansk udgave).

Andersen, S. H. 2000: The scientific potential of underwater structures. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13. Jan. pp. 9 – 15 (også i dansk udgave).

Andersen, S. H. 2000: A new Ertebølle boat. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13. Jan. pp. 16 – 17 (også i dansk udgave).

Andersen, S. H. 2000: Dänemarks Steinzeit am Meeresgrund. Archäologische Nachrichten aus Schleswig – Holstein. Heft 11, pp. 117 - 124.

Andersen, S. H. 2000: Visborg. In: Arkæologiske Udgravninger i Danmark 1999, pp. 166.

Bill, Jan 2000: The Bredfjed Ship recreated (1). Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 14, pp. 14-19 (også i dansk udgave).

Bill, Jan 2000: The MARES project completed. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 50 (også i dansk udgave).

Bill, Jan 2000: Archaeological investigation of boathouses at Harrevig. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 53 (også i dansk udgave).

Bill, Jan 2000: Investigation of Scottish boat-graves. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 55-56 (også i dansk udgave).

Bill, Jan Gøthche, M. & Myrhøj, H.M. 2000: Roskildeskibene. In: Christensen, T. & Andersen, M. (eds.) Civitas Roskald - fra byens begyndelse, 211-260. Roskilde.

Bischoff, Vibeke 2000: Atlantic Challenge 2000, Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 51 (også i dansk udgave).

Crumlin-Pedersen, O. 2000: Hand-over day. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13, pp. 5-6 (også i dansk udgave).

Crumlin-Pedersen, O., & T. Damgård-Sørensen 2000: The Irish longship rides again. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 31-36 (også i dansk udgave).

Crumlin-Pedersen, O. 2000: To be or not to be a cog. The Bremen cog in perspective. The International Journal of Nautical Archaeology 29.2 pp. 230-246.

Crumlin-Pedersen, O. 2000: The Irish longship reincarnated. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13, pp. 33-34 (også i dansk udgave).

Crumlin-Pedersen, O. & T. Damgård Sørensen 2000: The Irish longship rides again. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 31-36 (også i dansk udgave).

Dencker, Jørgen & Steen Ole Jensen 2000: New deep-sea finds. Fløjstrup Skov in Århus bay. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13, pp. 18-19 (også i dansk udgave).

Dencker, Jørgen 2000: Seminar on Maritime Archaeological Excavation at Mejlø. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13, pp. 39-40 (også i dansk udgave).

Dencker, Jørgen & Flemming Rieck 2000: Turbulence around the underwater Stone Age. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 4-5 (også i dansk udgave).

Dencker, Jørgen 2000: Maritime Archaeological Investigations on Greenland. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15, pp. 54-55 (også i dansk udgave).

Dokkedal, Line., 2000: Vendernes skibe, Anno Domini, 6. årgang, Moesgård, pp. 11-26.

Englert, Anton, 2000: Haderslev-Møllestrømmen. Beobachtungen an einem hochmittelalterlichen Schiffsfund aus Hadersleben, Dänemark - Zusammenfassung. Skyllis - Zeitschrift für Unterwasserarchäologie, 1999/2, pp.107.

Englert, Anton, Jan Fischer, Sönke Hartz, Hans Joachim Kühn & Oliver Nakoinz, 2000: Ein nordisches Frachtschiff des 12. Jahrhunderts in der Schlei vor Karschau, Kreis Schleswig-Flensburg. Ein Vorbericht. Archäologische Nachrichten aus Schleswig-Holstein, 11, pp. 34-57.

Englert, Anton, 2000: The Karschau ship. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde No. 15, pp.57-58 (også i dansk udgave).

Englert, A., Daly, A. & Eriksen, O.H., 2000: New dendro dates for Danish medieval ships from Eltang and Kollerup. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 14, pp. 61 (også i dansk udgave).

- Englert, A. & Daly, A. 2000: Dendro-dating of the Lynæs-ship. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. Nr. 13, pp. 48 (også i dansk udgave).
- Englert, A. & Bartholin, T. 2000: Dendro-dating of the "Big Ship" from Bergen, Bryggen. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde No. 13, pp. 48 (også i dansk udgave).
- Kühn, Hans Joachim, Anton Englert, Sönke Hartz, Oliver Nakoinz & Jan Fischer, 2000: Ein Wrack des 12. Jahrhunderts aus der Schlei bei Karschau. Nachrichtenblatt Arbeitskreis Unterwasserarchäologie, 7, pp. 42-45.
- Felbo, M. 2000: Two ship-depictions in Ørsted Church. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15 (også i dansk udgave).
- Felbo, M. 2000: Ship representations in Scandinavia, 800-1400 AD. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15 (også i dansk udgave).
- Felbo, M., 2000: The Navis project supplemented with a picture database. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde No. 15, pp. 51.
- Gregory, D.J., 2000: In situ corrosion on the submarine Resurgam: A preliminary assessment of her state of preservation. Conservation and Management of Archaeological sites, James and James (Science publishers Ltd).
- Gregory, D.J., 2000: Deterioration of wood in Nydam Mose. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13 (også i dansk udgave).
- Gregory, D.J., 2000: Underwater Reconnaissance. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 14 (også i dansk udgave).
- Gøthche, Morten 2000: Model of the ketch Anna Møller. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 13, pp. 45 (også i dansk udgave).
- Haupt, N. og Max Vinner 2000: The Hjortspring boat: full speed ahead. Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No. 15 (også i dansk udgave).
- Hocker, F., 2000: "Cargo stowage, jettison and wreck formation processes: Information on Middle Byzantine commerce from the ninth-century Bozburun shipwreck." *Archeologia della Acque* 2.
- Hocker, F., 1999: "Selimiye Shipwreck Excavation: Final season report." *Toplantisi Kazilar ve Araştırmaları* (Istanbul).
- Hocker, F., 2000: "New tools for maritime archaeology." Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No.14, pp. 27-30 (også i dansk udgave).
- Hocker, F., 2000: "Relocating the Kolding cog." Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde. No.14, pp. 50-55 (også i dansk udgave).

Hocker, F., 2000: Review of M.-A. Bernier and R. Grenier, Les archéologues aux pieds palmés, in IJNA 29.1, pp. 173-174.

Indruszewski, G., Nilsson, M, Ahlström, J 2000: Nya undersökningar av skeppsplankor från Lund', *Marinarkeologisk tidskrift* nr. 1, 2000, pp. 14-15.

Indruszewski, G. 2000: Special exhibition on "The JUKUNG boats from the Barito basin on Borneo" in connection with the publication of a book with the same name. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde* No. 13, pp. 46-47.

Indruszewski, G. 2000: Ships planks with treenail fastenings from Lund, Scania/Skåne. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 14, pp. 62-63.

Jensen, Morten Sylvester 2000: A post-built structure in Thorsø. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 13, pp. 28-32 (også i dansk udgave).

Lemée, C. 2000: The Bredfjed ship reconstructed (2), *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 15, pp. 25-30 (også i dansk udgave).

Meyer, Jochen 2000: Baltic fishermen in the Middle Ages. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 14, pp. 44-48 (også i dansk udgave).

Rieck, Flemming 2000: A new investigation in Nydam Mose – small but productive. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 13, pp. 38 (også i dansk udgave).

Rieck, Flemming 2000: Søfart i Nordsøregionen, 250-850. *Nordsøens Konger, Nordsjøens Konger, år 250-850*. pp. 55-66.

Uldum, Otto Christian, 2000: Early carvel-built ships in the Baltic. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 14, pp. 42-43 (også i dansk udgave).

Wahl, Trine 2000: Anchor finds - in Danish waters. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 14, pp. 23-26 (også i dansk udgave).

Van de Moortel, Aleydis, 2000: The Utrecht ship - was the log boat base expanded? *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 14, pp. 36-39 (også i dansk udgave).

Van de Moortel, Aleydis, 2000: Date of Antwerp Ship *Uncertain*. *Maritime Archaeology Newsletter from Roskilde*. No. 13, pp. 40 (også i dansk udgave).

Konferencebidrag

Andersen, S. H., 2000: Køkkenmøddinger (Shell Middens) in Denmark: a survey. *Proceeding of the Prehistoric Society* 66, pp. 361 - 384.

Andersen, S. H., 2000: Danish shell middens – køkkenmøddinger. Abstract til: 6th International Conference on The Mesolithic in Europe, Stockholm.

Crumlin-Pedersen, O. 2000: The Hedeby Ships. I Jerzy Litwin (ed.): Down the River to the Sea. Eighth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Gdansk 1997: 213-18. Polish Maritime Museum, Gdansk.

Englert, Anton, 2000: The Shipwreck of Hedwigenkoog - A Coastal Vessel Abandoned in a Broken North Sea Dike near the Harbour of Büsum around 1720. In: Litwin, Jerzy (ed.), 2000, Down the River to the Sea. Proceedings of the Eighth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Gdansk 1997. Gdansk: 175-178.

Hocker, F., David Gregory and Claus Pedersen 2000: "Marine Archaeological Reconnaissance and Site Mapping Using an Autonomous Underwater Vehicle." In: Marine Digital Data for Scotland: Acquisition, Availability and Application. Proceedings of the Specialist Seminar held at the University of St. Andrews on 29 November 1999, pp. 67-68.

Lemée, P.P.C. 2000: A Ship-Cemetery on the B&W Site in Copenhagen, Down the river to the sea, Eighth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Polish Maritime Museum, Gdansk 1997.

Meyer, Jochen., 2000: Zwei neue Wrackfunde aus der Schlei. In: Tenna R. Kristensen, Silke Eisenschmidt, Lisbeth Christensen (ed.), Archäologie in Schleswig. Arkæologi i Slesvig. 6/1998. Symposium Wohlde 30/1-31/1 1998 Haderslev, 50-67.

Myrhøj, Anne Marie 2000: The Late Medieval Wreck from Vedby Hage, Denmark. In: Jerzy Litwin (ed.): Down the River to the Sea. Eighth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Gdansk 1997. pp. 229-234.

Rieck, Flemming 2000: New Parts of the Nydam Ships. Investigations on a Classical Danish Site, 1989-97. In: Jerzy Litwin (ed.): Down the River to the Sea. Eighth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Gdansk 1997. pp. 207-212.

Generel formidling, herunder populærvitenskaber

Andersen, S. H., 2000: Fisker og bonde ved Visborg. In: S.Hvass (ed.) Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, pp. 42 - 43.

Andersen, S. H., 2000: Betragtninger over 40 år med forhistorisk arkæologi i Århus. In: H. Thrane og S. H. Andersen (ed.): Århus arkæologi. 50 år med forhistorisk arkæologi ved Aarhus Universitet, pp. 53 - 111.

Andersen, S. H., 2000: Undersøisk stenalder - en oversigt. SDA - Nyt. Arkæologi for alle. 10 årg. Marts 2000 Nr. 1, pp. 4 - 7.

Andersen, S. H., 2000: Kaskelottens tand. Skalk. Nr. 3, pp. 12 - 14.

Andersen, S. H., 2000: De forhistoriske tider på Aggersborg-egnen. Han Herred Bogen 2001, pp. 95 -119.

Andersen, S.H., 2000: Diverse stikord i Den store danske encyklopædi.

Gøthche, Morten & Hanne Marie Myrhøj 2000: Krigsskibet i Roskilde Havn. In: S. Hvass (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, pp. 158-159.

Gøthche, Morten 2000: Une nouvelle vie pour le Sloup Ruth. Chasse-Marée nr.137, pp. 41-43.

Haupt, N. og Max Vinner 2000: Jernalderbåd i høj sø. Testroning med Hjortspringbåden 31. august til 3. september 2000. Kano & Kajak. Nr. 4, december. Dansk Kano og Kajak forbund.

Lemée, C. 2000: "Elefanten på Christianshavn". In: S. Hvass (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, pp. 192-193.

Lemée, C. 2000: "Le port-musée de Roskilde", Chasse-Marée nr. 137, pp. 28-36.

Rieck, Flemming 2000: Krigerne fra Nydam. In: S. Hvass (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, pp. 104-105.

Rieck, Flemming 2000: Landets bedst bevarede renæssancevrag. In S. Hvass (ed.): Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til Dronning Margrethe II, pp. 194-195.

Middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kulturhistorie

Forskningsaktiviteterne i middelalderens og renæssancens arkæologi, historie og kulturhistorie varetages af enheden Danmarks Middelalder og Renæssance, hvortil hører Runologisk Laboratorium og redaktionen af værket Danmarks Kirker.

Perioden omfatter i Nationalmuseets danske sammenhæng tiden fra *vikingetidens slutning i starten af 1000-årene og frem til Enevældens indførelse i 1660*. I praksis rækker flere af basisaktiviteterne dog væsentligt ud over denne ramme. Runologien tager sit udgangspunkt i anvendelsen af runetegn i førkristen tid, ligesom beskæftigelsen med våben og krigskunst samt magtens fremtræden går på tværs af år 1000. Disse delområder udgør gennem inddragelsen af de middelalderlige borge og voldsteder samt renæssancens bygningskunst en vigtig del af basis. Dette gælder ligeledes og ikke mindst arbejdet med de danske kirker og med kristendommens forskellige kulturpåvirkninger. I kraft af enhedens varetagelse af den antikvarisk-historiske rådgivningsforpligtelse vedrørende folkekirkens bygninger og kirkegårde m.v. inddrages også tiden helt frem til i dag. Samlingspunktet for den viden, der opbygges på disse og flere andre områder, er *Antikvarisk-Topografisk Arkiv*, som tillige danner udgangspunkt for udviklingen af bygningsantikvarisk forskning og rådgivning uden for det kirkelige område.

Enheden har tradition for at integrere *de arkæologiske, historiske, kunsthistoriske, arkitektoniske og filologiske problemstillinger*, som varetages af de videnskabelige medarbejdere. Dette sker på baggrund af museets samlinger og under anlæggelse af et såvel nationalt som internationalt perspektiv. Overordnet set vedrører arbejdet kulturlandskabet og dets organisering i tid og rum. Et fremstående eksempel herpå er den løbende forskning, som ligger til grund for udarbejdelsen af værket *Danmarks Kirker*.

I det forløbne år er der bl.a. gennem en udstrakt undersøgelses- og publikationsvirksomhed sket en afrunding af den runologiske forskning, der dog for fortsat at kunne fastholdes, bør sikres en tilfredsstillende organisering og ressourcebaggrund. Udforskningen af den materielle kultur på overgangen mellem vikingetid og middelalder er fortsat, og på borgforskningsområdet er der fortsatte undersøgelser både af selve anlæggene og af den materielle kultur, som knytter sig til de kredse, som stod bag borgene. I konsekvens heraf er der søgt skabt mulighed for udvikling af et forskningsbaseret registreringsprojekt for voldsteder og borge i det middelalderlige Danmark. Grundlaget for disse aktiviteter udgøres i stor udstrækning af ældre fund i museets samling, som belyses yderligere ved gennemførelse af nye punktundersøgelser.

Andre aktiviteter med udgangspunkt i samlingen er undersøgelser af teknik og billedbrug på de gyldne alre, ligesom der i løbet af året er arbejdet målrettet med den endelige færdiggørelse af manuskripter til publicering af et værk om Danmarks middelalderlige gulvfliser og af Nationalmuseets samling af fingerringe fra middelalder og renæssance. Endvidere indgår museets samling af såkaldte gravpotter i en samlet publicering. Disse samlingsbaserede emner lægger sig i

forlængelse af det overordnede mål om at fremme den tværgående forskning på Nationalmuseet i det aristokratiske miljø.

Hertil bidrager også en række af de emner, som er taget op af medarbejdere med tilknytning til Danmarks Kirker og til det kirkeantikvariske arbejde i øvrigt – såsom belysning af fyrstelig begravelseskultur ved middelalderens slutning og af renæssancetidens arkitektur og billedskærerkunst. Endelig illustreres potentialet i den arkitekturhistoriske forsknings tilknytning til Antikvarisk-Topografisk Arkiv af et igangværende projekt om en betydelig, dansk 1700-tals arkitekt.

Om runesymposiet og runologiens fremtid

Runer påkalder sig stor almen interesse. Den 16. til 20. august 2000 blev Fifth International Symposium on Runes and Runic Inscriptions afholdt på Brandbjerg Højskole ved Jelling, takket være et samarbejde mellem Marie Stoklund og Michael Lerche Nielsen samt Gillian Fellows-Jensen, Institut for Navneforskning, Københavns Universitet. Symposiet, som havde fået støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd, Jelling Kommune, Vejle Amtskommune og Letterstedska Föreningen, samlede ca. 85 deltagere fra hele verden til 36 runologiske foredrag med efterfølgende diskussioner, et besøg i Jelling og en heldagesekskursion til Moesgård, Ravning Enge, runestenene ved Bække, Læborg og i Museet på Sønderkov.

Runologi er en centralmuseumsforpligtelse for Nationalmuseet, men Marie Stoklund, som hidtil i et halvdagsjob har arbejdet som Danmarks eneste runolog, nærmer sig pensionsalderen. Det har derfor uformelt været drøftet, om der på længere sigt er mulighed for et samarbejde mellem Institut for Navneforskning og Nationalmuseet om en videreføring af runologien i fællesskab og med publiceringen af indskrifterne som et vigtigt punkt.

Bedømmelsesarbejde, censorvirksomhed m.m.

Poul Grinder-Hansen

Censor i historie ved de danske universiteter

Michael Andersen

Censor i middelalder-arkæologi ved Aarhus Universitet

Birgitte Bøggild Johannsen

Transfiguration. Nordisk Tidsskrift for Kunst og Kristendom, medlem af redaktionen

Censor i kunsthistorie ved Institutterne for Kunsthistorie, Københavns og Aarhus' Universiteter

Hugo Johannsen

Censor i middelalderarkæologi, Afdeling for middelalderarkæologi, Aarhus Universitet

Per Kristian Madsen

Censor i middelalder-arkæologi ved Aarhus Universitet

Vejleder for ph.d. studerende ved Nationalmuseet

Eksternt medlem af bedømmelsesudvalg for ph.d. afhandling ved Aarhus Universitet

Eksternt medlem af bedømmelsesudvalg for doktorafhandling ved Lunds Universitet

Medlem af bedømmelsesudvalg for videnskabelige ansættelser ved Nationalmuseet

Ebbe Nyborg

Censor i middelalderarkæologi, Afdeling for middelalderarkæologi, Aarhus Universitet

Mogens Vedsø

Bygningsarkæologiske Studier, redaktør

Projekter afsluttet i år 2000

F0412 Undersøgelse og publicering af runeindskrifter fra Slesvig-Holsten.

F0413 The Fifth International Symposium on Runes and Runic Inscriptions

F0429 Danske runeindskrifter tidsfæstelse og typologi 0-1500. (Sagsnr. 3971)

F0431 Rovfugle og Duer – Fugleformede fibler fra den tidlige middelalder

Projekter der stadig løber i år 2000

F0109 Middelalderens militære aristokrati belyst ved genstandsmateriale fra danske borge og voldsteder (sagsnr. 3972)

F0401 Gård, kirke og voldsted i middelalderen (sagsnr. 3021, 3022)

F0425 Runeindskrifterne fra Lund

F0427 Frederiksborg Slotskirke (1608-17) og de evangelisk-lutherske slotskapeller

Projekter igangsat i år 2000

F0434 Gurre slot - et kongeligt borganlæg fra middelalderen (sagsnr. 3973)

U. nr. Nicolas Henri Jardin

U. nr. Middelalderens borge og voldsteder - et databaseprojekt.

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Andersen, Michael 2000: Roskildes middelalderlige stadsret. In: Christensen, T. & Andersen, M. (eds.): Civitas Roscald - fra byens begyndelse, p. 23-44. Roskilde.

Andersen, M. & Højlund Nielsen, Å 2000: En stormandsgård fra den ældre middelalder ved Sankt Jørgensbjerg kirke. In: Christensen, T. & Andersen, M. (eds.): Civitas Roscald - fra byens begyndelse, p. 121-144. Roskilde.

Engberg, Nils 2000: Ødekirker. In: Arkæologiske Udgravninger i Danmark 1999, p. 7-19.

Etting, Vivian 2000: Niels Bracke: Die Regierung Waldemars IV (1999). Review in "Nyt fra Historien".

- Grinder-Hansen, P. & Franceschi, G. & Jorn, A 2000: Die Goldenen Bilder des Nordens aus dem frühen Mittelalter. Köln.
- Johannsen, B. Bøggild & Licht, K. de Fine & Vedsø, M. (eds.). 2000: Kirkerne i Nebel, Serridslev, Gangsted og Søvind. Danmarks Kirker. Århus amt, 51. Herning.
- Johannsen, Birgitte Bøggild 2000: Billeder i brug. Lidt om andagt, kult og sjælestiftelser i senmiddelalderens Odense. In: Hikuin 26, p. 59-71. Højbjerg.
- Kjær, U. & Rahbek, U. & Lund Rasmussen, K. & Bennike, P. 2000: Integrity and characteristics of the bones of the Danish King St. Knud (II) the Holy (+AD 1086). In: Journal of Danish Archaeology vol. 13, 1996-97, p. 161-70.
- Kristiansen, Rikke Ilsted 2000: Menneskeslægtens svøbe - en analyse af danske lægers opfattelse af syfilis ca. 1835-1900. In: Bibliotek for Læger 192,1, p. 48-63.
- Kristiansen, Rikke Ilsted 2000: Læger og bønder. Et kulturmøde i 1830'ernes Danmark. In: 1066 Tidsskrift for Historie 30,4, p. 3-16.
- Kryger, K. og Johannsen, B. Bøggild (eds.) 2000: Kirkegårde i Odense. Danmarks Kirker. Odense amt, 17. Herning.
- Madsen, Per Kristian 2000: Ribes baltiske handelsforbindelse. In: Ingesman, P. & Poulsen, B. (eds.). Danmark og Europa i Senmiddelalderen, p. 243-63. Århus.
- Madsen, Per Kristian 2000: Trekantrelieffet over Ribe Domkirkes Kathoveddør – et monument over en angrende, retmæssig konge. In: By, marsk og geest 12, Kulturhistorisk årbog for Ribe-egnen, p. 5-28.
- Nyborg, E. & Poulsen, N. J. (eds.) 2000: Kirkerne i Herning. Danmarks Kirker. Ringkøbing amt, 6, Herning.
- Nyborg, E. & Poulsen, N. J. (eds.) 2000: Kirkerne i Struer og Skjern. Danmarks Kirker. Ringkøbing amt, 7, Herning.
- Nyborg, Ebbe 2000: Dansk træskulptur 1100-1400 - egenproduktion, import og eksport. In: Hikuin, 26, p. 167-190. Højbjerg.
- Poulsen, N.J. & Nyborg, E. (eds.) 2000: Kirkerne i Herning. Danmarks Kirker. Ringkøbing amt, 6, Herning.
- Poulsen, N.J. & Nyborg, E. (eds.) 2000: Kirkerne i Struer og Skjern. Danmarks Kirker. Ringkøbing amt, 7, Herning.
- Stoklund, Marie 2000: Hunnestad. §2: Runologisches. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 15, p. 265-66.

Stoklund, Marie 2000: Illerup Ådal. §2: Runologisches. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 15, p. 353-54.

Stoklund, Marie 2000: Jelling. §2: Runologisches. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 16, p. 56-8.

Stoklund, Marie 2000: Runer 1999 (Runes 1999). In: Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999, p. 285-291. København.

Stoklund, M. & Lerche Nielsen, M. & Düwel, K. 2000: Neue Runenfunde aus Schleswig und Starigard/Oldenburg. Mit archäologischen Beiträgen von Gabriel, I. & Vogel, V. In: Düwel, K. & Marold, E. & Zimmermann, Ch. (eds.) Von Thorsberg nach Schleswig. Sprache und Schriftlichkeit eines Grenzgebietes im Wandel eines Jahrtausends. Internationales Kolloquium im Wikinger Museum Haithabu vom 29. September - 3. Oktober 1994 (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, Band 25), p. 201-280. Berlin - New York.

Konferencebidrag

Andersen, Michael 2000: Slaverne i Roskilde. In: Jensen, C.S. & Jensen, K.V. & Lind, J. (eds.). Venderne og Danmark. Et tværfagligt seminar, Skrifter udgivet af Center for Middelalderstudier, Syddansk Universitet, nr. 20, p. 31-38. Odense.

Engberg, Nils 2000: Jern, borge og voldsteder i Middelalderdanmark. In: Järn – Wittsjöskog-konferensen 1999. Norre Skånes medeltid 1, p. 59-64.

Etting, Vivian 2000: Venderne på Falster. In: Jensen, C.S. & Jensen, K.V. & Lind, J. (eds.). Venderne og Danmark - Et tværfagligt seminar. Skrifter udgivet af Center for Middelalderstudier, Syddansk Universitet, nr. 20, p. 21-30. Odense.

Madsen, Per Kristian 2000: Dagliglivets forandring. In: Lund, N. (ed.). Viking og Hvidekrist, Et internationalt symposium på Nationalmuseet om Norden og Europa i den sene vikingetid og tidligste middelalder, p. 129-55. København.

Madsen, P.K. & Kristensen, H.K. & Thomsen, M.H. & Velle, J. & Vogel, V. (eds.) 2000: Town Archaeology in the Scandinavian and Baltic Countries, A Conference in Ribe, Denmark, May, 1992. In: Hikuin 25, 1998.

Nyborg, Ebbe 2000: Stiftere og stifterrettigheder ved sognekirker. Elektronisk publicering under seminarrækken Samfundsmagten og magten i samfundet i Danmark før 1300. Institut for Historie. Københavns Universitet <http://www.hum.ku.dk/historie/masem/nyborg.html>

Pedersen, Anne 2000: (2001). Danefæbegrebet inden for Middelalder og Renæssance - permanent eller foranderlig størrelse ? In: Henriksen, M.B. (ed.). Detektorfund - hvad skal vi med dem. Dokumentation af registrering af bopladser med detektorfund fra jernalder og middelalder. Rapport fra et bebyggelsehistorisk seminar på Hollufgård den 26. oktober 1998. Skrifter fra Odense Bys Museer vol. 5, p. 113-122. Odense.

Stoklund, Marie 2000: Runer og skriftkyndighed. In: Lund, N. (ed.) Viking og Hvidekrist. Et internationalt symposium på Nationalmuseet om Norden og Europa i den sene vikingetid og tidligste middelalder, p. 79-92. København.

Stoklund, Marie 2000 (2001): Die Inschriften von Ribe, Hedeby und Schleswig und die Bedeutung der Schwedenherrschaft. In: Düwel, K. & Marold, E. & Zimmermann, Ch. (eds.) Von Thorsberg nach Schleswig. Sprache und Schriftlichkeit eines Grenzgebietes im Wandel eines Jahrtausends. Internationales Kolloquium im Wikinger Museum Haithabu vom 29. September - 3. Oktober 1994 (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, Band 25), p. 111-126. Berlin-New York.

General formidling, herunder populærvidenskab

Andersen, Michael 2000: Stormandsgården på Skt. Jørgensbjerg. In: Steen Hvass (ed.). Vor Skjulte Kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til H. M. Dronning Margrethe II, p. 164-65. København.

Andersen, Michael 2000: Roskilde Stiftsvåben. In: Stiftsbladet - om kirken i Roskilde Stift, nr. 10, p. 1.

Engberg, Nils 2000: Middelalder og nyere tid. In: Steen Hvass (ed.). Vor Skjulte Kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til H. M. Dronning Margrethe II, p. 150-51.

Engberg, Nils 2000: Hagerup voldsted. In: Steen Hvass (ed.). Vor Skjulte Kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til H. M. Dronning Margrethe II, p. 172-3.

Engberg, Nils 2000: Fjellerup Østergaard. In: Steen Hvass (ed.). Vor Skjulte Kulturarv. Arkæologien under overfladen. Festskrift til H. M. Dronning Margrethe II, p. 196-97.

Engberg, Nils 2000: Borren og Næsholm - to eksempler på dansk borgbyggeri. In: Fra Holbæk Amt 1998/99, p. 51-62.

Etting, Vivian 2000: "Dronning Agnes", "Margrete 1". In: Dansk Kvindebiografisk Leksikon.

Etting, Vivian 2000: Øresund - en rejse gennem historien, set med danske øjne. In: Kurs Lex Öresundsregionen.

Grinder-Hansen, Poul 2000: Margrete 1. In: Heiberg, S. (ed.). Danske dronninger i tusind år, p. 162-88. København.

Grinder-Hansen, Poul 2000: Kirkens billeder og reformationen. In: Sønderjysk Månedsskrift 6, p. 188.

Grinder-Hansen, Poul 2000: Hinrich Wilsing, In: Hartman, S. (ed.). Weilbachs Kunstnerleksion IX, p. 115.

- Johannsen, Birgitte Bøggild 2000: Frederiks Kirke. *Marmorkirken*. (Die Friedrichs Kirche. *Die Marmorkirche*). København.
- Johannsen, Birgitte Bøggild 2000: Frederiks Kirkes historie. In: Erik Møllers Tegnestue A/S. (eds.), Frederiks Kirke. Facaderestauration, p. 8-11. København.
- Kjær, Ulla 2000: Gerlev kirke, folder published by Gerlev menighedsråd.
- Kjær, Ulla 2000: Flintholm kirke 1940-2000. Flintholm menighedsråd. København.
- Kjær, U. & Mogensen, E.S. 2000: Danish Murals - a world to be discovered. København.
- Kjær, Ulla 2000: Mellem himmel og jord. Nationalmuseets kirkekonsulentarbejde. In: Nyt fra Nationalmuseet nr. 88, p. 32-35.
- Kjær, Ulla 2000: Jacob Wimmer, C.J. Zuber, Joseph Zuber, Martin Zumbe og Östra-Vram-mesteren. In: Hartman, S. (ed.). Weilbachs Kunstnerleksion IX.
- Kjær, Ulla 2000: 79 artikler i Den store danske Encyklopædi. Vol. 16-18.
- Madsen, Per Kristian 2000: Europa - vor fælles arv. In: Nyt fra Nationalmuseet nr. 86, p. 24-25.
- Madsen, P.K. & Pedersen, A. 2000: Kongernes Jelling - det nye udstillingshus. In: Nyt fra Nationalmuseet nr. 89, p. 32-33.
- Pentz, P. 2000: "Kanslerens øje". In: Skalk 2000/3, p. 30-32.
- Pentz, P. 2000: "Fra Rom til Tjæreby". In: Skalk 2000/4, p. 154-157.
- Pedersen, Anne 2000: Danefæ 1999 - Middelalder og Renæssance. In: Arkæologiske Udgravninger i Danmark 1999, p. 250-263. København.
- Pedersen, Anne 2000: 6 artikler i Den Store Danske Encyklopædi. Vol. 16-18.
- Pedersen, A. & Madsen, P.K. 2000: Kongernes Jelling - det nye udstillingshus. In: Nyt fra Nationalmuseet nr. 89, p. 32-33.
- Pedersen, Eva de la Fuente 2000: Database til registrering af bevaringsværdige gravminder. In: Danske Museer nr. 5, p. 8-11.
- Pedersen, Eva de la Fuente 2000: Tradition og Fornyelse. Gravmindekultur fra 1900-tallets begyndelse på Vestre Kirkegård i København. In: Kirkegårdskultur, p. 42-58.
- Stoklund, M 2000: 20 artikler i Den Store Danske Encyklopædi. Vol. 16-18.

Nyere tids kulturhistorie og etnologi

Forskningsaktiviteterne i nyere tids kulturhistorie og etnologi varetages af enheden for Nyere Tids Samling, Frilandsmuseet, Museet for Danmarks Frihedskamp og Frøslevlejrens Museum.

Nyere Tids Samling

Nyere Tids Samling omfatter perioden ca. 1660 til nutiden. Samlingen rummer landets største samlinger fra perioden og omfattende centrale arkiver. Samlingen er landets hovedmuseum på en række områder. Det drejer sig først og fremmest om de nationale genstandssamlinger, de landsdækkende arkiver samt et koordinerende arbejde på landsplan. Forskningen inden for Nyere Tid knytter sig til fagdisciplinerne: europæisk etnologi, historie og kunsthistorie. Forskningen omfatter såvel grundforskning, strategisk- og anvendt forskning samt reflekteret dataindsamling. Nationalmuseets etnologiske undersøgelser (NEU) vil som hidtil spille en vigtig rolle for indsamling af data gennem udsendte spørgelister om udvalgte emner.

Nyere Tids Samling fokuserer i sin forsknings- og indsamlingspolitik især på de 6 kerneområder: offentligt liv, dragt- og kropskultur, bolig- og bygningskultur, boligkultur og familieliv, produktions- og arbejdsliv samt fritidsliv, med henblik på at dokumentere, udforske og formidle varierende og kontrasterende kultur- og livsformer ud fra et komparativt perspektiv. Enheden har omfattende arkivfonde hvoraf et af arkiverne: Nationalmuseets etnologiske undersøgelser (NEU), er aktivt med hensyn til indsamling af erindringer etc. gennem spørgelister. Enhedens forskning kan ikke ses isoleret, idet forskerne indgår i en række forskellige netværk struktureret omkring ad hoc projekter, koordineret gennem museernes samarbejdspuljer og/eller gennem nordiske/europæiske netværkssamarbejder.

I 2000 har enhedens forskningsmedarbejdere især arbejdet med opbygningen af den kulturhistoriske oversigtsudstilling: *Danmarkshistorier 1660-2000*.

I projektet *Dansk Boligkultur i det 20. Århundrede* er der især arbejdet med aspektet boligidealer med særligt fokus på arkitekten Frits Schlegel og hans betydning for byggeriet af bl.a. enfamiliehuse. I relation til aspektet boligpraksis har indleveringer til samlinger bidraget med nyt materiale, som tildels er publiceret. I den forbindelse har enheden fastholdt kontakten med Institut for arkæologi og etnologi vedrørende udviklingen i og resultaterne af projektet 'Velfærdsstatens kultur og livsformer', som har fået og stadigvæk vil få indflydelse dels på udformningen af udstillingen *Danmarkshistorier*, dels på enhedens kommende satsning på industrisamfundets kulturarv.

I år 2000 har enheden desuden afviklet 3 forskningsprojekter:

Sorgenfri Slot, Bygningsantikvarisk undersøgelse

Undersøgelsen blev gennemført i et samarbejde mellem Bevaringsafdelingen og Nyere Tids Samling. Projektet var et pilotprojekt med henblik på etableringen af en bygningsantikvarisk konsulentfunktion på Nationalmuseet. Projektet tilvejebragte en bygningshistorisk oversigt og en bygningsarkæologisk gennemgang af de enkelte rum på slottet tillige med en analyse af tagværk og facader. Undersøgelsen indeholdt anbefalinger vedrørende det fremtidige restaurerings- og bevaringsarbejde og mundede ud i forslag til fremtidige undersøgelser. Undersøgelsen blev sammenfattet i en hovedrapport og suppleret med 6 delrapporter.

Ålholmsamlingen

Ålholmsamlingen, der indebærer en analyse af en adelsmands naturalie- og oldsagssamling fra 1700-årene. Samlingen er kommet til Nationalmuseet gennem Kulturværdiudvalget.

Projektets overordnede mål er en dokumentation og beskrivelse af en dansk, kosmopolitisk orienteret adelsfamilies samlingsindsats gennem 250 år med særlig vægt på tiden 1740 til 1840. Grundstammen i den Raben-Levetzau'ske Naturaliesamling skyldes grev Frederik Raben (1693-1773). Sønnen grev Frederik Christian Raben (1769-1836) fortsatte indsamlingen, ligesom der tilkom enkelte nye samlingsafsnit i løbet af de følgende generationer.

Den præcise datering og kronologi af naturaliesamlingen og dens enkelte dele er dog for en stor del ukendt. Projektets sigte er derfor primært at redegøre for de forskellige samlingsafsnits kronologi og omstændighederne ved deres erhvervelse. Desuden skal den af Nationalmuseet erhvervede naturaliesamling indsættes i sin rette kontekst, idet den har indgået i det naturvidenskabelige arbejde på Ålholm Slot sammen med andre, nu solgte og/eller forsvundne samlinger af andre typer.

Projektet forventes desuden at kunne kaste lys over, hvorvidt man på Ålholm slot blot var almindeligt interesseret i naturhistorie, eller om greverne arbejdede med egentligt videnskabelige problemstillinger og i givet fald hvilke. For at afdække den socialhistoriske betydning af samlingsindsatsen skal godsejerfamiliens mikrohistorie inddrages. For makrohistorien og den samfundsmæssige perspektivering er det interessant at se på adelens lidenskab for naturvidenskab og dermed et nyt dannelsesideal.

Ordrupbanen

I et samarbejde med Arbejdermuseet gennemførte Nationalmuseet en dokumentation af *Ordrupbanens* sidste sæson for at få indsamlet oplysninger om livet på og omkring banen, hvor banen ses såvel fra cyklisternes, publikums og fra klubbens side - i et historisk perspektiv. Der er allerede nu etableret kontakter til flere pensionerede cykelryttere, som kan fortælle om banens liv og historie.

Ordrupbanen, den sidste åbne cykelbane i Danmark, lukkede i år 2000 efter ca. 100 år hvor den kom til at spille en vigtig rolle for dansk cykelsport. Efter indvielsen i 1888 var den midtpunkt for en lang række nationale- og internationale cykelløb i sommersæsonen. Helt frem til midten af 1980'erne spillede Ordrupbanen stadigvæk en stor rolle for dansk cykelsport, men Dansk Bicycle Union (DBC) måtte i løbet af 1990'erne erkende tiden ikke mere var til cykelløb på åbne cykelbaner og derfor blev Ordrupbanen lukket.

Den hidtidige dokumentation af DBC og Ordrupbanen består primært i traditionelle jubilæumsskrifter med fokus på enkeltpersoner (sportshelte) og begivenheder. Derimod er der ikke indsamlet materiale om livet foran og bag 'kulisserne', endsige indsamlet interviews med banerytterne, publikum eller de folk, som har arbejdet - og arbejder - 'bag scenen'.

Nyere Tids Samling har i sine handlingsplaner bl.a. peget på behovet for en større satsning på dokumentationen af sporten - amatørsporten såvel som den professionelle. Set i et nationalt perspektiv er cykelsporten en af de væsentlige sportsgrene, som bør dokumenteres. Cykelsporten

har en bred folkelig appel, dels fordi Danmark igennem årene har erobret adskillige verdensmesterskaber og priser, dels fordi det er en aktivitet som hovedparten af befolkningen er fortrolig med.

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed m.v.

Diverse medarbejdere

Formandsskabet for censorkorpset i almen og europæisk etnologi
Medlem af ansættelsesudvalget vedr. besættelsen af stillingen som leder af Dansk Folkemindesamling

Projekter der er afsluttet i år 2000

F0505 Kød til byen
F0515 Grønlændere i Danmark
F0523 Sorgenfri Slot

Projekter der stadig løber i år 2000

F0516 Ålholmsamlingen
F0522 Ordrupbanen

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Floris, Lene & Vasström, Annette 2000: På museum - mellem oplevelse og oplysning. 1066, december 2000, s. 74-76.

Leilund, Helle, Vasström, Annette & Vorre, Birgit 2000: Danmarkshistorier – på Nationalmuseet. In Jensen, Bernard Eric (red), At bruge historie – i en sen/postmoderne tid. Roskilde Universitetsforlag. s. 133-158

Pedersen, Lykke L. 2000: Palle Eriksen : Poskær Stenhus. Myter og virkelighed. Moesgård Museum 1999 In: Folk og Kultur Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab, s. 183-184

Pedersen, Lykke L 2000: Else Nørgaard og Claus Bjørn (ed.): Det danske Landkøkken. København 1999 In: Folk og Kultur Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab, s.184-185

Møller, Vibeke Andersson 2000: Frits Schlegel. 30 års enfamiliehuse. Architectura 22. Arkitekturhistorisk Årsskrift 2000, s. 29-76

Skodborg, Lene 2000: Den Hvide Kødby. Kommunalt torv som ramme om privat virksomhed. Nationalmuseet. 2000.

Generel formidling, herunder populærvidenskab

Christensen, Lars K 2000: DMI lagt på nettet. In: Danske Museer nr. 3, s. 31-33.

Pedersen, Lykke L 2000: Ståproduktion, studienævns møder og studeiforhold - en studieleders dagligdag på etnologi. In: : Almanakken, Institut for Arkæologi og Etnologi nr. 4, s.9-12

Pedersen, Lykke L 2000: Etnologer i praktik - en sag med to sider. In: Almanakken, Institut for Arkæologi og Etnologi nr. 5, s. 19-21

Pedersen, Lykke L 2000: "Sutteflaske", "tampon", "tandbørste" . In: Den store Danske Encyklopædi, Danmarks Nationalleksikon nr. 18, s. 303, 545, 547 (opslag)

Pedersen, Lykke L. 2000: "Relikt", In: Den store Danske Encyklopædi, Danmarks Nationalleksikon nr. 16, 2000 s. 103 (opslag)

Skodborg, Lene 2000: Samtidsdokumentation af Ordrupbanen. In: Nyere Tid. Historisk-etnologisk nyhedsbrev. November 2000, s. 18-20.

Forskningsaktiviteter på Frilandsmuseet

Frilandsmuseet er et bygnings- og landskabsmuseum. Samlingerne rummer overvejende bygninger, interiørgenstande og redskaber knyttet til de forskellige bygningshåndværk samt landbrugs- og skovdrift. Dertil kommer de genskabte landskaber i sig selv, broer, veje m.v. Som en del af Frilandsmuseet indgår det fredede fabriksanlæg i Brede samt en formidling af Mølleådalens kulturlandskab. Frilandsmuseet er Danmarks centrale bygningsmuseum for landbygningskulturen og har hovedvægt fra Renaissanceen til ca. 1900. Museet arbejder i disse år på en kronologisk udvidelse til at omfatte det 20. århundrede til ca. 1950. Udover samlingerne har Frilandsmuseet væsentlige arkiver knyttet til samlingens bygninger og genstande.

Frilandsmuseets forskning tager overvejende dels udgangspunkt i museets bygninger og landskabstyper, dels i en række nationale og internationale netværk, museumspuljer og samarbejdsgrupper, som museets videnskabelige personale deltager i. Det er Frilandsmuseets formål at forske i og formidle den ældre danske bondekultur, dagligt liv og bondesamfundets organisering inklusive de til bondesamfundet relaterede sociale grupper, bygningskultur og kulturlandskab samt den ældre danske industrikultur i tilknytning til Brede Værk og Mølleådalen. Frilandsmuseet relaterer sig således i sin forskning også ganske direkte til Nyere Tids Samling og Samlingen for Middelalder og Renaissance.

Frilandsmuseets forskning knytter sig primært til disciplinerne Historie, Europæisk Etnologi, arkitekturhistorie og bygningsbevaring. I forbindelse med den store såkaldte repræsentationsdebat i de fleste humanistiske discipliner i disse år ligger Frilandsmuseet med sin levende museumsform og sit totalkoncept uhyre centralt. Det er således et kendetegn for forskningen på museet at den, både

qua temaer, metoder og den internationale videnskabelige udvikling, søger at forene traditionelle og nye kulturhistoriske tilgange, der er inspireret af kunsthistorie, kulturgeografi og kulturanthropologi.

Efter mange år med meget lav akademisk bemanding forventer Frilandsmuseet en generel styrkelse af forskningen på alle ovenfor nævnte områder. I kontraktperiode 2000-03 indgår etablering af hovedgården fra Fjellerup og Brugsen fra Stadager til publikum. Ligeledes indretning af Bredes park med publikumsadgang.

Det er Frilandsmuseets ønske, primært gennem rekruttering, at kunne vinde en større frihed til friere netværks- og individuelle projekter med udgangspunkt i overordnede temaer. Deltagelse i, blandt andre netværk, Nationalmuseets Netværk for Kulturlandskabsforskning er udtryk for dette. Samme frihed ønskes vundet i retning af at kunne styrke Frilandsmuseets forskningsprofil, både hvad angår artikler, monografier og deltagelse i konferencer. Frilandsmuseet forventer i perioden 2000-04 at besætte yderligere en forsker/seniorforskerstilling.

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed m.m.

Mikkel Venborg Pedersen

Har fungeret som vejleder for tre specialer for cand.-mag.-graden, Københavns Institut for Arkæologi og Etnologi.

Projekter afsluttet i år 2000

F0519 Studiegruppe om videnskabelig skrivning, form og indhold.

F0520 Herregårdslandskabets ikonografi.

F0523 Sorgenfri Slot

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Mellemgaard, Signe & Venborg Pedersen, Mikkel 2000: "Die harmonische Entwicklung und Ausbildung aller Kräfte" – pædagogiske opdragelsesprincipper og det aristokratiske livs realiteter i Augustenborg omkring år 1800. In: Fortid og Nutid 1/2000, 4-28.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Augustenborg Slotspark som herskabsmanifestation. In: Folk og Kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab, 36-52.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Anmeldelse af Engman, Jonas. 1999. Rituell Process, Tradition och Media. Socialdemokratisk förste maj i Stockholm. Academitryck AB, Stockholm. In: Ethnologia Scandinavica. Journal of Nordic Ethnology 30, 123-125.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Anmeldelse af Solvang, Gunnar. 1999. Husmandsliv under afvikling. Udvikling og forandring i et sønderjysk landbosamfund 1975-2000 med hovedvægt på de

nye tilflyttere. Landbohistorisk Selskab og Historisk Samfund for Als og Sundeved. In: Folk og Kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab, 158-160.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Anmeldelse af Stilling, Niels Peter. 1999. Danske Herregårde, Arkitektur, historie og landskab. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. In: Folk og Kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab, 160-161.

Konferencebidrag

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Etnologi og Ny Kulturhistorie. In: Rogan, Bjarne & Alver, Bente Gullveig (eds.): Norden og Europa. Fagtraditioner i nordisk etnologi og folkloristikk. Den 28. Nordiske Etnolog- og Folkloristkongress, Hankø Mai 2000, 249-253. Oslo.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Det adelige Menneske. Nogle etnologiske betragtninger over adelig mentalitet og kulturel praksis. In: Rapport från Nordiskt Slotts- och Herrgårdssymposium, Nääs Slott och Gunnebo Slott, 21.-22. September 2000, 43-46 [abstract af forelæsning].

Generel formidling, herunder populærvidenskab

Boritz, Mette & Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Husmanden fra Dannemare. Nyt fra Nationalmuseet 2000(1), 22-23.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Tekst om Frilandsmuseet og billedudvalg om dansk byggeskik. In: Danmark: Guides Gallimard. Paris. 78-79 og 151.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Tekst til hjemmeside i Danske Museer On-line. Statens Museumsnævn. <http://www.dkm-mus.dk>

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Får, hyrdedrenge og uld. Nyt fra Nationalmuseet 2000(2), 40-41.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: New Deal... Almanakken: NEFA-Info 2000(2), 21-23.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: Radioprogram om Frilandsmuseets haver og landskaber. 2 x 45 minutter. Radio Mølleå.

Venborg Pedersen, Mikkel 2000: TV-udsendelser om vejr og vejrvarsler. 6 x 2 minutter. TV-danmark 2.

Forskningsaktiviteter på Museet for Danmarks Frihedskamp og Frøslevlejrens museum

Forskningsaktiviteterne på *Museet for Danmarks Frihedskamp* har været koncentreret om forskning af perioden under den nazistiske besættelse af Danmark, herunder at dokumentere modstandskampen og alle forhold med forbindelse til besættelsen 1940-1945. I forbindelse med forskningen er der i år 2000 indleveret en doktorafhandling af Henrik Lundbak som er blevet forsvaret i 2001.

Frøslevlejrens Museum ejes af Nationalmuseet, men drives som en selvejende institution med rigsantikvaren som formand. Pr. 1. januar 2000 blev lederen af museet ansat ved Nationalmuseet med status som enhedsleder.

Forskningsaktiviteterne dækker samme periode som ovenfor med lejrverdenen i fokus.

Bedømmelsesudvalg, censorvirksomhed m.m.

Kristensen, Henrik Skov

I bedømmelsesudvalg og officiel opponent ved Jens Andersens Ph.D.-afhandling "Det tyske invasionsforsvar i Danmark 1940-45". Syddansk Universitet, Odense.

Projekter der er afsluttet i år 2000

F0501 De loyale oprørere

Projekter der stadig løber i år 2000

F0503 Sabotageorganisationen BOPAs historie

F0504 Partiet Dansk Samlings ideologiske og politiske udvikling 1936-47 anskuet i et sammenlignende europæisk perspektiv

F0509 CAMP2 – database vedrørende danske koncentrationslejr fanger tilgængelig på Internettet.

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Kjelbæk, Esben 2000: Floris, Lene & Vasström, Annette. 1999. På museum - mellem oplevelse og oplysning. 1066, december 2000, s. 74-76.

Kristensen, Henrik Skov 2000: Fra Frøslevlejr til Faarhuslejr. Brud og kontinuitet i en lejrverden. I Laursen, Johnny et al.(ed.). In: Tradition og Kaos. Festskrift til Henning Poulsen, 203-237. Aarhus.

Kristensen, Henrik Skov, Hansen, Hans Schultz (ed.) 2000: Hans Mørup. På Fløjen. En sønderjysk stridsmands erindringer fra Kultur- og modstandskamp. 444 sider. Historisk Samfund for Sønderjylland.

Generel formidling, herunder populærvidenskab

Kjeldbæk, Esben og Hansen, Lotte Skadborg 2000: Tilrettelæggelse og opsætning af WEB-udstilling for Frihedsmuset om besættelsestiden på Nationalmuseets hjemmeside.

Kristensen, Henrik Skov (udg.). 2000. Jens Martin Sørensen. I tysk Kz-lejr. Tekst og tegninger fra Versen-Neuengamme. 132 sider. København.

Klassisk og nærorientalsk arkæologi

Forskningsområdet klassisk og nærorientalsk arkæologi varetages af Antiksamlingen og museumschefen for Udenlandske Afdeling.

Forskningsaktiviteter i Antiksamlingen

Antiksamlingen omfatter Middelhavslandenes oldtidskulturer, repræsenteret ved fagene klassisk og nærorientalsk arkæologi og ægyptologi. Samlingen har rødder tilbage i Det kongelige Kunstkammer, oprettet af Frederik III ca. 1650, i Christian VIII Vasecabinet og Kunstmuseet i Dronningens Tværgade. Den omfattende samling af græsk keramik, den største i Norden, udgør kernen i samlingen, som i øvrigt rummer et stort materiale fra danske udgravninger på Rhodos og i Syrien, fra svenske udgravninger på Cypern og engelske udgravninger i Ægypten.

En spejling af forskningsområdet var i 2000 udgivelsen af publikationen *Between Orient and Occident. Studies in honour of P. J. Riis*, med fjorten forskellige bidrag redigeret af John Lund og Peter Pentz.

Forskning indgår som et dagligt element i enhedens arbejde i mange forskellige sammenhænge: forespørgsler fra forskere fra ind- og udland, udlån af genstande til internationale udstillinger, undersøgelser i forbindelse med erhvervelser, udarbejdelse af indlæg til danske og internationale kongresser mm.

I 2000 har enheden udarbejdet tekster til videnskabelige kataloger i forbindelse med tre udstillinger i Italien: *Rimini divina. Religioni e devozione nell'evo antico* i Rimini og *I Principi etruschi tra Mediterraneo ed Europa* i Bologna og *Gli Etruschi*, som vises i Palazzo Grassi i Venedig.

Museumshistorisk forskning

I kraft af Antiksamlingens historie og genstandsmæssige sammensætning arbejder enheden til stadighed med museumshistoriske og museologiske aspekter i relation til samlingen.

I 2000 har arbejdet været koncentreret omkring udgivelsen af *Christian VIII and the National Museum. Antiquities - Coins - Medals*. En engelsk udgave af publikationen *Christian VIII og Nationalmuseet. Antikker - mønter - medailler*, København 1999.

Forskning relateret til specielle genstande eller genstandsgrupper

Store dele af Antiksamlingens genstandsmateriale er upubliceret. Det er derfor et væsentligt element i den løbende forskning at bearbejde udvalgte genstande og genstandsgrupper med henblik på publicering i artikler, monografier og kataloger.

I år 2000 er følgende genstandsgrupper blevet bearbejdet

Mumiekisten AAa2 - en af de tidligste ægyptiske erhvervelser i Kunstammeret

Mumiekisten, som er upubliceret, hører til Kunstammerets ældste kerne. På basis af et stik fra det tidlige 1700-tal kan det konstateres, at kistens dekoration igennem 1700- og 1800-tallet blev væsentligt nedbrudt. Kisten er blevet gennemfotograferet, beskrevet og den bevarede dekoration og indskrift analyseret. Dokumentationen skal sikre kistens resterende dekoration og indskrifter for eftertiden. Ved Anne Haslund Hansen.

Christian VIII's vasesamling

Christian VIII lagde i 1820'erne grunden til den vasesamling, der nu er i Antiksamlingen. Begyndelsen af 1800-tallet var en periode med megen arkæologisk aktivitet. Store europæiske privatsamlinger blev afhændet og nye opstod, deriblandt Christian VIII's Vasecabinet. Samlingen er i 1940-50'erne publiceret i *Corpus Vasorum Antiquorum* og enkeltstykker er offentliggjort i forskellige artikler. Der arbejdes frem mod en nypublicering af samlingen og en udredning af erhvervelseshistorien. Ved Bodil Bundgaard Rasmussen

Græske og italiske figurbronzer

I samarbejde med Antiksamlingen arbejder lektor ved Københavns Universitet Helle Salskov Roberts på et videnskabeligt katalog over Antiksamlingens græske og etruskiske bronzefiguriner af mennesker og dyr med inddragelse af erhvervelseshistorie o.l.

Hellenistisk og romersk keramik

I tilknytning til det igangværende projekt Arkæologi og historie: keramik fra det østlige Middelhavsområde i hellenistisk og romersk tid har John Lund i Bodrum, Tyrkiet studeret fund fra en brønd udgravet af danske arkæologer i 1960'erne. Fundene i brønden har formentlig relation til opførelsen af Maussollæet i 351 f.Kr.

Medarbejdernes deltagelse i konferencer mv.

Danmark og Antikken i 1700-tallet, København maj 2000.

Indlæg: *Det formative og det fuldendte. Forholdet mellem opfattelsen af ægyptisk og klassisk kunst* ved Anne Haslund Hansen.

Tolv romerske kejsere. Portrætmedailloner i Antiksamlingen ved Bodil Bundgaard Rasmussen

La bijouterie d'or des mondes grec et "barbare", Paris november 2000

Indlæg: *A gold diadem in Copenhagen. Attempting an interpretation* ved Bodil Bundgaard Rasmussen

Céramiques hellénistiques et romaines. Productions et diffusion en Méditerranée orientale (Chypre, Égypte et côte syro-palestinienne), Lyon marts 2000

Indlæg: *Frying pans and other cooking wares from the Akamas* ved John Lund

The Economy of Roman Pottery, Leuven, maj 2000.

Indlæg: *A case study of regional diversity in the ceramic fine wares of Late Hellenistic and Early Roman Cyprus* ved John Lund

Bedømmelsesarbejde, censorvirksomhed m.m.

John Lund

Medlem af censorkorpset i faget klassisk arkæologi ved Københavns Universitet, Århus Universitet og Syddansk Universitet.

Projekter afsluttet i år 2000

F0610 Antiquities from Cyprus in Copenhagen.

F0612 P.O.Brøndsted - arkæolog og antikvar.

Projekter der stadig løber i år 2001

F0601 Dansk arkæologi i Tunesien i begyndelsen af 1800-tallet.

F0602 Arkæologi og historie: Keramik fra det østlige Middelhavsområde i hellenistisk og romersk tid.

F0604 Korinthisk keramik, et case-study til belysning af keramik som arkæologisk kildemateriale (sagsnr. 4060 afs. 91)

F0605 ROCT (Roman Crafts and Trade – Crafts and Trade in the Roman West and East).

F0614 Græsk keramik i Etrurien - et studie til belysning af primær og sekundær anvendelse af græsk keramik og disse forholds betydning for keraamikens rolle i formidlingen af den klassiske oldtid.

Projekter igangsat i år 2000

F0613 Antikken genopdaget.

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Hansen, Anne Haslund 2000: The Egyptianising Motifs of Johannes Wiedewelt's Dactyliothea. In: Lund, J. & Pentz, P. (eds.) *Between Orient and Occident*, 59-172, Copenhagen.

Hansen, Anne Haslund 2000: The needs of a gentleman: the Egyptian antiquities in the collection of Christian VIII. In: Rasmussen, B. B., Jensen, J. S. & Lund, J. (eds.) *Christian VIII and The National Museum. Antiquities, Coins, Medals*, 101-118, Copenhagen.

Lund, J. og Pentz, P. (eds.) 2000: *Between Orient and Occident. Studies in Honour of P. J. Riis*. Copenhagen

Lund, John 2000: Transport Amphorae as Evidence of Exportation of Italian Wine and Oil to the Eastern Mediterranean in the Hellenistic Period. In: Lund, J. & Pentz, P. (eds.) *Between Orient and Occident*, 77-100, Copenhagen.

Lund, John og Briese, Maria Berg 2000: The Late and neo-Punic Periods. In: Ørsted, P. et al. (eds.) Africa Proconsularis III. Regional Studies in the Segermes Valley of Northern Tunisia, 217-224, Copenhagen.

Lund, John 2000: Falbe's Visit to Segermes in 1838. In: Ørsted, P. et al. (eds.) Africa Proconsularis III. Regional Studies in the Segermes Valley of Northern Tunisia, 35-44, Copenhagen.

Lund, John 2000: Royal connoisseur and consular collector: the part played by C. T. Falbe in collecting antiquities from Tunisia, Greece and Paris for Christian VIII. In: Rasmussen, B. B., Jensen, J. S. & Lund, J. (eds.) Christian VIII and The National Museum. Antiquities, Coins, Medals, 119-150, Copenhagen.

Lund, J. & Poblome, J. 2000: Türkei und Naher Osten. Bibliografi i Rei Cretariae Romanae Fautores Communicationes, nr. 42, Elisabeth Ettlinger zum 85. Geburtstag, 47-50. Bern.

Pentz, Peter 2000: A chair from Hama in Bozüyük, Turkey. In: Lund, J. and Pentz, P. (eds.) Between Orient and Occident, 129 -139, Copenhagen.

Rasmussen, B. Bundgaard, Jensen, J. Steen & Lund, J. (eds.) 2000: Christian VIII and The National Museum. Antiquities, Coins, Medals, Copenhagen.

Rasmussen, Bodil Bundgaard 2000: P. O. Brøndsted - 'den lille professor Worm' - arkæolog og antikvar. I København-Athen tur/retur. Grækenland og Danmark i 1800-tallet. Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek. Ny Serie 2, 87-96, København.

Rasmussen, Bodil Bundgaard 2000: Catalogue raisonné of finds from the cavity in the tomb chamber and from the tomb-robber's mine. In: Jeppesen, K. The Maussoleion at Halikarnassos, vol 4. The Quadrangle, 119-140. Aarhus.

Rasmussen, Bodil Bundgaard 2000: Twelve Roman Caesars en Médaillons. In: Lund, J. & Pentz, P. (eds.) Between Orient and Occident, 141-158, Copenhagen.

Rasmussen, Bodil Bundgaard 2000: A Danish Prince in Naples. In: Rasmussen, B. B., Jensen, J. S. & Lund, J. (eds.) Christian VIII and The National Museum. Antiquities, Coins, Medals, 11 - 44, Copenhagen.

Rasmussen, Bodil Bundgaard 2000: Statuetta di Kore. In: Fontemaggi, A. & Piolanti, O. (eds.) Rimini divina. Religioni e devozione nell'evo antico, 106, Rimini.

Rasmussen, Bodil Bundgaard 2000: Calderone con attachi a protome di toro. In: Principi etruschi tra Mediterraneo ed Europa, 126, no. 73, Bologna.

Rasmussen, Bodil Bundgaard 2000: Grave goods from Fontecucchiaia; Statuette of kore. In: Torelli, M. (ed.) The Etruscans, 585, no. 135; 622 no. 278, Venice.

Konferencebidrag

Lund, John 2000: Archaeology and Imperialism in the 19th century: C.T.Falbe, A Danish Antiquarian in French Service. In: Recueil de memoires & documents sur Le Forez, 28, Montbrison 2000.

Lund, John 2000: "The pinched-handle" transport amphorae as evidence of the wine trade of Roman Cyprus. *Praktika tou tritou diethnous kyprologikon synergion*, Athen 1996.

Lund, John 2000: Il console Gierlew e il conte Borgia in terra d'Africa. In: Ciccotti, V. (ed.) *Atti del convegno internazionale di studi Camillo Borgia 1773-1817*, Velletri 1999.

Generel formidling, herunder populærvidevidenskab

Lund, John, og Schjellerup, Inge 2000: Fjernt fra Danmark - de første peruanske oldsagers vej til Nationalmuseet. *Nyt fra Nationalmuseet* nr. 86.

Lund, John 2000: Mens vi venter på barbarerne. *Nyt fra Nationalmuseet* nr.87.

Rasmussen, Bodil Bundgaard, 2000: En kongelig samler. *Nyt fra Nationalmuseet* nr. 88.

Numismatik

Forskningsindsatsen på det numismatiske område varetages af Den Kgl. Mønt og Medaillesamling.

På Møntsamlingen har man arbejdet med færdiggørelse af manuskriptet til tillægsbind til kataloget over samlingens græske mønter fra oldtiden, *Sylloge Nummorum Graecorum*, som omfatter 1341 mønter, erhvervet i anden halvdel af 1900-tallet. Kataloget er i korrektur. Der er opnået trykbevilling (til Videnskabernes Selskabs syllogekomité) fra Carlsbergfondet.

Helle W. Horsnæs' ph.d. monografi "The Cultural Development in North-Western Lucania c.600-273 BC" blev forsvaret 1999. Den forberedes nu til trykning hos Det Danske Institut i Rom (*Analecta. Supplementum*, bd.29), men det er en forudsætning, at trykningsudgifterne dækkes udefra.

Fitzwilliam museet i Cambridge er takket være Philip Griersons meget betydelige samling blevet et af Europas ledende forskningscentre indenfor middelaldernumismatik. Samlingen skal udgives i serien *Medieval European Coinage*, Cambridge University Press. Den nordiske og baltiske samling ventes udgivet som bind 10 ved Jørgen Steen Jensen.

Bedømmelsesvirksomhed, censorvirksomhed m.m.

Jørgen Steen Jensen

Censor i polsk ved universiteterne i København og Aarhus

Hovedredaktør af *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, som er udkommet med 8 numre incl. register 1991-2000.

Redaktør af *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1994-96.

Redigeret: Grinder-Hansen, Keld. Kongemagtens krise. Det danske møntvæsen 1241-ca.1340. 311.

Projekter der stadig løber i år 2000

F0701 Sylloge Graecorum Copenhagen. Supplementsbind til videnskabeligt katalog (Sagsnr.3905)

F0704 Møntomløbet i Normandiet c.800-c.1600.

F0706 Romerske fundmønter fra Danmark.

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Grinder-Hansen, Keld 2000: Kongemagtens krise. Det danske møntvæsen 1241-ca.1340. 311. Nationalmuseet, Museum Tusulanums forlag.

Horsnæs, Helle W. 2000: Den romerske denarskat fra Præstemosen. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 127-131.

Horsnæs, Helle W. 2000: Manden bag mønterne - Charles Kliene's kinesiske samling i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 54-57

Horsnæs, Helle W. 2000: A Second Metarmorphosis of Arethusa. In: Lund, J. & Pentz, P. (eds.). Between Orient and Occident. Studies in Honour of P.J.Riis, 35-62. Copenhagen.

Horsnæs, Helle W. 2000: Kulturhistorie tur/retur - en bogomtale. (R.Lee Lyman m.fl., The Rise and Fall of Culture History, New York-London 1997), KAF-Meddelelser 49, 41-42 (udg. af Klassisk Arkæologisk Forening).

Jensen, Jørgen Steen 2000: Danmark - landet som ikke er et guldland. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 3-5

Jensen, Jørgen Steen. 2000: Friserne i Nordjylland i 1100-tallet. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 28-29

Jensen, Jørgen Steen 2000: Christian Jürgensen Thomsen som økonom. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 34-35

Jensen, Jørgen Steen 2000: Trekrønermønten og skattefundet fra Algade, Nykøbing Sjælland - en reaktion på mordet på Erik Glipping?. Fra Holbæk Amt 1998/99, 73-76

Jensen, Jørgen Steen 2000: Finds of medieval Portuguese coins in Denmark. In Hipólito, M. Castro m.fl. (eds.). Homenagem a Mário Gomes Marques, 377-380. Sintra

Jensen, Jørgen Steen 2000: Von C.J.Thomsen zu P.J.Riis - Ausstellung und Wissen über europäische Medaillen in Kopenhagen. In: Lund, J. & Pentz, P. (eds.). Between Orient and Occident. Studies in Honour of P.J.Riis, 185-195. Copenhagen.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Christian VIII as numismatist: his collection of coins and medals. In: Rasmussen, Bodil Bundgaard, Lund, J. & Jensen, J.S. (eds.). Christian VIII & The National Museum, 45-77. Copenhagen.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Danefæ. Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. Arkæologiske udgravninger i Danmark 1999, 263-284.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Küng, Enn & Tammaan, H. (eds.) Festschrift für Vello Helk zum 75. Geburtstag. Beiträge zur Verwaltungs-, Kirchen- und Bildungsgeschichte des Ostseeraumes. Eesti Ajalooarhiiv. Tallinn.1998. In: Historie, hft. 1, s. 201-203. Århus.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Arnheim, Arthur. Samuel Jachja/Albert Dionis' liv og Christian IV's privilegier til jøderne, Rambam 7, 1998. In: Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 10-11.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Såtvedt, O. (ed.). Bergstaden ved Lågen, Kongsberg 1999. In: Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 134.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Wiell, Stine. Flensborgsamlingen 1852-1864 og dens skæbne. Flensborg 1997. In: Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 135-136.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Golabiewski Lannby, Monica. Pengar i folkmun. Stockholm 2000. In: Svensk Numismatisk Tidskrift, 144.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 1-8, iv+196. Register 1991-2000, 167-189.

Moesgaard, Jens Christian 2000: Eksporten af normanniske mønter til Østersøområdet i vikingetiden. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 84-86

Moesgaard, Jens Christian 2000: Et vintegn fra byen Groningen, 1591, fundet ved Kalundborg. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 29-30.

Moesgaard, Jens Christian 2000: En mastesporsmønt fra Skagen? Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 190-191.

Moesgaard, Jens Christian 2000: Bjæverskovskattens mønter. Køge Museum 1999, 31-40

Moesgaard, Jens Christian 2000: Møntprägning i Ringsted og Slagelse i 1000-tallet. Historisk Samfund for Sorø Amt. Årbog, 40-49

Moesgaard, Jens Christian 2000: The Law and Practice concerning Coin Finds in Denmark. Comptes rendus de la Commission Internationale de Numismatique, 46, 1999, 74-80. London/Cahors.

Moesgaard, Jens Christian & Le Roy, Pierre 2000: Un trésor de la région de Lillebonne et les oboles aquitaines de Charles le Chauve (840-877). Bulletin de la Société Française de Numismatique, 55-2, 40-43. Paris

Moesgaard, Jens Christian 2000: La circulation du blanc au polylobe breton dans la France lancastrienne (vers 1421/23-vers 1434/35). Bulletin de la Société Française de Numismatique, 55-6, 118-120. Paris.

Moesgaard, Jens Christian 2000: Deux trésors de la Guerre de Cent Ans. Cahiers Numismatiques, 144, 45-57. Paris.

Moesgaard, Jens Christian 2000: Mayhew, N. (ed.). The Gros Tournois. Oxford, 1997. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 13-14.

Rasmussen, Bodil Bundgaard, Jensen, Jørgen Steen, Lund, John 2000: Christian VIII & The National Museum, 178. Nationalmuseet.

Konferencebidrag

Horsnæs, Helle W. 2000: Comparative settlement archaeology [oplæg]. Kongres: Landscape & Settlement Dynamics in first Millennium BC Italy. Conference Programme, 34-37. Groningen.

Horsnæs, Helle W. 2000: From invisible to monumental, the emergence of Lucanian sanctuaries. [Session: Landscape perception in archaeology, the urban and colonial experience [abstract]]. Kongres: Landscape & Settlement Dynamics in first Millennium BC Italy, 102-103. Groningen

Jensen, Jørgen Steen 2000: Brazilian emergency gold coins from 1646 in Copenhagen. 1 Congresso Luso-Brasileiro de Numismática. V Congresso Nacional. Actas. Porto-Santarem, 8.-12. Marco, 377-383. Lisboa.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Christian Lüster. 1 Congresso Luso-Brasileiro de Numismática. V Congresso Nacional. Actas. Porto-Santarem, 8.-12 Marco, 493-498. Lisboa

Jensen, Jørgen Steen 2000: J.Reichel og C.J.Thomsen (på russisk). 8 Vserossijskaja Numizmatičeskaja Konferencija, 283-284. Moskva.

Moesgaard, Jens Christian 2000: Patterns of Black Coin Circulation in the late Middle Ages. Case Study of Upper Normandy. XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997. Proceedings. 1054-1055. Berlin

Generel formidling, herunder populærvidenskab

Horsnæs, Helle W. 2000: Manden bag mønterne. Charles Klienes kinesiske samling. Nyt fra Nationalmuseet 89, 34-35

Horsnæs, Helle W. 2000: Atten artikler, følgende signerede: Selinus, Siracusa/Syracus, Sorrento/Surrentum, spejl (i oldtiden), Taormina og Taranto. Den store danske Encyklopædi 16,17 & 18.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Årsberetning fra Den kgl. Mønt- og Medaillesamling 1999. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 53-60

Jensen, Jørgen Steen 2000: Portugisisk-brasiliansk numismatisk kongres, Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad., 131-135

Jensen, Jørgen Steen 2000: FIDEM-biennalen i Weimar. Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, 157-159

Jensen, Jørgen Steen 2000: Medaljørbiografier om Olaus Wiff (c.1690-1730), Christian Wineke (1680-1746), Peter Christian Winsløw (1708-beg. af 1760'erne), Claus Witt (-1573-1609/før 1629) & Johan Henrik Wolff (1727-1788). Weilbach. Dansk Kunstnerleksikon, 4. udgave, bd. 9.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Cort Dellhusen. In: Allg. Künstler-Kexikon, 25, 462-463. Leipzig.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Harald Salomon. Nyt fra Nationalmuseet, 87, 34.

Jensen, Jørgen Steen 2000: Et halvt hundrede artikler, heraf følgende signerede: Regnepenning, artikler om russisk, slesvig-holstensk, spansk og svensk møntvæsen, Skandinaviske møntunion, skattefund (vikingetid, middelalder og 1600-tal), skilling, sølv (historie, middelalderen m.v.). Den store danske Encyklopædi, 16,17 & 18.

Jensen, Jørgen Steen & Jørgensen, Lars 2000: Nye nordiske mønter med skibsmotiv. Marinarkæologisk nyhedsbrev fra Roskilde, 15. 6-7. = Maritime-Archaeology Newsletter from Roskilde Denmark, 15. 6-7.

Jensen, Jørgen Steen 2000: "Om muldvarpevidenskab" (på russisk). Numizmaticheskie Vedomosti, 4, 9. Moskva.

Moesgaard, Jens Christian 2000: Møntfund på Næsbyhoved Slotsbanke i Odense. Møntbørs i Odense. Fyns Numismatiske Forening. 24. september, 7-10

Etnografi

Forskningsområdet etnografi varetages primært af Etnografisk Samling hvori er inkorporeret en del af forskningen som indgår i Grønlandscenteret "Sila" (se også forskningsområdet Forhistorisk Arkæologi og Middelalderens og Renæssancens arkæologi, historie og kulturhistorie).

Forskningsaktiviteter i Etnografisk Samling

Etnografisk Samlings virksomhed har sit grundlag i museets ikke-europæiske samlinger, samt egen og international forskning inden for relevante discipliner. For tiden udføres forskning inden for disciplinerne arkæologi, antropologi, etno-musikologi, samt kunst- og kulturhistorie. I den senere tid har Etnografisk Samling koncentreret sit samlings- og forskningsarbejde inden for fire hovedfelter 1) De ældre samlinger, 2) Ekspeditioner i 1900-tallet, 3) De eskimoiske kulturer i Arktis og 4) Kulturmødet, afspejlet i kulturens kognitive og materielle univers.

I forbindelse med sit 150-års jubilæum var Etnografisk Samling vært for Konferencen "The world mirrored: The Ethnographic Museum - past, present and future" 19.-21. maj. Konferencen havde 150 deltagere og internationale og danske oplægsholdere præsenterede papers om 1) etnografiske museers historiske baggrund, 2) etnografiske museer og deres indsamlings politik, 3) udstilling af kulturer i museerne og 4) fremtiden for de etnografiske museer. Proceedings bliver publiceret i tidsskriftet Folk i 2001. I tilknytning til konferencen var Etnografisk Samling også vært for årsmødet til den etnografiske museumskomité under ICOM.

Etnografisk Samling modtager en række henvendelser og forespørgsler knyttet til samlingerne. Sammen med gaver til samlingen og udstrakt international og national udlånsvirksomhed samt en storstilet leverance af fotografier fra samlingerne, repræsenterer dette små og skridtvise bidrag til forskningen omkring samlingerne. Af mindre projekter fra 2000 kan vi nævne følgende:

Joan Hornby har forsat indhentning af data om *den danske købmand i Peking, Peter Arnt Kierulff (1838-1909)* og er gået videre med bearbejdelsen af hans samling af kinesisk kunst og kunsthåndværk. Joan Hornby har endvidere, i samarbejde med Dr. Ken Vos, Rijksmuseum voor Volkenkund i Leiden og forskere fra andre europæiske museer, påbegyndt et internationalt forskningsnetværk om *den koreanske genremaler Kisan* (alias Kim Chun-gun), som var aktiv i slutningen af 1800-tallet og hvis malerier i dag findes på et stort antal museer i Vesten.

Annette Erler bidrog med løbende opdatering af databasen i web-sitet "Kulturnet Danmark" under Dansk Lydhistorie med materiale om *Henning Haslund-Christensens musiksamlinger fra Mongoliet*.

Inge Schjellerup arbejder med projektet Changes in the Utilization and Environmental Effects of Humid Eastern Montane Forests in Peru hvis hovedformål det er at afdække de ændringer der har fundet sted i skiftet fra traditionelle til moderne landbrugssystemer på de østlige skrånninger af Andesbjergene i det nordøstlige Peru i Ceja de Selva, "junglens øjenbryn" – et tågeskovsområde og

se hvorledes bosættelsesmønsteret har forandret sig over de sidste 500 år og de deraf medfølgende økologiske påvirkninger på skoven.

Projektet indeholder moduler inden for antropologi, arkæologi, botanik samt geografi, hvor sidstnævnte gør brug af GIS (Geografisk Informations System) med analyser af luftfotos samt satellitbilleder over en årrække samt undersøgelser i felten.

Arbejdet går ud fra hypoteserne om, at de naturlige ressourcer (flora og fauna) er vigtige parametre i en kulturudvikling for at forstå den fysiske og sociale organisation af det pågældende samfund, f.eks. ved undersøgelser af menneskets aktiviteter i rum og tid. Lokal geografisk kendskab kombineret med botaniske undersøgelser, antropologisk deltagerobservation i felten samt arkæologisk undersøgelser er essentielle for at forstå de lokale betingelser korreleret til historiske begivenheder.

Der har været foretaget feltarbejde i august og september måned år 2000 på den vestlige side af Huambofloden efter at have afholdt seminarer på de involverede peruanske universiteter.

Det *antropologiske modul* undersøgte de nutidige lokal bondesamfund og deres bosættelsesmønster, befolkningens forståelse for deres omgivelser samt de strategier, der ligger bag landbrugsudnyttelsen.

Det *botaniske modul* indsamlede over 500 planter og registrerede floraen i linjetransekter og udvalgte plots samt undersøgte etnobotanikken i området. Vegetationsanalyserne vil indentificere særlige planteassociationer og artsrigdom og resultaterne vil blive korreleret med de miljømæssige og kulturelle faktorer

Det *arkæologiske feltarbejde* gav ny viden om både den tidligere Chachapoyaskultur og om inkaerne. Større og mindre ukendte fundsteder omgivet af stenterrasser på bjergsiderne vidner om en betydelig menneskelig aktivitet for femhundredede år siden.

Det *geografiske modul* har analyseret satellitbilleder fra de sidste 15 år, hvor ændringerne i både vegetation og bosættelse giver et dramatisk billede af den store migration til området. .

Projektet fortsætter med endnu et større feltarbejde i august-oktober måned 2001, hvor særlige lokaliteter er udvalgt til uddybende undersøgelser inden for de forskellige moduler. Resultaterne planlægges til at udkomme i en monografi, samt forslag til miljøbeskyttelse af særlige eco-zoner i et samarbejde med de lokale myndigheder,

Bedømmelsesarbejde, censorvirksomhed m.m.

Christel Braae

Medlem af redaktionen af FOLK

Censor ved Aarhus Universitet og Carsten Niebuhr Institutet ved Københavns Universitet.

Annette Erler

Medlem af censorkorpset ved Malta University, Msida

Medlem af redaktørkomiteen for: Studia Instrumentorum, Jahrbuch für Volksmusikforschung, Journal of Mediterranean Studies

Rolf Gilberg

Redaktør af Dansk Mongolsk Selskabs medlemsblad "Ger"

Hans Christian Gulløv

Fungerer som beskikket censor i eskimologi og forhistorisk arkæologi.

Ekstern bedømmer af forskningsprojekter ved Institut Francais pour la Recherche et la Techologi Polaires.

Fagredaktør af Meddelelser om Grønland, Man & Society

Associated editor ved Arctic Anthropology

Redaktør af Grønlands Forhistorie, der udgives af Gyldendal

Joan Hornby

Censor på Asien-Instituttet, Københavns Universitet ved hovedfagsspecialet "Kinesisk nytår - En undersøgelse af nytårsfestivalen i Peking i begyndelse af det 20. århundrede med særlig vægt på traditionelle folkelige ritualer og tro, og med udgangspunkt i samtidige vestlige og kinesiske fremstillinger".

Inge Schjellerup

Medlem af censorkorpset ved Det humanistiske Fakultet, samt bedømmer af Ph.d.-afhandling ved Australian National University.

Udenlandsk redaktør på Handbook of Latinamerican Studies, Library of Congress, Wasington DC.

Redaktørkomiteen til "Anales de Agricultura Prehispanica", Universidad de Chapingo, Mexico.

Æresmedlem og akademisk konsulent til Arqueobios, Universidad de Trujilo.

Bente Wolff

Censor i Antropologi ved Københavns Universitet

Espen Wæhle

Chief editor og Treasurer i International Committe for Museums of Ethnography ICME/ICOM

Projekter der stadig løber i år 2000

F0801 The Everyday Life of Mongol Pastoralists - En Videnskabelig bearbejdning af H. Haslund-Christensens Samlinger fra Mongoliet (1936-1939).

F0803 Musikantropologisk undersøgelse af mongolsk folkemusik fra Henning Haslund-Christensens indsamlingsmateriale (1928-1939).

F0804 Mongol Shaman Costumes in the National Museum of Denmark". Mongolernes hverdagskultur i Kina.

F0806 Carlsbergfondets Projekt Dansk Nomadeforskning.

U. nr. Mongolernes hverdagskultur i Kina

Projekter igangsat i år 2000

F0807 Omarbejdning af ph.d.-afhandling til udgivelse i bogform.

F0819 Skandinaverne i Centralafrika fra 1880'erne til ca. 1930. .

F0820 Changes in the Utilization and Environmental Effects of Humid Eastern Montane Forests in Peru.

F0821 Forberedelse af publicering af Agner Møllers samling fra Nias, Indonesien

U. nr. Tidlig Thulekultur og det mulige kulturmøde mellem Inuit og Østerbygdens Nordboer.

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Appelt, M., Berglund, J. & Gulløv, H.C. (eds.) 2000: Identities and Cultural Contacts in the Arctic. Proceedings from a Conference at the Danish National Museum, Copenhagen, November 30 to December 2 1999. Danish Polar Center Publication No. 8. Copenhagen, Danish National Museum and Danish Polar Center, 267 pp.

Appelt, M., Berglund, J. & Gulløv, H.C. 2000: Introduction. In: Appelt, M., Berglund, J. & Gulløv, H.C. (eds.), Identities and Cultural Contacts in the Arctic. Proceedings from a Conference at the Danish National Museum, Copenhagen, November 30 to December 2 1999. Danish Polar Center Publication No. 8: 5-7.

Bahnsen, Anne 2000: Maria Epeyub's Daughter. A Mysterious Painting of a Determined Maid. YUMTZILOB 12 3-4 pp. 313-333

Gilberg, Rolf 2000: De eneste mennesker i verden. Böcher, J. (ed.), Topografisk Atlas Grønland. Det Kongelige Danske Geografiske Selskab og Kort & Matrikelstyrelsen, C.A.Reitzels Forlag, København, pp:162-163.

Gilberg, Rolf & Taagholt, Jørgen 2000: Thule og polareskimoerne. Böcher, J. (ed.), Topografisk Atlas Grønland. Det Kongelige Danske Geografiske Selskab og Kort & Matrikelstyrelsen, C.A.Reitzels Forlag, København, . pp:164-169.

Gulløv, H.C. 2000: Natives and Norse in Greenland. In: Fitzhugh, W. & Ward, E. (eds.), Vikings: The North Atlantic Saga, Smithsonian Institution Press, Washington & London, pp. 318-326.

Gulløv, H.C. 2000: On depopulation - a case study from South East Greenland. In: Appelt, M., Berglund, J. & Gulløv, H.C. (eds.), Identities and Cultural Contacts in the Arctic, Proceedings from a Conference at the Danish National, Copenhagen, November 30 to December 2 1999. Danish Polar Center Publication No. 8: 43-54.

Gulløv, H.C. 2000: History. In: Danker, P. (ed.), This is Greenland, 2000-2001. The Official Directory. Country, Products and Services. Royal Danish Ministry of Foreign Affairs, Copenhagen, pp. 119-126.

Gulløv, H.C. 2000: 100 året for Sydøstgrønlands affolkning i 1900 - og en skitse til et forskningsprogram ved Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning. Tidsskriftet Grønland, pp. 189-202.

Gulløv, H.C. 2000: Thulekulturen. Böcher, J. (ed.), Topografisk Atlas Grønland. Det Kongelige Danske Geografiske Selskab og Kort & Matrikelstyrelsen, C.A.Reitzels Forlag, København, pp. 52-53.

Gulløv, H.C. 2000: Østgrønlandsk kartografi og xylografi - fra Konebådsekspeditionen til Grønlands østkyst 1883-85. Böcher, J. (ed.), Topografisk Atlas Grønland, pp. 170-171.

Gulløv, H.C. 2000: Uummanaq - tidlig Thulekultur i Thule. Böcher, J. (ed.), Topografisk Atlas Grønland, pp. 210-211.

Hornby, J, 2000: Chinese Ancestral Portraits. Some Late Ming and Ming Style Ancestral Paintings in Scandinavian Museums. In: The Museum of Far Eastern Antiquities. Bulletin No.70 (Stockholm, 1998 (udgivet 2000)), ss.173-271.

Schjellerup, I, 2000: A tale of Pots and Politics. In: Lund, John and Pentz, Peter. Between Orient and Occident. Studies in Honour of P.J.Riis:173-183. The National Museum. Copenhagen, 2000.

Schjellerup, I, Co-author 2000: La Morada, Huallaga - people and biodiversity. Diva. Technical report No.8. Bartolome de las Casas, Lima. 125p.

Schjellerup, I, 2000: La Morada. A Case Study on the Impact of Human pressure on the Environment in the Ceja de Selva, Northeastern Peru. Ambio Vol.29, No.7: 451-454. Royal Swedish Academy of Sciences.

Konferencebidrag

Gilberg, Rolf, 23. marts 2000: Samlere og samlinger. Museologisk netværk

Schjellerup, Inge 2000: Deltager/med foredrag og "co-organisator" af symposiet: The Inka Empire, Capital, Centre, Province and Boundery, latest advances. Ved 50. Internationale Amerikanist Kongres, 10-14 July 2000, University of Warsawa, Polen.

Wæhle, Espen 2000: Kulturdialogen i det plurale samfunn - ikke for enighetens, men for mangfoldets skyld, avsluttende kommentar på "Kulturdialoger, konferanse om kommunikasjon og kulturelle grenser", arranger av KULTURBRYT - Prosjektet Kulturelle brytninger mellom modeller og praksis i en nordnorsk kontekst, Norges Forskningsråd, Tromsø Museum

Wæhle, Espen 2000: Verdenspejl, Etnografisk Forening, København

Generel formidling, herunder populærvidevidenskab

Gilberg, Rolf 2000: Dragens år. Tibet, 16(maj):46-49 (København: Dansk Selskab for Tibetansk Kultur).

Gilberg, Rolf 2000: Bidrag til flere stikord i Den Store Danske Encyklopædi.

Gilberg, Rolf 2000: Aligermaas Eventyr. Filmens handling. Filmhæfte. (København: Det Danske Film-institut).

Gilberg, Rolf 2000: Mongolernes land og historie. 5 p.
<http://www.dfi.dk/dfi/undervisning/uvmaterialer/aligermaa/ommong.htm>

Gulløv, Hans-Christian og Wolff, Bente 1999-2000: Et liv med etnografi. Nyt Fra Nationalmuseet nr. 85.

Gulløv, H.C. & Appelt, M. 2000: The Gateway to Greenland - Spirit of a Journey. Udstillingskatalog (National Museum of Scotland, Edinburgh), National Museum of Denmark, Copenhagen, 26 pp.

Gulløv, H.C & Arneborg, J. 2000: Inuit og nordboer i Sydgrønland - nye forskningsperspektiver, Nyt fra Nationalmuseet nr. 89, pp. 20-23.

Gulløv, H.C., Kikkenberg, B. & Schmidt, A.L. 2000: Porten til Grønland - en udstilling på vinger, Nyt fra Nationalmuseet nr. 89, p. 30.

Hornby, J. 2000: 14 opslag om kinesiske og japanske kunst- og kulturhistoriske emner i Danmarks Nationalleksikon. Bd.16 -18 ,København.

Hornby, J. 2000: Schwertständer og Weihrauchspiel - Kodôgubako, katalogtekster In: Braütigam, Herbert & Moper, Cornelia: "...über den ziehenden Wolken der Fuji...", Sonderausstellung auf Schloss Friedenstein 12. August bis 29. Oktober 2000. (Gothaer Kultur- und Fremdenverkehrsbetriebe), s.62 og ss.82-84.

Mørk, P. 2000: Fremmedbilleder Nyt fra Nationalmuseet nr. 83.

Pentz, P.2000: En maori vender hjem, Nyt fra Nationalmuseet, 86, pp. 4-7.

Schjellerup, I. 2000: Inkariget – storhed og fald. Adventure World No.28: p. 39-40.

Schjellerup, I. 2000: Ler og tegl i Peru. /Arcilla y Tejas en el Perú. Cathrinesminde Teglværksmuseum. Årsskrift XIII. 27 p.

Schjellerup, I, 2000: <http://www.envipe.com>

Wolff, Bente 2000: Penge, svin og kulørte lamper: Globalt forbrug i traditionens tjeneste. Kontakt nr. 3, 2000 (også på http://www.ms.dk/kontakt/3_00/penge.htm)

Wolff, Bente 2000: Surfing på forfædrenes bølger: Turismens autenticitet på Nias, Indonesien. Jordens Folk 35:4, pp. 3-13.

Wolff, Bente, 2000: Opslag om Oceaniens kunst i Den Danske Nationalencyklopædi

Wolff, Bente og Karl-Johann Hemmersam 2000: Verdens spejl - etnografiske samlinger i 150 år. Undervisningshæfte til Nationalmuseets udstilling Verdensspejl. Nationalmuseet.

Wæhle, E 2000: Skandinaviske Kongofarere: Etnografisk røveri i barbariets år? Jordens Folk nr 4

Wæhle, E 2000: Hunters and gatherers and indigenous issues (editorial) Indigenous Affairs 2: June

Wæhle, E 2000: Tingenes liv, NYT, 86

Bevaring

Forskningsområdet bevaring varetages af Bevaringsafdelingen, nærmere betegnet den del af museets forskning der orienterer sig mod fysisk bevaring af museets samlinger, såvel som den forskning der koncentrerer sig om alternative bevaringsaspekter.

Bevaring af arkæologisk træ og metal *in situ* og bevaring af moderne materialer betragtes som hovedsatsningsområder. Der blev i 1998 oprettet en seniorforskerstilling, som udelukkende omfatter *in situ* forskning og i 1999 ansattes en studerende til et ph.d.-projekt i *in situ* bevaring af organiske materialer. Seniorforskerstillingen var imidlertid ubesat i perioden 01.03-01.12.2000, hvilket har gjort at aktivitetsniveauet i 2000 var lavere end planlagt. Inden for området bevaring af genstande af plast og gummi blev der i 1998 ansat en ph.d. studerende i et tre-årigt projekt. Bevaringsafdelingen har herudover brugt en del andre ressourcer på fagligt at styrke disse satsningsområder, bl.a. ved at konvertere teknikerstillinger til konservatorstillinger.

I det forløbne år har forskningsaktiviteterne ud over de nævnte satsningsområder været spredt over en række individuelle små projekter. Disse projekter har kun i begrænset omfang resulteret i publiceret ny viden. Derfor vil Bevaringsafdelingen i den kommende periode i endnu højere grad satse på bredt formulerede projekter med mulighed for at indgå i netværk med eksterne samarbejdspartnere og tiltrække finansiering udefra.

Bevaringsafdelingens ledergruppe vedtog i marts 99 en dimensioneringsplan som foreslog ansættelse af seniorforskere på følgende fagområder: kalk, metal, organiske materialer., fotokonservering og bygningsfysik samt bevaring af bygningshelheder. Dette er et udtryk for afdelingens vægtning af fagområdernes forskningsbehov og potentiale.

Følgende områder er prioriteret inden for forskningsområdet:

In situ bevaring af arkæologiske fund

In situ bevaring af arkæologiske fund er et af Nationalmuseets centrale forskningsområder. Emnet er af meget stor faglig bredde, hvilket både i udviklings- og anvendelsesfasen stiller krav om en tværgående organisering. Bevaringsafdelingen har taget initiativ til opbygningen af en mere formaliseret samarbejdsstruktur med deltagelse af Bevaringsafdelingen, Nationalmuseets Marinarkæologiske Undersøgelser, Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter, Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser og Danske Afdeling. Samarbejdet med Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat og Skov- og Naturstyrelsen er ligeledes søgt udbygget.

Bygningsantikvarisk arbejde

Bevaring af bygningshelheder og interiører. Dette forskningsområde søges opdyrket i et samarbejde mellem bevaringsafdelingens sektioner samt bl.a. Danske Afdeling og NNU. Hovedformålet er at opnå større kendskab til tidligere tiders materialer og teknikker ved udvikling af nye undersøgelsesmetoder og under brug af bygningsfysiske analyser at kunne styrke kvaliteten i bygningsbevaringsarbejdet.

I 2000 blev der gennemført et projekt med titlen "Materialer og teknikker anvendt i danske interiørdekorationer i perioden 1800- 1900" (1 årsv. finansieret af Kulturministeriets forskningspulje). I sommeren 2000 gennemførte Bevaringsafdelingen og Danske Afdeling en meget inspirerende bygningsantivarisk undersøgelse af *Sorgenfri Slot* i samarbejde med Slot- og Ejendomstyrelsen.

Bevaring af den industrielle kulturarv

Med henblik på at kunne øge kvaliteten af bevaringsarbejdet for den nyere tids industrielt fremstillede genstande. Det drejer sig om militært udstyr fra Tøjhusmuseet (som Bevarings-afdelingen har pligt til at konservere) nyere landbrugsredskaber (Andelsbyen) samt industriens maskiner og produkter generelt. De nyere materialer har særlige bevaringsproblemer. For at kunne opstille et samlet koncept for bevaring af industrikulturgods arbejder BA på at udvikle konserveringen af plast og gummi og på at få udviklet konserveringen af nyere metalgenstande og især overfladebehandling af sådanne. I 2000 deltog Bevaringsafdelingen i en ansøgning til EU's 5. rammeprogram vedrørende konservering af industriel kulturarv. Ansøgningen blev desværre afslået, men konsortiet agter at indsende en revideret ansøgning i 2001.

Teknisk kunst- og kulturhistorie

Indsamling af informationer og udvikling af viden om kulturhistoriske- og kunstgenstandes bestanddele og håndværksmæssige eller industrielle fremstillingsmåde med det formål at sikre korrekte behandlingsformer og fremme bevaringen af objekternes tekniske informationsværdi.

Præventiv konservering

Aktiviteterne indenfor dette område knytter sig til flere af de øvrige forskningsområder og omfatter forskning i forbedring af mikroklima, lys og luftforurening for at kunne optimere bevaringsforholdene i magasiner, udstillinger og i historiske bygninger.

Aktiv konservering

Projekter med det formål at udvikle nye konserveringsmetoder og evaluere kendte behandlingsformers fysiske - og kemiske fundament .

Deltagelse i konferencer

Torben Smith Sørensen deltog i 33rd *Conference on Gistorical and Underwater Archaeology, Quebec 4-9 January* med to indlæg:

T. Smith-Sørensen, D.J. Gregory and B. Sørensen: *Redox Potentials, Iron Corrosion and Water Table in Nydam Mose.*

T. Smith Sørensen, D.J. Gregory, B. Sørensen and P. Jensen: *Supervision of Metal and Wood Artifacts from Roman/German Iron Age in the Nydam Low Moore, Denmark: General Survey of Research.*

Bedømmelsevirksomhed, censorvirksomhed m.m.

Mai Stief Aistrup

Redaktør for Meddelelser om Konservering udgivet af Nordisk Konservatorforbund.

Tim Padfield

Webredaktør for IIC: The International Institute for Conservation of Historic and Artistic works.
Medlem af editorial committee for tidsskriftet: Reviews in Conservation, published by IIC.

Yvonne Shashoua

Reviewer for tidsskriftet: The Conservator

Kirsten Trampedach

Medlem af redaktionskomiteen for Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung.

Projekter afsluttet i år 2000

F0908 Brugen af FT-IR spektroskopi i forbindelse med bevaring af fotografisk materiale
(sagsnr. 0051-23)

U. nr. Nordbotekstiler (sagsnr. 0051-46)

Projekter der stadig løber i år 2000

F0914 Establishing a Storage Strategy for Historical Plastics (sagsnr. 0003-28)

F0915 Vurdering af bevaringsforhold in situ (sagsnr. 10425-01 og 0051-44)

F0916 The Transfer of Wall Paintings in Denmark - evaluering af forskellige aftrækningsmetoder for vægmaleri på basis af tilstandsundersøgelser af vægmalerier i Danmark aftrukket i perioden fra starten af 1900-tallet til i dag (62 arbejder - 169 aftræk)

F0918 Det Agrare Landskab. In situ bevaring af organiske materialer (sagsnr.00031-29)

F0919 Fugtisolerung på indrammede papiremner fra Frilandsmuseet (sagsnr.0051-30)

F0920 Optimering af PEG-imprægnerings- og frysetørringsprocessen (sagsnr. 0051-42)

F0923 Afgasning fra materialer (sagsnr. 0051-36)

U. nr. Bekæmpelse af mikroorganismer (sagsnr.0051-07)

U. nr. Reduktion af oxideret cellulosestilk (sagsnr. 0051-50)

U. nr. Overfladebehandlings korrosionsbeskyttende effekt (sagsnr.0051-21)

Projekter igangsat i år 2000

U. nr. Karakterisering af hydrauliske mørtler (sagsnr. 0051-51)

U. nr. Måling af fugtindhold og fugtbevægelser i historisk murværk (sagsnr. 0051-40)

U. nr. Materialer og teknikker anvendt i danske interiørdekorationer i perioden 1800-1900, set i relation til interiørens bevaring. Sagsnr. (1977-01)

U. nr. Krympningstemperatur. Et middel til vurdering af arkæologisk læders nedbrydningsgrad (sagsnr.0051-06)

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Brajer, Isabelle & Glastrup, Jens and J. Glastrup 2000: Transferred Wall Paintings: Problems with the Restoration of Transfers Mounted on Canvas with Oil Casein Glue, *Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung* 14/1, 2000, p. 77-87.

Brajer, Isabelle 2000: The Restoration of a Transferred Fresco Mounted on Canvas with Oil Casein Adhesive, *Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung* 1 , p. 88-96.

Konferencebidrag

Bregnhøi, Line 2000: *Altartavlen fra Førde kirke, Norge* holdt som indlæg på symposiet: Håndværk i 2000 år med senere publikationsudgivelse. Symposiet blev afholdt på Charlottenborg, København i dagene 30-8 til 1-9-2000.

Christensen, Mads Chr. 2000: "FT-IR Techniques for Studying the Composition and Degradation of Photographic Materials" The Fourth Infrared Users' Group Meeting (IRUG4) in Conservation Science 14-18 February 2000 Bonnefantenmuseum, Maastricht, The Netherlands.

<http://www.natmus.dk/cons/art/art.htm>

Egsgaard, H., Batsberg Pedersen, W., Mølgaard, M.; Lessèl, R., Glastrup, J. 2000: Mass spectrometry of polyethylene glycols. 15. International mass spectrometry conference, Barcelona (ES), 27 Aug - 1 Sep 2000. Proceedings in press. Abstract available

Glastrup, Jens 2000: Analysis of pesticide removal efficiency by compressed air blowing on ethnographic materials. First workshop on chemical contamination of American Indian artifacts, San Francisco State University, Sept. 29-30, Oct. 1, 2000.

Larsen, Poul Klens, Thorvardarson, Agnete & Ernfridsson, Eva 2000: Hydrauliske kalkmørtler, Nordisk forum for bygningskalk. Konferanse Akershus Festning, Oslo 13.-14. okt. 2000.

<http://www.natmus.dk/cons/lab/bldng/hdrlkalk.htm>.

Ringgaard, Maj G. 2000: The Use of the Vacuum Suction Table in Textile Conservation. In: Hordal, Rikhard & Ruuben, Tannar (eds.) *The Conservator as an Investigator* Postprints of the Baltic-Nordic Conference on Conserved and Restored Works of Art. 6-9 October 1999, Tallin, Estonia.

Shashoua, Yvonne 2000: Permanence of plasticizers in polyvinylchloride objects in the museum environment, *Polymer Preprints* (American Chemical Society, Division of Polymer Chemistry), 41 (2), p. 1796-1797.

Stein, Mille 2000: with contributions from Francén, Richard, Eriksen, Lis Sejer & Thomsen, Verner Oslo. To regild or not: Evaluation of an inter-Scandinavian restoration project, 182-187 in

IIC TRADITION AND INNOVATION,- ADVANCES IN CONSERVATION. Contributions to the Melbourne 10-14 October 2000. Edited by Ashok Roy and Perry Smith. Published by The International Institute for Conservation and Historic and Artistic Works.

Svendsen, Morten Ryhl & Glastrup, Jens 2000: Direct measurements of acetic acid by SPME, and calculations of emission rates. IAQ2000 (Indoor Air Quality 2000), Oxford Brookes University, UK, July 10th-12th 2000) http://hjem.get2net.dk/ryhl/iaq2000/2000_14.htm

Generel formidling, herunder populærvidevidenskab

Glud, Katja Rie 2000: Da verden blev fortryllet. Nyt fra Nationalmuseet 88, p. 26-27.

Solvang, G. & Stemann Petersen, K. 2000: Restaurering af et gravminde. Nyt fra Nationalmuseet 88, p. 30-31.

Thomsen, Verner. 2000: Restaurering af altertavlen i Helsingør Domkirke.
<http://www.natmus.dk/cons/art/crnt.htm>

Thomsen, Verner. 2000: Restaurering af prædikestolen i Helsingør Domkirke
<http://www.natmus.dk/cons/art/crnt.htm>

Museal Formidling og museologi

Forskningsområdet museal formidling varetages af Nationalmuseets Formidlingsafdeling og Det Kulturhistoriske Centralregister (DKC)

Formidlingsafdelingen

Forskningsindsatsen i Formidlingsafdelingen i år 2000 har været koncentreret om det ph.d.-studieforløb der blev påbegyndt inden for emnet museal formidling. Projektets nærmere sigte er at indkredse museumsgenstandens funktion i museernes formidling. Projektet har arbejdstitlen Tegn i tiden og er en undersøgelse af forholdet mellem udstilling og genstand historisk såvel som i dag.

Den historiske undersøgelse vil belyse forholdet mellem udstilling og genstand som det har forandret sig gennem museumshistorien. Materialet er Nationalmuseets enestående grundstamme på 38 genstande fra Ole Worms Museum. Materielt har genstandene kunnet identificeres som de samme, men den betydning, de gennem tiden er blevet tillagt, har ændret sig ud fra de udstillingsordner genstandene har indgået i.

Den nutidige undersøgelse er et synkront snit, der belyser forholdet mellem udstilling og genstand i række årtusindudstillinger i Europa. Formålet er at belyse, hvordan man anvender genstandene i dag, og hvorfor de traditionelle anvendelser opløser sig i hidtil uprøvede strategier. Den nutidige undersøgelse blev færdig som artikel i efteråret 2000 med titlen: The Exhibition Narrative in Flux. Three Millennium-Exhibitions og ligger pt til publikation. Undervejs er dele af udstillingsanalyserne og de komparative undersøgelser blevet offentliggjort som foredrag blandt andet på Foreningen af Danske Kunstmuseers årsmøde, ved Museologisk Netværks seminarer og på den museologiske overbygningsuddannelse ved Århus Universitet.

Projekt igangsat i år 2000

F01022 Tegn i tiden - genstandenes betydning før og nu

Forskningsaktiviteter i Det Kulturhistoriske Centralregister (DKC)

I Det Kulturhistoriske Centralregisters basisvirksomhed indgår *anvendt forskning* bl.a. i forbindelse med opbygningen af "Nyere Tids Centralregister". Dette arbejde har i årets løb omfattet beskrivelse af datastruktur og udvikling af procedurer for løbende elektronisk overførsel af museal dokumentation fra landets statsanerkendte kulturhistoriske museer. Derudover har forskningsindsatsen været koncentreret om de nedenfor nævnte projekter.

Bedømmelsesarbejde, censorvirksomhed m.m.

Henrik Jarl Hansen

Censor ved Århus Universitet, Institut for Arkæologi. Bedømmelse af Ph.D. projekt: L.C. Nørbach: En bebyggelsehistorisk analyse af danske lokaliteter med jernproduktion i perioden yngre romersk og ældre germansk jernalder (ca. 200 e.Kr. til ca. 600 e.Kr.).
Medlem af lektorbedømmelsesudvalg ved Århus Universitet, Humanistisk Fakultet vedr. informatik for kulturhistorikere.

Eske Wohlfahrt

Tilknyttet Københavns Universitet som censor i faget Europæisk Etnologi og har desuden været medlem af et lektorbedømmelsesudvalg sammesteds.

Projekter der stadig løber i år 2000

F01002 Informationssystem for kulturlandskabet.
F01015 Det agrare landskab: driftsformer og regional variation i jernalder og tidlig middelalder.
F01021 Revision af kulturhistorisk klassifikationssystem.

Projekter igangsat i år 2000

U. nr. Monument, Ideologi & Landskab.

Publikationer

Videnskabelige publikationer

Christoffersen, Jørgen & Alev-Christoffersen, Kersti. 2000. Nyt generelt klassifikationssystem. Nyere Tid, Historisk-etnologisk nyhedsbrev 20, 4-6. Viborg.

Wohlfahrt, Eske. 2000. Hvor smiler fager den danske Kyst. Kystkultur som objektiv virkelighed og/eller kulturel forestilling. In: Guldberg, M.(ed.). Kystkultur. En artikelsamling, 27-29. Højby.

Generel formidling, herunder populærvidenskab

Pentz, P. 2000: En maori vender hjem, Nyt fra Nationalmuseet, 86, p. 4-7.

Pentz, P. & Rosing, E. 2000: Museumssamarbejde mellem Danmark og Grønland, Nyt fra Nationalmuseet, 89, 2000, pp. 5-7.

Wohlfahrt, Eske 2000: Bådtyper på Limfjorden – en kulturhistorisk oversigt. Limfjordsmuseets Småskrift 19, 1-28. Løgstør.

Wohlfahrt, Eske 2000: Nyere Tids Centralregister på Internet. Nyere Tid, Historisk-etnologisk nyhedsbrev 20, 3. Viborg.

Wohlfahrt, Eske 2000: Anmeldelse af: "Holm, Poul: Aalborg og søfarten gennem 500 år. Aalborgbogen 1999". Folk og Kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidevidenskab 2000, 132-133. København.

Wohlfahrt, Eske 2000: Anmeldelse af: "Kelm, Bert: Rømø – et vesterhavspræget samfund. Skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland 78, Aabenraa 1999". Folk og Kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidevidenskab 2000, 134. København.

Ødegaard, Vibe 2000: Danmark til Dannevirke! Nyt fra Nationalmuseet 88, 22-25. København.

Ødegaard, Vibe 2000 Danske Fortidsminder. Det levende Danmarkskort 2001. Kort & Matrikelstyrelsen (cd-rom).